

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 72 · 26. april
Sesjonen 2020–2021

Møte mandag den 26. april 2021 kl. 12

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr. 72):

1. Redegjørelse av statsministeren om koronakommisjonens rapport og regjeringens videre oppfølging av denne
(Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen)
2. Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sivert Bjørnstad, Roy Steffensen, Hans Andreas Limi, Tor André Johnsen og Bengt Rune Strifeldt om å suspendere betalingsplikten for merverdiavgift når krav er omtvistet (Innst. 348 S (2020–2021), jf. Dokument 8:116 S (2020–2021))
3. Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Nicholas Wilkinson og Karin Andersen om å hindre skattekonkurranse mellom kommuner
(Innst. 332 L (2020–2021), jf. Dokument 8:108 L (2020–2021))
4. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i folketrygdloven og sosialtjenesteloven (samleproposisjon våren 2021)
(Innst. 354 L (2020–2021), jf. Prop. 108 L (2020–2021))
5. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Pensjonar frå statskassa
(Innst. 355 S (2020–2021), jf. Prop. 109 S (2020–2021))
6. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2021 under Arbeids- og sosialdepartementet (oppfølging av anmodningsvedtak om pensjon)
(Innst. 356 S (2020–2021), jf. Prop. 126 S (2020–2021))
7. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2021 under Arbeids- og sosialdepartementet (økonomiske tiltak i møte med pandemien: midlertidig ordning med feriepenger av dagpenger)
(Innst. 357 S (2020–2021), jf. Prop. 132 S (2020–2021))
8. Interpellasjon fra representanten Heidi Nordby Lunde til arbeids- og sosialministeren:
«Tall fra Nav viser at 211 700 personer er helt ledige, delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak hos Nav. Selv om regjeringen har lagt frem en rekke kisetiltak for næringslivet, er situasjonen fortsatt svært krevende. Næringslivets Hovedorganisasjon oppgir at 15 prosent av medlemsbedriftene har gjennomført oppsigelser som følge av koronaviruset. 14 prosent planlegger oppsigelser. Nær alle permitterte kommer fra privat sektor. Erfaringsmessig vet vi at kriser i arbeidsmarkedet øker sjansen for at flere blir stående langvarig eller permanent utenfor arbeidslivet. De langsiktige konsekvensene av den pågående ledighetskrisen kan bli store. For å unngå økte forskjeller i samfunnet er det viktig at vi klarer å få flest mulig tilbake i jobb.
Hva vil statsråden gjøre for å hindre at ledigheten biter seg fast?»
9. Innstilling fra næringskomiteen om Opphevelse av eksportkredittloven
(Innst. 345 L (2020–2021), jf. Prop. 103 L (2020–2021))
10. Interpellasjon fra representanten Mathilde Tybring-Gjedde til kunnskaps- og integreringsministeren:
«Regjeringens koordineringsgruppe for sårbare barn og unge under koronakrisen melder at det er grunn til å tro at mange elever opplever et dårligere utbytte av opplæringen og redusert faglig progresjon som følge av begrensningene i skolehverdagen under pandemien. Fremdeles får ikke alle som har krav på spesialundervisning, de timene de skal ha, og det har vært en økning i psykisk uhelse blant barn og unge. Utdanningsdirektoratet viser også til at dette rammer de som allerede slet på skolen, hardest. Høyre er bekymret for at flere elever ikke vil komme til å fullføre skolegangen fordi de henger etter i fagene.
Hva er statsrådens oppfatning av situasjonen, og hva vil statsråden gjøre fremover for å kompensere for tapt læring, særlig med tanke på de elevene som har størst behov for oppfølging, og som står i fare for ikke å fullføre skolegangen?»
11. Interpellasjon fra representanten Camilla Strandskog til helse- og omsorgsministeren:
«I dag lever 4 300 personer med hiv i Norge. 98 pst. av disse går på medisiner og er smittefrie. Stadig flere hivsmittede er over 50 år og vil i større grad komme i kontakt med helsetjenesten i årene som kommer. Dessverre rapporterer flere pasienter med hivsmitte om at de har opplevd ubegrunnet smittefrykt og forskjellsbehandling i møte med helsetjenesten. Dette skjer både i eldreomsorgen og i spesialisthelsetjenesten. Manglende kunnskap blant helsepersonell kan føre til overdreven smittefrykt og ubegrunnede smitteverntiltak som doble hansker, gule varseltrekanter eller redusert kroppskontakt. Dette fører til at pasientene ikke får den gode og profesjonelle helsehjelpen de har krav på.
Hva vil statsråden gjøre for at personer som lever med hiv, blir møtt med et likeverdig tilbud i helsetjenesten, og får å sikre at helsepersonell har tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om hivsmitte?»
12. Referat

Presidenten: Presidenten vil av smittevern hensyn foreslå at publikumsgalleriet holdes

stengt også under dagens møte. – Det anses vedtatt.

Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møter denne uken – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Svein Harberg. – Andre forslag foreligger ikke, og Svein Harberg anses enstemmig valgt som settepresident for denne ukens møter.

Statsråd Bent Høie overbrakte 3 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [12:01:51]

Redegjørelse av statsministeren om koronakommisjonens rapport og regjeringens videre oppfølging av denne

(Det vil bli foreslått debatt umiddelbart etter redegjørelsen)

Presidenten: Da gir presidenten ordet til statsminister Erna Solberg.

Statsminister Erna Solberg [12:02:16]: Takk for muligheten til å redegjøre for Stortinget om regjeringens videre oppfølging av koronakommisjonens rapport.

Koronakommisjonens vurdering er at myndighetenes håndtering av covid-19-pandemien samlet sett har vært god.

Kommisjonen påpeker at i en krevende situasjon for landet har myndighetene omstilt seg raskt og tatt beslutninger som har vært avgjørende for hvordan krisen har utviklet seg. Etter over et år med pandemi er Norge blant de landene i Europa som har lavest dødelighet, og som er minst rammet økonomisk. Jeg vil føye til at vi også har hatt mindre inngripende tiltak innenlands enn mange andre land. Vi har også en helsetjeneste som har klart å opprettholde det meste av sin normale aktivitet.

Koronapandemien har stilt det norske samfunnet og myndighetene overfor den største utfordringen siden annen verdenskrig. Særlig i starten måtte vi ta beslutninger under stor usikkerhet og uten sikker kunnskap om effekten av tiltakene. Derfor sa vi også at vi kom til å gjøre feil.

Det har vært viktig å ta beslutninger og heller korrigere underveis, enn ikke å ta beslutninger før det var for sent. Vi har lært underveis, og vi har korrigert kursen når det har vært nødvendig.

Kommisjonen påpeker at vi var for dårlig forberedt. Vi kommer til å bruke rapporten til å lære. Det var derfor regjeringen tok initiativ til å sette ned koronakommisjonen.

Kommisjonen har 17 hovedbudskap og 63 læringspunkt og anbefalinger. I dag kommer jeg til å konsentrere meg om de viktigste av disse.

Vi har bedt koronakommisjonen fortsette sitt arbeid. Foreløpig har kommisjonen evaluert beredskapen i forkant og håndteringen i første del av pandemien.

Når pandemien er over, vil vi gå grundig gjennom organisering, beredskapsplaner og regelverk. Basert på dette og kommisjonens sluttrapport vil regjeringen legge frem en melding for Stortinget.

Vi er fortsatt i en pandemi, og vi vil ikke endre rammene for krisehåndteringen midt under en krise. Likevel ser vi at det er en del av det kommisjonen påpeker, som vi allerede har gjennomført, eller kan gjennomføre raskt. Jeg kommer tilbake til dette.

Kommisjonens vurdering er som nevnt at myndighetenes håndtering av pandemien samlet sett har vært god. Samtidig konkluderer den med at det er potensial for forbedring på en rekke områder. Jeg vil videre gå gjennom noen av de temaene kommisjonen trekker frem.

Kommisjonen peker på at Norge ikke var godt nok forberedt da covid-19-pandemien kom, at myndighetene ikke hadde laget scenarioer eller gjennomført øvelser som tok høyde for nedstengningen av store deler av samfunnet.

Jeg er enig i at vi i beredskapsarbeidet i for liten grad har utfordret vedtatte sannheter om hvordan pandemier skal håndteres i Norge. Virksomhetenes ansvar og samhandling i kriser generelt er beskrevet i Nasjonal helseberedskapsplan. Den ble sist oppdatert av Helse- og omsorgsdepartementet i 2018.

Nasjonal beredskapsplan mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer ble vedtatt i 2019. Dette er en generell plan mot ulike typer smitte, ikke bare én type virus. Planen ble besluttet utarbeidet i lys av erfaringene fra håndteringen av ebola-utbruddet i Vest-Afrika i 2014 og arbeidet med den nasjonale CBRNE-strategien.

Beredskapsutvalget mot biologiske hendelser ble også opprettet i 2019. Formålet med utvalget er å bringe beslutningstakere på etatsnivå fra ulike sektorer sammen og å styrke koordineringen av forberedelser og innsats ved biologiske hendelser.

Influensapandemi var antatt å være det mest sannsynlige scenarioet. Norge var derfor forberedt på at det kunne komme en influensapandemi, og myndighetene hadde både systemer og nasjonale planer for dette

gjennom en særskilt plan: Nasjonal beredskapsplan for pandemisk influensa.

Denne planen synliggjør at en stor andel av befolkningen kan bli syke, noe som igjen vil føre til et høyt sykefravær og mange innleggelser i sykehusene. Dette er det planlagt for i alle sektorer, men analysene av hva et høyt sykefravær og høy sykелighet vil bety for samfunnet som helhet, har ikke vært gode nok. Planen omfatter heller ikke virus som har andre egenskaper enn influensavirus.

I planen anbefales det i utgangspunktet ikke å innføre tiltak for å begrense aktivitet i hele eller deler av befolkningen siden kostnadene ved dette kan bli svært store og nytten begrenset. I planen frarådes det også å stenge grenser og å innføre karantene av mistenkt smittede eller masseundersøkelser av tilreisende. I stedet skulle smitteverntiltak brukes til å bremse smitten og flate ut kurven, slik at ikke for mange ble syke samtidig.

For koronaviruset så regjeringen tidlig at en såkalt bremsstrategi ville være krevende å gjennomføre. Smitten kommer for lett ut av kontroll, og belastningen på helse- og omsorgstjenesten blir for stor.

Norge hadde altså et planverk for og var forberedt på en influensapandemi, men ikke på en pandemi som krevde omfattende nedstengning av samfunnet. Denne svakheten i planverk og scenarioer finner vi også i andre vestlige land. Verdens helseorganisasjon har f.eks. knyttet planverket sitt utelukkende til influensavirus fordi det var antatt å være det mest sannsynlige viruset.

Under ledelse av Verdens helseorganisasjon har verden gjennom lengre tid, bl.a. ved å vedta det internasjonale helsereglementet, arbeidet for å unngå stengning av grenser og å opprettholde økonomi, handel og bevegelse over landegrenser ved utbrudd av smittsomme sykdommer.

Det vi har gjort i over ett år nå, representerer et paradigmeskifte. Vi har brukt smitteverntiltak i et omfang og over så lang tid som få hadde forestilt seg var mulig eller planlagt for. Gjennom pandemihåndteringen har vedtatte sannheter om hva som er mulige virkemidler i møte med en pandemi, blitt utfordret. Dette er også kommisjonen tydelig på. Den slår fast at ingen vestlige land hadde sett for seg å håndtere en pandemi på denne måten.

Kommisjonen konkluderer med at regjeringen i beredskapsarbeidet ikke har tatt hensyn til hvordan risiko i én sektor avhenger av risiko i andre sektorer. Kommisjonen baserer dels sin kritikk på at DSB har vurdert at pandemi var den hendelsen som med høyest sannsynlighet ville inntreffe, blant de scenarioer de har utviklet. DSB beskriver en pandemi som myndighetene var bedre forberedt på å møte: en influensapandemi. I

scenarioet beskrives en influensapandemi som sprer seg raskt, og som når smittetoppen etter seks uker. Etter fire måneder er pandemien over.

Kommisjonen mener også at scenarioene har vært mangelfulle fordi DSB ikke har favnet bredt nok i vurderingen av konsekvensene for samfunnet. Kommisjonen mener at det på bakgrunn av DSBs scenario burde vært en grundigere analyse av hvordan konsekvensene på ulike samfunnsområder påvirker hverandre gjensidig og samfunnet som helhet.

En pandemiøvelse kunne ha avdekket noen av de mangler i planverket som kommisjonen tar opp. Det er samtidig grunn til å stille spørsmål ved om vi ville øvd på en pandemi som krevde langvarig nedstengning av samfunnet, gitt at vi det siste året har vært gjennom et paradigmeskifte, slik kommisjonen beskriver det.

Scenarioer kan utvikles på flere måter, og det er viktig å finne et fornuftig detaljeringsnivå. Dersom scenarioer gjøres for detaljerte, risikerer man å bruke mye ressurser på å planlegge svært detaljert for en krise som ofte ikke vil være den samme som den som faktisk inntreffer.

Hvor detaljerte krisescenarioene bør være, og hvilken rolle de kan og bør spille i beredskapsarbeidet, er en viktig diskusjon. Justis- og beredskapsdepartementet vurderer nå om DSBs krisescenarioer skal videreutvikles. Koronakommisjonens vurderinger vil være viktige innspill til dette arbeidet.

En viktig lærdom er at vi ikke bare kan tegne opp de scenarioene vi mener er mest sannsynlige. Vi må også planlegge for det som virker mindre sannsynlig. Jeg vil likevel understreke at det aldri vil være mulig å planlegge for enhver hendelse på forhånd. Det er illusorisk at de viktigste beslutningene regjeringen fattet, og som i størst grad har bidratt til at resultatene i Norge er bedre enn i de fleste land, var i strid med eller ikke forankret i gjeldende planverk.

God kriseledelse handler om å håndtere det ukjente, vise handlekraft og tørre å gjøre feil. Samtidig handler det om å ha en god grunnberedskap på plass. Grunnberedskap bygges gjennom systematisk læring etter øvelser og hendelser, gjennom et system for krisehåndtering og gjennom konkrete verktøy som kan tas i bruk i krisehåndteringen. Det at vi tidligere har kartlagt hvilke samfunnsfunksjoner som er kritiske for å ivareta samfunnssikkerheten i Norge, er ett eksempel.

Vi er forberedt på at store hendelser vil kunne inntreffe, og vi har et system for krisehåndtering som er godt utviklet, som er kjent og øvd i forvaltningen. Dette har vært viktig for regjeringens håndtering av pandemien.

Pandemien har tydelig vist hvor sektorovergripende en krise kan være, og hvordan konsekvenser i én

sektor kan få konsekvenser for en annen sektor. Å vurdere tverrsektorielle konsekvenser er viktig både i arbeidet med å bygge beredskap og under håndteringen av hendelser.

Alle departementer skal koordinere eget arbeid med forebygging, beredskap og krisehåndtering med berørte departementer. I tillegg skal Justis- og beredskapsdepartementet i kraft av sin samordningsrolle sørge for at problemstillinger på tvers av sektorer blir håndtert. Denne måten å jobbe tverrsektorielt på er derfor kjent for departementene. Eksempelvis er kartlegging av avhengigheter i andre sektorer en sentral del av arbeidet som pågår, etter at ny sikkerhetslov trådte i kraft.

Under pandemien har regjeringen kontinuerlig arbeidet med å ha oversikt over helheten av konsekvenser. Alle departementer har rapportert om konsekvenser av iverksatte og mulige tiltak. Her har tverrsektorielle konsekvenser vært sentrale, f.eks. hvordan stengte skoler og barnehager kan påvirke tilgangen på kompetent personell og økonomi, hvordan karantenebestemmelser påvirker kapasiteten i helse- og omsorgstjenesten, og hvordan smittevern tiltak får konsekvenser for sårbare barn og unge. I tillegg har vi hatt god oversikt over vår evne til å opprettholde kontinuitet i de kritiske samfunnsfunksjonene som tidligere er definert.

Min vurdering er at da krisen inntraff, fungerte koordineringen. Beslutningene ble løftet til regjeringen. Helhetlige hensyn ble søkt ivaretatt.

Regjeringen vil bruke både erfaringene fra pandemien og kommisjonens vurderinger til å vurdere om krav til og ansvar for tverrsektorielle konsekvensanalyser bør presiseres i planverket. Regjeringen vil også vurdere om det er behov for tverrsektorielle samarbeidsmekanismer på etatsnivå for å styrke koordineringen av forebygging, beredskap og håndtering av alle typer hendelser og kriser. En slik mekanisme ble som nevnt etablert på helsefeltet i 2019.

Kommisjonen peker på at det i forbindelse med sars-epidemien i 2003 og ebola-epidemien i 2014 ble beskrevet risiko for mangel på smittevernutstyr. Norge kunne og burde derfor hatt større lagre av smittevernutstyr enn vi hadde ved inngangen til koronapandemien. Det er jeg enig i. Dette er en svakhet i beredskapen som regjeringen har tatt lærdom av.

Samtidig er jeg glad for at kommisjonen anerkjenner den jobben som ble gjort for å sørge for at vi fikk nok smittevernutstyr inn til Norge. I mars 2020 ble det opprettet en felles innkjøpsordning for raskt å sikre kommuner og sykehus smittevernutstyr. Det ble jobbet døgnet rundt for å skaffe nok utstyr, og det ble utvist stor handlekraft og kreativitet. Ordningen som Helsedirektoratet, Helse Sør-Øst og Sykehusinnkjøp fikk på

plass, fungerte godt, og utgiftene for innkjøpene ble dekket av staten. Utover i 2020 ble leveringssituasjonen for smittevernutstyr mer normalisert.

Kommisjonen mener at det ble lagt for mye vekt på spesialisthelsetjenesten og for lite vekt på kommunene da det ble besluttet hvordan utstyret skulle fordeles. Det tar vi til etterretning. Samtidig er det viktig å minne om at det ble etablert systemer som skulle fange opp behov i kommunene. Kommuner som manglet utstyr, ble oppfordret til å melde fra om behovet til den nasjonale ordningen. Fylkesmennene samordnet seg og fordelte mellom kommunene ut fra de enkelte kommuners lagerbeholdning, smittetall og belastning.

Det var også ulik fordeling av forskjellige typer smittevernutstyr, noe som gjenspeilet forskjellig bruk av utstyr i kommunene og spesialisthelsetjenesten. Den reelle fordelingen kunne derfor avvike fra det som fulgte av den overordnede fordelingsnøkkelen.

Mens pandemien har pågått, har vi bygget opp et betydelig nasjonalt beredskapslager som kommer i tillegg til lagrene i kommunene og helseforetakene.

Eksempelvis har vi nå på lager åndedrettsvern tilsvarende over 400 år med det normalforbruket Helse-direktoratet anslår. For øyebeskyttelse skal vi ha nok til over 2 000 års normalforbruk.

Helsedirektoratet utreder nå en permanent organisering av dette lageret, sammen med andre tiltak for å styrke forsyningssikkerheten av smittevernutstyr. Et viktig spørsmål i arbeidet er å avklare hvordan dette lageret skal samhandle med kommunenes og sykehusenes lagre. Samarbeid med andre sektorer, bl.a. om innkjøp, nasjonal produksjon og produksjonsavtaler, er en del av utredningen. Regjeringen tar sikte på å foreslå hvordan man skal organisere en permanent ordning for lagring og beredskapssikring av smittevernutstyr i statsbudsjettet for 2022.

Vi har gjennom krisen sikret tilgang til de legemidlene vi trenger. Kommisjonen mener at gjennomgangen av legemiddelberedskapen fra 2019 har bidratt til at vi raskt kunne iverksette nødvendige tiltak for å sikre forsyningen.

Den gode beredskapen og god kontroll på pandemien i Norge har gjort at vi også har kunnet bistå Sverige med kritiske legemidler til deres intensivbehandling.

Siden mai 2020 har regjeringen bygget opp omfattende beredskapslagre også av forsyningskritiske legemidler. Regjeringen vil komme tilbake med forslag til hvordan den permanente innretningen av dette skal være.

Norge vil aldri være selvforsynt med legemidler eller medisinsk-teknisk utstyr. Den samlede europeiske beredskapen er derfor et viktig element i diskusjonen om hvordan den videre beredskapen skal være.

Kommisjonen trekker frem viktigheten av å styrke samarbeidet i Europa og i Norden. Dette er i tråd med regjeringens ambisjoner. Norge har gjennom hele krisen vært en pådriver for nordisk og europeisk samarbeid på legemiddelområdet.

EU-kommisjonen har foreslått etablering av et nytt helseberedskapsbyrå, som i stor grad skal ivareta aspekter knyttet til utvikling og produksjon av legemidler i kriser og i situasjoner hvor tilgang er begrenset. Det vil være viktig for vår nasjonale beredskap at Norge er koblet på dette arbeidet.

Kommisjonen peker på at det var en betydelig reduksjon i behandlingsaktiviteten i sykehusene etter nedstengningen i mars i fjor. Med økende smittetall og stor usikkerhet var det nødvendig å redusere den planlagte aktiviteten, slik at sykehusene kunne innføre nye smittevernrutiner og ha beredskap for å håndtere et større antall pasienter. For noen sykehus krevde dette større omstillinger enn for andre.

Vi merker oss at kommisjonen peker på at reduksjonen i planlagt aktivitet og reetablering av et mer normalt aktivitetsnivå ikke var godt nok koordinert, og at det kan være hensiktsmessig med et nasjonalt plangrunnlag for å unngå å redusere behandlingskapasiteten unødvendig. Dette er noe vi tar med oss videre.

Jeg vil samtidig understreke at regjeringen la stor vekt på å skjerme akutttilbudet, tilbudet til kreftpasienter, barn og rus/psykiatri, noe spesialisthelsetjenesten også lyktes godt med. Innen psykisk helsevern for barn og unge og innen rusbehandling sank ventetidene noe fra 2019 til 2020.

Kommisjonen har fått tilbakemeldinger fra sykehusene om at mangel på personell med riktig kompetanse er den viktigste knapphetsfaktoren for å være i stand til å øke intensivkapasiteten. Det er jeg enig i.

For å ivareta behovene på kort sikt er det bl.a. etablert et nasjonalt internopplæringsprogram for sykepleiere i intensivbehandling av covid-19-pasienter. For å ivareta behovene på lengre sikt vil vi utrede det fremtidige og helhetlige behovet for intensivkapasitet i sykehusene. Men det er ingen tvil om at det skal styrkes. Vi har allerede bedt de regionale helseforetakene om å utdanne flere intensivsykepleiere. Det skal opprettes minst 100 nye utdanningsstillinger i intensivsykepleie, og arbeidet for å rekruttere, utvikle og beholde intensivsykepleiere i sykehusene skal styrkes.

Det er gledelig å lese at kommisjonen mener at samhandlingen mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene har fungert godt. Samhandlingen i de nyetablerte helsefelleskapene har skutt fart. Det er også positivt at bruken av video- og telefonkonsultasjoner har økt betraktelig. Dette er en ønsket utvikling. For å sikre at denne bruken vil vedvare, har regjeringen satt

som et mål at andelen polikliniske konsultasjoner som gjennomføres over video og telefon, skal være minst 15 pst. i år.

Kommisjonen har gått svært grundig inn i prosessen som ledet frem til tiltakene den 12. mars. Den mener at beslutningen var rett, og deler regjeringens analyse av at de økonomiske konsekvensene hadde blitt større dersom de inngripende tiltakene hadde blitt satt inn senere. Det er jeg glad for.

Kommisjonen påpeker samtidig at tiltakene som ble satt inn, burde vært utredet bedre, og at tidspresset ble større enn det hadde trengt å bli. Det er riktig at tidspresset ble stort. I dagene før 12. mars spredte smitten seg langt raskere enn forventet.

Det er viktig å påpeke at tiltakene som var nødvendige å innføre, representerte et faglig og beredskapsmessig paradigmeskifte. Vi har vært vant til at land i Asia håndterer smittsomme sykdommer annerledes enn vi gjør i Vesten. Vi så denne gangen at vår vestlige tilnærming var utilstrekkelig, men de landene som lå foran oss i forløpet, lå ikke mange dager foran. Tiden ble knapp.

Kommisjonen peker også på at beslutningen om å innføre tiltakene burde vært tatt av regjeringen, og viser til at Grunnloven § 28 sier at saker av viktighet avgjøres i statsråd.

Fokuset den 12. mars var å få tatt beslutningene raskt, få kontroll på situasjonen og unngå videre spredning av viruset.

Det var Helsedirektoratet som fattet det konkrete vedtaket. Bakgrunnen for dette er at Stortinget gjennom smittevernloven har gitt vide fullmakter til Helsedirektoratet til å fatte vedtak for å verne befolkningen mot smittsomme sykdommer. Beredskapsfullmaktene i smittevernloven trådte i kraft allerede i januar 2020 ved at koronaviruset ble definert som en allmennfarlig smittsom sykdom.

Frem til den 12. mars ble pandemien først og fremst håndtert i helsespolet og etter den rollefordelingen som følger av planverket. Slik situasjonen var frem til den 12. mars, var det naturlig at Helsedirektoratet fattet vedtaket.

Jeg vil likevel understreke at selv om vedtaket om å innføre de inngripende tiltakene rent formelt ble fattet av Helsedirektoratet, så var beslutningen fattet i samarbeid med regjeringen. Jeg er likevel enig i at vedtaket burde vært fattet av regjeringen i statsråd, slik kommisjonen påpeker.

Tiltakene som ble innført, medførte at krisen gikk over fra å være en helsekrise til en krise med konsekvenser for alle deler av samfunnet. Regjeringen tok både det formelle og det reelle ansvaret for å håndtere krisen i etterkant av 12. mars.

Allerede 13. mars ble forskrift om karantene og isolasjon av personer som kommer til Norge fra utlandet, vedtatt i statsråd. Den 13. mars overtok Justis- og beredskapsdepartementet som lederdepartement. I ekstraordinært statsråd 15. mars 2020 vedtok regjeringen en ny forskrift om karantene, isolasjon og hjemmel til forbud mot opphold på fritidseiendommer.

Kommisjonen peker på at myndighetene i begynnelsen av pandemien ikke forsikret seg om at smitteverntiltakene var i tråd med Grunnloven og menneskerettighetene. Dette er et problem som regjeringen tidlig erkjente og gjorde noe med.

Det gjøres nå vurderinger av tiltakene opp mot Grunnloven, menneskerettighetene og den europeiske menneskerettskonvensjonen. Vurderingene dokumenteres og offentliggjøres sammen med publisering av grunnlaget for beslutninger om tiltak.

Ved alvorlig utbrudd av allmennfarlig smittsom sykdom gir smittevernloven som nevnt utvidede fullmakter til både kommunene og Helsedirektoratet til å sette i verk inngripende smitteverntiltak. Loven krever at tiltakene skal være forholdsmessige, altså rimelige, vurdert ut fra situasjonen.

Jeg er enig med kommisjonen om at disse fullmaktene er avgjørende for en rask respons for å håndtere smittsomme sykdommer. Lovens formål er å beskytte samfunnet og forebygge smitte. Loven gir ingen egne regler for demokratisk kontroll av vedtak, og jeg er enig i at dette må vurderes nærmere.

Alle lovens fullmakter har blitt utløst i forbindelse med pandemien, og vi har fått helt nye erfaringer med loven. Jeg er derfor enig i at smittevernloven må underlegges en helhetlig revisjon, og at Stortinget bør inviteres til på nytt å ta stilling til involvering, prosesser og roller. Regjeringen vil igangsette en slik prosess og komme tilbake til Stortinget.

Kommisjonen mener at det ikke i tilstrekkelig grad er gjennomført høringer når det er besluttet smitteverntiltak.

Jeg er enig med kommisjonen i at høring av forslag til lover og forskrifter er et viktig demokratisk virkemiddel, også i krisetider. Mange viktige forslag har vært sendt på høring, men ofte med kort høringsfrist av hensyn til behovet for å få regulering raskt på plass. I en god del tilfeller har behovet for umiddelbar regulering for å hindre smittespredningen gjort at høringer ikke har blitt gjennomført.

Forskrifter som handler om innføring eller endringer av smitteverntiltak, har i hovedsak ikke blitt sendt på høring, mens forskriftene etter koronaloven i det alt vesentlige var på en kort høring.

De fleste forslag til lovendringer har blitt sendt på høring. For koronaloven var imidlertid ikke dette mulig

slik vi vurderte situasjonen midt i mars 2020, men det var i stedet en direkte dialog med Stortinget og med andre berørte aktører før regjeringens forslag ble fremmet. Den offentlige utredningen som koronaloven bygger på, var imidlertid på høring.

På tross av manglende høringer og knappe frister har det vært mulig å gi innspill til arbeidet. Fagmyndighetenes anbefalinger har vært offentliggjort. Henvendelser fra privatpersoner, næringsliv og organisasjoner om hvordan reglene virker og burde virke, tas i betraktning når endringer vurderes. Denne samfunnsdebatten har bidratt til å sikre et best mulig regelverk for å håndtere smitten.

Jeg ser behov for å tenke nytt om hvordan tiltak og regelverk bør utredes i kriser som varer over tid. Det kan inkludere vurdering av etterfølgende høringer på utvalgte tema, utredningsoppdrag i utvalg og formalisering av mulighet for løpende å gi synspunkter på utformingen av regelverket.

Regjeringen deler derfor kommisjonens syn om at det bør lages et tydeligere rammeverk for hvordan man kan gjennomføre raskere lov- og forskriftsprosesser under en krise, uten at det går på bekostning av grunnleggende demokratiske hensyn og rettssikkerheten.

Regjeringen har under hele pandemien lagt vekt på at Stortinget skal være orientert om regjeringens arbeid med krisehåndtering. Innledningsvis var det hyppige møter mellom regjeringen og Stortingets koronautvalg. Dette er også den niende redegjørelsen om regjeringens håndtering av pandemien som enten helse- og omsorgsministeren eller jeg holder for Stortinget.

I rapporten gir kommisjonen sin tilslutning til regjeringens valg av strategi. Vi valgte å slå ned smitten i mars i fjor. Det gjorde at vi fikk kontroll på situasjonen. Men det er begrenset hvor lenge en slik strategi kan opprettholdes. Strategien må, som kommisjonen peker på, vurderes ut fra utsiktene til vaksinasjon og immunitet, virusets utvikling, behandlingsmuligheter og konsekvenser for samfunnet.

Grunnen til at vi har kunnet holde fast på strategien, er at det tidlig ble klart at det kunne komme vaksine nokså raskt.

Kommisjonens vurdering er at det var riktig å åpne gradvis opp gjennom våren i fjor. Ved å gjøre det gradvis opprettholdt vi kontrollen. I tråd med strategien var lettelser for barnehager, skoler og universiteter noe av det første som ble prioritert. Jeg registrerer at kommisjonen er enig i denne prioriteringen.

Kommisjonen peker på at gjenåpningen i noen grad var preget av at regjeringen ga etter for press fra enkelte interesseorganisasjoner, som Norsk Industri og Norges Fotballforbund.

Regjeringen har gjennom hele krisen hatt tett kontakt med ulike aktører, som bransjeorganisasjoner, arbeidslivsorganisasjoner og bedrifter. Slik kontakt har vært nødvendig for å sikre en god håndtering og for å danne oss et helhetsbilde, og for å korrigere kursen når det har vært nødvendig eller innføre unntaksordninger for å unngå urimelige utslag av smitteverntiltak.

I noen tilfeller har vi vært enig i innspillene vi har fått, og gjort endringer. I andre tilfeller, og det gjelder nok de aller fleste, har vi ikke etterkommet ønsker om unntak og lettelser.

Tiltaksnivået har endret seg opp og ned gjennom pandemien, både lokalt og nasjonalt. Men med kontroll på smittespredningen har vi gjennomgående hatt mindre inngripende tiltak innenlands enn vi har sett i mange andre land.

Samtidig har våre regler for innreise vært blant de strengeste i Europa. Vi vedtok allerede 15. mars i fjor strenge restriksjoner på utlendingers rett til innreise til Norge. Tidlig på sommeren åpnet vi gradvis opp på innreisetilbudene. Vi var på det tidspunktet et av de siste landene i Europa som åpnet opp.

Fra 15. juni ble det innført unntak fra karantenekravet for reiser fra regioner i Norden med lav smittespredning. Fra 15. juli gjaldt unntaket også for andre EØS-land med lav smittespredning. Smittesituasjonen ble vurdert ukentlig. Kriteriene som ble lagt til grunn, var basert på råd fra Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet.

Kommisjonen mener at regjeringen manglet en plan for å håndtere importsmitte da det kom en ny smittebølge i Europa høsten 2020.

Smittesituasjonen var gunstig både i Norge og i de fleste land i Europa da vi åpnet opp. Situasjonen ble gradvis verre fra sensommeren. For personer fra regioner i Norden og land i Europa hvor det ikke var lav smittespredning, var det krav om karantene hele tiden. Vi hadde på dette tidspunktet et system på plass, hvor karantene trådte i kraft for reisende fra land hvor smitten kom over gitte terskler.

I ettertid må vi erkjenne at karanteneplikten for lenge var for tillitsbasert. Kommisjonen peker særlig på ordningen som gjorde det mulig for arbeidsreisende å begynne å jobbe etter en negativ test. Min vurdering er at innreisestrukturen i stort var for tillitsbasert i møte med økt smitte i Europa gjennom høsten.

Jeg vil samtidig minne om at smittevernloven oppstiller et grunnleggende krav om at det skal legges vekt på frivillig medvirkning fra den eller de tiltaket gjelder, ved iverksettelse av smitteverntiltak. Det var derfor naturlig å prøve ut tillitsbaserte tiltak før strengere tiltak ble tatt i bruk.

Nye virusvarianter som smitter lettere og medfører mer alvorlig sykdom, ga økt behov for tiltak på grensen rundt årsskiftet. Det er nå innført krav om negativ test, testing på grensen, karantenehotell og sterke begrensninger for arbeidsreisende til Norge. De kraftige grepene vi har tatt, har bidratt til at andelen av de smittede som er blitt smittet i utlandet, har falt kraftig og er nå på et svært lavt nivå.

Kommisjonen peker på at det er en styrke at kommunene har et stort ansvar for smittevern i Norge. Kommunene er ansvarlige for å gjennomføre TISK-strategien, og på den måten har de en hovedrolle i å holde kontroll på pandemien.

Mange kommuner mener at informasjon om endringer i smitteverntiltak og nye forventninger til kommuner burde nådd dem tidligere og før informasjonen gjøres offentlig. Det har jeg forståelse for. Pandemi-håndtering er krevende. Beslutninger må i mange sammenhenger tas raskt. Det gjør at endringer vil komme brått. Skulle vi informert kommunene først, ville det tatt lengre tid før resten av befolkningen og andre aktører ble informert. I denne avveiningen har vi landet på å gjøre beslutninger tilgjengelig for alle samtidig, og så raskt som mulig.

Men vi jobber hele tiden for å bedre informasjonen og informasjonsflyten til kommunene. I det siste har vi f.eks. valgt å bruke noe lengre tid fra endringer i tiltak kommuniseres og til de trer i kraft. Formålet har bl.a. vært å gi kommunene bedre tid på å tilpasse seg endringene.

I den første fasen av pandemien var det mindre oppmerksomhet på kommunale tiltak fordi vi stort sett iverksatte tiltak nasjonalt. Da vi fikk slått ned viruset, kunne vi satse på mer differensierte tiltak og på å slå ned lokale utbrudd lokalt. I denne fasen har kommunene fått tett oppfølging av blant annet Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet. Min vurdering er at koordineringen gradvis har blitt bedre.

Rammene har også blitt tydeligere. Tidlig i fjor høst ble det sendt ut et rundskriv for å gi kommunene veiledning om hvilke lokale tiltak som kan være aktuelle, hvordan tiltak kan utformes, og hvilke hensyn som må vurderes etter loven.

Siden har vi fått på plass systemet med klare, fastlagte trinn for regionale tiltak som regjeringen kan innføre. Disse er regulert i covid-19-forskriften, der tiltaksnivå A har de strengeste tiltakene, mens tiltaksnivå C har de minst strenge tiltakene. Dette har bidratt til forenkling for innbyggerne og raskere beslutninger ved smitteøkning.

Vi har også etablert en ordning hvor kommunene og andre aktører som har behov for det, får tilsendt for-

skriftsendringer samtidig som disse sendes Lovdata for publisering.

Statsforvalterne spiller også en viktig rolle i å informere og gi råd til kommunene. I tillegg bringer de viktig informasjon om forholdene i kommunene tilbake til sentrale myndigheter. Statsforvalterne skal nå ukentlig gjennomgå risikovurderinger fra Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet sammen med kommunene.

Kommisjonen er positiv til regjeringens evne til raskt og effektivt å behandle saker. Samtidig stiller de spørsmålet om for mange saker har blitt løftet til et for høyt nivå.

I utgangspunktet er jeg tilhenger av at saker skal behandles på lavest mulig nivå. Men under pandemien har det vært nødvendig å behandle mye i regjeringen. Det er et behov for å se helheten, og avveie ulike hensyn. Dette er et politisk ansvar. Under pandemien har det også ofte vært behov for raskt å skjære gjennom og ta beslutninger.

Behovet for politisk behandling i mange saker har gitt arbeidsdelingen mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Helsedirektoratet en annen karakter enn det som er vanlig når helse- og omsorgstjenesten håndterer kriser.

Helsedirektoratet har hatt ansvar for å utarbeide beslutningsgrunnlag og forslag til tiltak til regjeringen basert på innspill, særlig fra Folkehelseinstituttet, men også fra helseforetak, kommuner og statsforvaltere.

Departementet har foretatt en samlet vurdering, som igjen er lagt til grunn for regjeringens behandling. Kommisjonens hovedinntrykk er at mye av samarbeidet mellom de statlige aktørene i helse- og omsorgssektoren har vært godt og fleksibelt.

Men jeg har merket meg kommisjonens uttalelse om at for mye detaljstyring kan øke risikoen for at det kan bli utfordrende å skape rom for helhetlige og strategiske vurderinger. Jeg mener at vi har klart å balansere disse hensynene gjennom at vi tidlig i krisehåndteringen etablerte en klar strategi, som vi løpende har vurdert, men samtidig holdt fast ved.

Kommisjonen peker også på at det har vært et omfattende og godt samarbeid mellom Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet.

Begge disse organisasjonene har vært under et enormt arbeidstrykk gjennom hele pandemien. Dette er første gang de har fått testet samarbeidet og rollene på en så omfattende måte over lang tid. Det er naturlig at det tok noe tid å finne ut hvor grenseflaten går.

Når pandemien er over, vil Helse- og omsorgsdepartementet gjennomgå og evaluere hvordan aktørene i sektoren har samhandlet og om det er behov for å gjøre endringer i lover og regelverk, beredskapsplaner og organisering.

Kommisjonen konkluderer med at håndteringen av pandemien samlet sett har vært god. Det er jeg glad for. Den peker på at vi har omstilt oss raskt og tatt avgjørelser som har vært avgjørende for hvordan krisen har utviklet seg. Etter et år med pandemi er Norge blant de landene i Europa som har færrest døde, og som er minst rammet økonomisk.

Det har vi mange å takke for. Vi hadde ikke kunnet lykkes hvis ikke befolkningen hadde sluttet opp om tiltakene. I Norge har vi tillit til hverandre. Det gjør oss godt rustet til å møte kriser.

Vi har søkt å kommunisere åpent om de vurderingene vi har gjort, og publisert de faglige rådene vi har fått. Jeg er glad for at kommisjonen mener at kommunikasjonen vår har bidratt til å skape tillit.

Vi har ikke nådd like godt frem til alle. Kommisjonen påpeker at vi ikke har lyktes like godt med å nå innvandrerbefolkningen som befolkningen som helhet.

Vi hadde tidlig egne tiltak rettet mot innvandrerbefolkningen og har gradvis utviklet dette arbeidet etter hvert som vi har høstet erfaringer og fått mer kunnskap. Vi har lært mye om kommunikasjon og ulike måter å nå frem til ulike grupper i samfunnet på.

Det er initiert et arbeid på tvers av departementene for å sikre at vi tar med oss denne lærdommen, slik at vi ved neste krise har bedre beredskap for raskt å nå ut med informasjon til hele befolkningen, også alle deler av innvandrerbefolkningen.

Selv om vi har greid å holde samfunnet mer åpent enn mange andre land, har pandemien hatt sin pris. Som kommisjonen skriver: Alle er berørt av pandemien, men den har rammet skjevt.

Regjeringen har vært opptatt av at det er forholdsmessighet mellom smittesituasjon og tiltak. Vi har så langt som mulig søkt å sette inn kompensierende tiltak der det har vært mulig.

Vi må heller ikke glemme at alternativet til tiltak ikke ville vært en mer normal hverdag. Fra andre land har vi sett at dersom smitten først kommer ut av kontroll, kreves det drastiske tiltak for å gjenvinne kontrollen.

Hva som blir de langsiktige konsekvensene av pandemien, er det, som kommisjonen er inne på, for tidlig å konkludere på. Langtidskonsekvensene vil også påvirkes av de politiske valgene vi har tatt og skal ta fremover.

Regjeringens mål er at ingen skal stå igjen alene med sine utfordringer forårsaket av pandemien. Vi har stått i dette sammen. Vårt mål innebærer at vi også skal komme oss sammen ut av krisen.

Noen vil stå igjen med konsekvensene lenger enn andre. Noen vil henge etter på skolen. Noen barn har vært utsatt for vold i hjemmet. Noen vil ha psykiske

helseutfordringer. Noen vil ha helseproblemer etter gjennomgått sykdom. Andre vil ha problemer med å skaffe seg jobb.

I min redegjørelse for Stortinget 7. april gikk jeg gjennom regjeringens planer for at ingen skal bli stående igjen alene med sine utfordringer etter pandemien, og for å sikre at langtidseffektene av covid-19 blir så små som mulig.

I revidert nasjonalbudsjett som snart legges frem, vil regjeringen styrke disse satsingene ytterligere, bl.a. ved å fremme nye tiltak for å bedre situasjonen for sårbare barn og unge. Vi kommer også til å jobbe videre for å sikre at de som har mistet opplæring, kan få nødvendig støtte. Vi vil også gjennomføre tiltak mot frafall og forsinkelser for studenter.

I revidert nasjonalbudsjett kommer vi også til følge opp rapporten fra ekspertgruppen som ser på hvilke konsekvenser pandemien har hatt for folks psykiske helse og rusbruk.

Vi har også behov for mer kunnskap om langtidseffekter av den pågående pandemien. Den kunnskapen vil vi få gjennom mer forskning. Regjeringen kommer derfor til å foreslå midler også til dette i revidert nasjonalbudsjett.

Jeg vil takke koronakommisjonen for godt og grundig arbeid. Den har levert 17 hovedbudskap og 63 læringspunkter og anbefalinger.

Regjeringen vil bruke rapporten til videre håndtering av pandemien og ikke minst til å forberede oss på fremtidige kriser. Det gir rapporten et godt grunnlag for. Regjeringen vil også sende kommisjonens rapport på høring.

Men vi står fortsatt midt i en krise. Vi har fortsatt om lag 200 personer som ligger inne på norske sykehus med covid-19. Forrige uke ble det registrert nesten 3 000 nye smittende. Denne våren har vi fått et virus som er mer smittomt, og vi ser fra andre land at smitten raskt kan skyte fart. Samtidig er det stadig flere som er vaksinert. Det er nå nesten 1,2 millioner nordmenn som har fått minst én dose.

Regjeringen har på denne bakgrunn bedt kommisjonen fortsette sitt arbeid og levere en endelig sluttrapport.

Det å håndtere krisen vil fortsatt ha førsteprioritet. I det arbeidet vil også kommisjonens bidrag så langt være nyttig.

Noen av kommisjonens anbefalinger er store og omfattende. De må vi gripe tak i når pandemien er over. Regjeringen vil, som nevnt, legge frem en stortingsmelding når kommisjonen har levert sin sluttrapport. Her vil også regjeringen komme med sine egne vurderinger og forslag til oppfølging for å sikre at Norge i fremtiden er bedre rustet i møte med pandemier.

Presidenten: Presidenten vil nå i henhold til Stortingets forretningsorden § 45 åpne for en kort kommentarrunde begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og et avsluttende innlegg fra statsministeren.

Jonas Gahr Støre (A) [12:46:58]: Koronakrisen har hatt store konsekvenser for menneskers liv og helse i Norge og i verden, og vi er ikke igjennom denne krisen. Likevel er det viktig å trekke lærdommer. Hvor godt var vi forberedt på en langvarig epidemi/pandemi? Hvor godt har vi taklet krisen da den først inntraff? De spørsmålene handler dypest sett om folks liv, om noe av nedstengningen som har rammet folk, kunne og burde vært bedre forberedt, unngått eller gjort annerledes.

Jeg er enig med statsministeren, koronakommisjonens rapport er et grundig og troverdig stykke arbeid. Rapporten slår fast at vi har klart oss bra sammenlignet med mange andre land. Myndighetene får anerkjennelse for å ha omstilt seg og tatt beslutninger under stor usikkerhet etter 12. mars. Og som kommisjonen skriver: De kunne ikke ha lyktes hvis ikke befolkningen hadde sluttet opp om tiltakene. Det forteller om et fellesskap med høy tillit, en sterk offentlig helsetjeneste, parter i arbeidslivet som tar ansvar, en raus sykelønnsordning, penger på bok og mer til – i korthet: den norske modellen.

Samtidig er rapporten like klar i sin konklusjon om alvorlig svikt i beredskapen og at håndteringen har hatt betydelige svakheter. Inntrykket når jeg hører statsministeren, er at hun spiller ned mye av den kritikken, mange av disse manglene og svakheten, og jeg synes hun er lite ydmyk når det gjelder mange av forslagene til tiltak. La meg derfor minne om hvor alvorlig kritikken faktisk er, og hvor mye av den som går direkte på regjeringen og regjeringssjefens ansvar.

Kommisjonen slår fast at den norske beredskapsplanleggingen var «mangelfull», og at konsekvensene av pandemi var «grovt undervurdert». En global pandemi har i tiår vært den krisen vi visste var mest sannsynlig, og den som ville få størst konsekvenser for liv, helse og økonomi. Likevel er det ikke avholdt øvelser, det var ikke lagt planer for hvordan hver sektor i samfunnet «skal håndtere inngripende smitteverntiltak», og planverket «var ikke dimensjonert for en langvarig krise».

Kommisjonen skriver at sentrale myndigheter ikke har «vurdert, eller skaffet seg oversikt over, kommunenes evne til å håndtere en pandemi», og kommisjonen skriver også: «store svakheter ved legemiddelberedskapen», svakheter som er kjent for regjeringen etter en grundig vurdering av legemiddelberedskapen i 2019, rett før krisen inntraff. Kommisjonen avdekker «stor

mangel på smittevernustyr» og påpeker at Norge ble reddet av flaks fordi Kina i en periode med lav smitte kunne levere det vi manglet, på kort varsel.

Rapporten beskriver også et forbløffende hastverk og tidspress i timene før nedstengningen 12. mars. Som følge av sendrektighet i regjeringen var nedstengningen 12. mars ifølge kommisjonen «dårlig utredet og dårlig forberedt», bl.a. ved en mangelfull vurdering av tiltakene opp mot Grunnloven og menneskerettighetene.

Videre kan vi lese at det etter pandemien i fjor vår «manglet en plan for å håndtere en ny smittebølge». Prosessen var preget av hastverk, med den følge at importen av smitte ikke var under kontroll, bl.a. fordi regjeringen, som det står i rapporten, «ga etter for press», særlig fra Norsk Industri.

Igjen tegner kommisjonen et bilde av en regjering som tar beslutninger løpende, uten god nok oversikt og overordnet ledelse og koordinering. Statsministeren sier i dag at når det gjaldt importsmitten, var nok den for tillitsbasert, altså med andre ord at folk ikke hadde den tilliten de skulle, ikke at tiltakene som var innført, manglet konsekvens.

Jeg nevner disse manglene og svakhetene i rapporten fordi de er alvorlige. Det er altså dette statsministeren etter rapportens framleggelse omtalte som «skjønnhetsfeil». Det er en oppsiktsvekkende ansvarsfraskrivelse fra en regjeringssjef som gikk til valg i 2013 på bedre beredskap og bedre samordning.

Ekstra oppsiktsvekkende er det fordi kommisjonen er som hardest i kritikken av den overordnede ledelsen og samordningen på beredskapsfeltet. De skriver at «ingen har tatt ansvar for å vurdere summen av konsekvensene for samfunnet som helhet». Det er et ansvar som med andre ord bare kan tilligge regjeringens leder.

Arbeiderpartiet vil gjøre det vi kan for at Stortinget behandler rapporten med alvor og ansvarsfølelse. Det gjelder i den bredere debatten i neste uke og i den grundige gjennomgangen som må komme den dagen kommisjonen leverer sin neste rapport. Vi må være ærlige om det som ikke fungerte, ikke bagatellisere, og vi må lære. I neste krise kan vi ikke støtte oss på improvisering og en samfunnsmodell som leverer.

Trond Helleland (H) [12:52:11]: Takk til statsministeren for en grundig redegjørelse om koronakommisjonens arbeid. Takk også for en ærlig tilbakemelding til Stortinget om de utfordringene regjeringen og øvrige myndigheter sto overfor da pandemien brøt ut. Koronakommisjonen har 17 hovedbudskap og 63 læringspunkter, og statsministeren har tidligere varslet, og gjentatt i dag, at regjeringen vil komme tilbake med en egen stortingsmelding om koronakommisjonens funn

og påpekninger når pandemien er over eller under kontroll. Det blir viktig. Det er ingen bagatellisering, det er å ta kommisjonens rapport på største alvor.

Kommisjonen mener Norge var dårlig forberedt da pandemien brøt ut. Man var ikke forberedt på å stenge ned samfunnet, og det manglet nødvendig smittevernustyr. Regjeringen hadde planverk for håndtering av pandemien, men man hadde ikke planer for en full nedstengning av samfunnet – skoler, arbeidsplasser, transport, butikker, overnattingssteder, arrangementer etc.

Vi var i samme båt som de fleste andre land. Denne pandemien rammet samfunnet på en så altomgripende måte at det var vanskelig å være fullt forberedt, men da først krisen var der, reagerte regjering og helsemyndigheter raskt. Nå, litt over ett år etterpå, har vi lært oss å leve med pandemien.

Regjeringen, FHI og Helsedirektoratet har håndtert den løpende kriseledelsen godt, ifølge kommisjonen. Det er jeg enig i. Det norske folk har sluttet opp om tiltakene, selv om det har kostet mange dyrt. Og her er vi vel ved sakens kjerne. Når pandemiens konsekvenser tross alt er mindre i Norge enn i de aller fleste land, handler det om det norske samfunnet – et samfunn bygget på tillit mellom regjering, storting, faginstanser, arbeidslivets parter og folk flest. Nå får vi betalt for å bo i et land der åpenhet og tillit preger forholdet mellom myndigheter og innbyggere, der folk stiller opp, tar en for laget og bidrar til at vi raskest mulig kan komme oss ut av krisen. Denne gjensidige tilliten har preget det siste året, og forståelsen for tiltakene og viljen til å etterleve dem har vært enestående. Mange har sagt at nå røyner det på, nå håper vi det snart er over, men like fullt stiller folk opp og bidrar til å bringe oss ett skritt nærmere pandemiens slutt.

Kommisjonen er kritisk til manglende forberedelser på mange områder. Smittevernustyr manglet, men kreativ improvisasjon sørget for at vi ganske raskt fikk dette på plass, og nå har regjeringen fylt lagrene. Statsministeren opplyste i redegjørelsen nå at vi har åndedrettsvern for 400 års normalforbruk og øyebeskyttelse for 2 000 år på lager. Vi får jo håpe at de ikke har en datostempling som går ut med det første!

Da nedstengningen ble vedtatt 12. mars, skjedde det i ekspressfart. Her mener kommisjonen at regjeringen burde fattet vedtaket, ikke Helsedirektoratet. Det sier statsministeren seg enig i, og det er selvsagt også jeg enig i, men det var naturligvis ikke sann at Helsedirektoratet handlet på egen hånd. Det var i samråd med regjeringen, og dagen etter overtok Justis- og beredskapsdepartementet kriseledelsen. Så ble Stortinget koblet på, koronaloven ble vedtatt, og dialogen mellom storting og regjering har etter det blitt håndtert på en

god og ryddig måte. I dag har vi den niende redegjørelsen om pandemien, en rekke krisepakker er vedtatt, og lover er blitt endret for raskt å kunne iverksette nye tiltak.

Vel er vi i denne sal politiske motstandere, men jeg vil igjen takke alle for å ha stilt opp i en krevende tid.

Norske kommuner har også stilt opp. De har snudd seg rundt og på kort tid gjort store endringer: stengte skoler og barnehager, forskrifter om stengte butikker og serveringssteder, vern om de mest sårbare av våre innbyggere, fra mangel på testkapasitet til håndtering av massetesting og utrulling av vaksine til alle innbyggere – i tillegg til alt som skal gå sin gang på tilnærmet normal måte. Jeg skjønner at mange kommuner har vært frustrert over at de ikke har hatt informasjon, og at ting må iverksettes raskt. Men her har kommunene vist at de raskt klarer å tilpasse seg, og de har gjort en formidabel innsats med å informere egne innbyggere og samtidig drive lokal kriseledelse – igjen et eksempel på tillitssamfunnet Norge.

Det er ikke tvil om at mange betaler en høy pris for pandemien. Pandemien kan ta slutt, men håndteringen av dem som har blitt ekstra hardt rammet, vil vare lenge. Regjeringens mål er at ingen skal stå igjen alene med sine utfordringer forårsaket av pandemien. Vi har stått i dette sammen, og målet vårt er at vi også skal komme oss ut av krisen sammen.

Det er mange ting som kunne vært gjort bedre, men det aller viktigste koronakommisjonen peker på, er at regjeringen har håndtert krisen på en god måte. Det skyldes også den mentaliteten vi har i dette landet med å stille opp for hverandre når det er nødvendig.

Sylvi Listhaug (FrP) [12:57:29]: Jeg vil starte med å takke statsministeren for redegjørelsen. Det er en god rapport fra koronakommisjonen som konkluderer med at myndighetenes håndtering av pandemien samlet sett har vært god. Og det tror jeg vi kan være enig i, så lenge Norge nå – i hvert fall så langt – har kommet ut med få dødsfall og også i det alt vesentlige hatt god kontroll over smitten. Likevel er det viktig, som statsministeren sier, at evalueringen fortsetter, fordi det kommer til å være store konsekvenser av pandemien også etter at den er over.

Det sviktet på importsmitte, og det har jo Fremskrittspartiet påpekt over lang tid. Det står her at regjeringen ikke hadde en tilstrekkelig plan for hvordan man skulle håndtere en ny smittebølge i Europa etter sommeren. Det var til tross for at Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet vurderte importsmitte som en av de største risikofaktorene. Fremskrittspartiet tok til orde for obligatorisk testing på grensene allerede i august i fjor. Grunnen var økende smitte – økende

importsmitte. Forslaget ble stemt ned i Stortinget 10. desember, og statsråd Høie sa at «jeg anser obligatorisk testing først og fremst for å være et svært inngripende tiltak». Det var jo hele poenget for å få kontroll med importsmitten. I januar ble det innført, og oppfølgingen har det vært en god del problemer med.

Det er også behov for ytterligere gransking/evaluering av vaksinestrategi. Financial Times har en oversikt over hvor langt land er kommet i vaksineringsen. Norge er på 37. plass av landene – milevis bak Israel, Chile, Bahrain og USA. Treg vaksineringsen er jo grunnen til treg gjenåpning. Det koster næringslivet enormt, og det koster innbyggerne våre enormt, ikke minst barn, unge og eldre.

Etter det kommisjonens rapport viser, har det vært avholdt ett møte med et legemiddelselskap, AstraZeneca, og på bakgrunn av dette ene møtet har man da konkludert med at man ikke går videre for å prøve å få til egne avtaler med legemiddelselskapene. I stedet valgte regjeringen å stole blindt på EU, som av regjeringen har blitt rost opp i skyene, men som ellers i Europa får flengende kritikk for de avtalene de har inngått, og for at det går så sent. Verdens helseorganisasjon er også ute nå og sier at Europas vaksinasjon går uakseptabelt sent. Så regjeringens strategi for å få tak i vaksine koster landet dyrt, og Fremskrittspartiet er opptatt av at dette blir gått nærmere etter i sømmene.

Så er også Fremskrittspartiet opptatt av at vi må planlegge for framtiden og se på beredskapen når det gjelder medisiner, når det gjelder mulighet for å produsere det i Norge, sammen med vaksine. Det står produsenter klare – det står personer som ønsker å være med og investere i sånn produksjon i Norge, klare – men de venter på regjeringen. Fremskrittspartiet har fremmet forslag om å komme i gang med dette, og jeg håper vi får flertall for vårt forslag.

Det er altfor tidlig å konkludere med hva de langsiktige konsekvensene av pandemien blir. Men det vi vet, er at barn og unge er et kunnskapshull. Vi vet at barn og unge som blir utsatt for vold og overgrep, har hatt en forferdelig tid. Vi vet at spiseforstyrrelser nå øker kraftig i omfang. Vi vet også at psykiske lidelser blant barn og unge, og også i den øvrige befolkningen, ser ut til å bli et større og større problem. Vi vet at eldre har fått svekket helse på grunn av mindre oppfølging og hjelp. Vi vet at helsetjenesten nå har stilt færre alvorlige diagnoser, bl.a. innenfor kreft, noe som kommer til å få konsekvenser. Vi vet at næringslivet sliter, men vi vet fremdeles ikke hvor mange bedrifter som kommer til å gå over ende, og vi vet heller ikke så langt hvor mange som kommer til å stå uten en jobb når denne krisen er over.

Jeg er overrasket over at finansministeren står midt i pandemien og varsler at handlingsregelen skal holdes

neste år. Fremskrittspartiet mener at det er altfor tidlig å si hva slags situasjon vi har neste år, og hvilke behov vi har for å stå opp for befolkningen og sørge for at ingen står igjen alene med konsekvensene av pandemien. Da vil det nok være behov for å bruke penger. Fremskrittspartiet er ikke opptatt av å bruke mest mulig penger, men vi er opptatt av å stille opp for dem som trenger det nå, i kjølvannet av denne krisen.

Marit Arnstad (Sp) [13:02:54]: Koronakommisjonens klareste konklusjon er at det var en alvorlig svikt at regjeringen ikke var forberedt da koronapandemien kom. Med andre ord: Regjeringen var informert, men ikke forberedt på pandemien som traff oss. Sjøl om ingen kan frata statsministeren og regjeringen den handlekraften som ble utvist 12. mars i fjor, er det altså slik at det er rammeverket rundt oss som i lengden har vært det viktigste for oss. Det er den solide samfunnsmodellen, de brede velferdsordningene og det godt organiserte arbeidslivet – det er det som også redder oss igjen. Og det er vår styrke at vi, sammenlignet med veldig mange andre land, er et desentralisert samfunn der vi stoler på hverandre, har tillit til hverandre og til myndighetene.

Når det gjelder beredskap, har rapporten en gjennomgående skarp kritikk av regjeringen. Regjeringen har visst at en pandemi var den mest sannsynlige krisen som kunne ramme. Likevel var det ingen scenario, ingen planer og ingen beredskapslagre av legemidler, smittevernutstyr og annet helsemateriell.

Paradokset er stort, for da Høyre gikk i regjering, var det et viktig valgkamplofte å gjøre Norge bedre rustet til denne typen kriser. I regjeringserklæringen sto det at regjeringen ville ha styrket samordning av beredskapsarbeidet og øke gjennomføringskraften.

Kommisjonen dokumenterer godt at disse løftene ikke er innfridd etter sju år – og med like mange beredskapsministre. Slik er koronakommisjonens konklusjoner ikke bare alvorlig for beredskapen, men også litt pinlig for statsministeren.

Manglende samordning er ett av de punktene som har blitt påpekt fra kommisjonen. Det er et av de veldig viktige poengene som er tatt opp av kommisjonen. Det samme gjelder at en ikke tok tilstrekkelig hensyn til kommunene. Kommunene fikk langt større oppgaver enn de var forberedt på, men fikk svært lite informasjon og hjelp, særlig i den første fasen. I fordeling av smittevernutstyr ble kommunene nedprioritert, og regjeringen la mest vekt på sykehusene. Regjeringen ga ikke kommunene nødvendig støtte til den viktige jobben med smittesporing og testing, og det fantes heller ingen plan for å stoppe importsmitten høsten 2020. Det

var også kommunene som i stor grad varslet om den situasjonen som var i ferd med å oppstå.

Jeg hører en i dag si at nå har vi åndedrettsvern for så og så mange hundre år og øyebeskyttelse for så og så mange hundre år. Men da pandemien traff, hadde vi null lagre av denne typen viktig materiell. At helseminister Høie hadde en venn i Kina, var visst avgjørende for at det lyktes å skaffe smittevernutstyr, men skal beredskap virkelig være så tilfeldig og sårbart? Svaret på det er sjølsagt nei. I stedet for å bygge opp produksjon og lager av smittevern har regjeringen satset på at dette skal man ordne gjennom internasjonal handel, slik svaret også bestandig har vært når noen av oss har etterlyst beredskapslagring av bl.a. legemidler og smittevernutstyr.

De beredskapsutfordringene Norge står overfor, er mangfoldige. De har både sivil og militær karakter. Denne kommisjonsrapporten bør i alle fall bidra til at beredskapsutfordringene samlet sett kommer mye høyere på dagsordenen enn de har vært de siste årene.

Jeg har prøvd å telle opp, og jeg tror at Senterpartiet har fremmet ca. 15 beredskapsforslag i løpet av de siste årene, og vi har vekselvis blitt smilt overbærende av, eller blitt kraftig kritisert for å overdrive. Men det er faktisk ganske viktig. Et av de viktigste forslagene Senterpartiet har fremmet, er om en ny totalberedskapskommisjon. Willoch-utvalget la fram sin utredning om et sårbart samfunn i år 2000. Det har altså gått 20 år siden Norge sist hadde en grundig gjennomgang av alle deler av landets beredskap. Mye har skjedd på disse 20 årene, og det trengs en helhetlig gjennomgang av vår nasjonale beredskap.

Dette forslaget har til nå blitt nedstemt, det har blitt fremmet flere ganger og blitt nedstemt. Jeg har ofte lurt på om det blir nedstemt bare fordi det er Senterpartiet som har fremmet det. Men la oss nå håpe at det er mulig å få gjennomslag for det, for koronakommisjonen viser oss behovet for en ny totalberedskapskommisjon i Norge. Trygg beredskap er en regjerings viktigste ansvar, og Norge må være bedre forberedt ved neste krise enn vi var ved denne. Det er en debatt som en må føre videre.

Audun Lysbakken (SV) [13:08:01]: Det aller viktigste kommisjonen peker på, er at regjeringen har håndtert det bra, sa representanten Helleland. Her er det altså Høyres valgkamp som snakker, ikke noen som er opptatt av å lære av det denne rapporten sier oss. Det synes jeg er ganske avslørende, og det føyer seg inn i et mønster av bortforklaringer der regjeringen har vært svært uvillig til å erkjenne at det er tungtveiende kritikk i denne rapporten. Det gjør det jo nødvendig for oppo-

sisjonen å påpeke den tungtveiende kritikken, siden regjeringen er såpass opptatt av ikke å gjøre det selv.

Det er også oppsiktsvekkende, synes jeg, at ikke statsministeren kommer med klarere selvkritikk etter at kommisjonen har påpekt stor svikt i den beredskapen hun hadde ansvaret for. I stedet har hun bl.a. brukt ordet «skjønnhetsfeil» som bortforklaring i media, og da vil jeg for en gangs skyld mene at statsministerens favorittsitat passer: Jeg ville ikke brukt de ordene.

Den manglende evnen til å erkjenne feil synes jeg er blitt en gjenganger ved lederskapet til denne regjeringen, og det er vel også en form for regjeringsslitasje. Kommisjonens rapport rammer jo statsministeren hardt fordi hun ble statsminister nettopp med et løfte om bedre beredskap som fanesak.

Hvor er det rapporten kommer med tungtveiende kritikk? La meg nevne tre ting:

For det første er det jo den manglende beredskapen i seg selv. Det kommer fram at regjeringen var uforberedt på en pandemi, til tross for at det var regnet som en av de mest sannsynlige truslene. De hadde ikke øvd, de hadde ingen plan, og hyllene var tomme.

Det andre er den manglende demokratiske forankringen underveis i krisehåndteringen. Her må kommisjonen lyttes til, og vi må ha en diskusjon, som jeg også er glad for at regjeringen åpner for, om endring av smittevernloven. Vi har et lovverk som ikke er tilpasset en langvarig krise. Smitteverntiltak under en pandemi er ikke rene faglige vurderinger, de er tvert imot dypt politiske beslutninger. At regjeringen har hatt all makt alene i disse spørsmålene, har ført til mindre åpenhet, og nok også til mindre rom for motforestillinger og debatt om dem som har lidd mest under tiltakene. Regjeringen kunne og burde valgt å dele den makten med Stortinget, og Stortinget burde krevd en større rolle, slik som SV har foreslått gjentatte ganger i løpet av krisen.

Det tredje punktet som jeg synes er viktig å framheve, er kommunenes situasjon og manglende koordinering.

I tillegg behandler kommisjonen i liten grad det området der regjeringen har sviktet mest, nemlig håndteringen av den sosiale og økonomiske krisen, der regjeringen igjen og igjen har handlet for sent. Tidlig i krisen burde regjeringen fått på plass rutiner for hvilke sosiale og økonomiske tiltak som skulle følge nedstengningen, men det kom aldri, og det meste av viktige sosiale tiltak har vært presset igjennom av opposisjonen i Stortinget.

Vi mener at kommisjonens rapport er svak på et viktig område, og det er den diskusjonen vi nå burde hatt om systemproblemene i helsevesenet. Dårlig intensivkapasitet er jo bl.a. et resultat av det butikkinspirerte finan-

sieringssystemet i sykehusene, og en diskusjon om foretaksmodellen og stykkprisfinansieringen bør bli en del av den videre diskusjonen om bedre beredskap. SV mener også at videre rapporter og debatter på dette området må ta for seg, i tillegg til systemproblemene i helsevesenet, bedre beredskap mot de sosiale og økonomiske problemene som oppstår i en helsekrise, og at vi trenger en langtidsplan for barn og unge.

Nå kunne jeg valgt å vektlegge en del av de positive tingene som er kommet fram i rapporten, for de er definitivt der. Men jeg tenker at når Høyre velger å overtolke det så langt at det «aller viktigste koronakommisjonen peker på», er at regjeringen har håndtert det bra, er vi kanskje et sted der det er andre ting regjeringen og regjeringspartiene trenger å høre.

Til slutt: Vi mener at behovet for læring, behovet for å gå grundig gjennom de rådene vi har fått, og behovet for å peke på veien videre, tilsier en grundig behandling i Stortinget. SVs gruppe mener derfor at kontroll- og konstitusjonskomiteen er rett sted å jobbe videre med rapporten.

Terje Breivik (V) [13:13:22]: Takk til statsministeren for ei grundig og open utgreiing. Etter å ha lese rapporten til koronakommisjonen er eg i stort impo- nert over jobben regjeringa har gjort, og arbeidet Folke- helseinstituttet og Helsedirektoratet har lagt ned. Etter å ha høyrte på opposisjonspartia no skulle ein tru det var ein kvikkfiks for å handtera eit virus som covid-19, trass i at kommisjonen er klokkeklar: Ingen land i verda var godt førebudde på å takla ein slik pandemi. Ingen hadde føresetnadar for å ha planar, strategiar og beredskap som var førebudde på eit totalt ukjent virus som var så smittsamt, med så fatalt sjukdomsbilete for utsette grupper. Likevel er Noreg eit av landa som har lågast smitte, færrest dødsfall og er minst ramma økonomisk. Ein treng ikkje å ha følgd særleg godt med på internasjonale nyhende det siste året for å konkludera med at det dessverre ikkje er sjølv sagt.

Ei viktig forklaring på korfor Noreg har klart seg godt, er det som kommisjonen skriv i Kapittel 2.1 Et godt rustet samfunn, om den ganske så unike tilliten og solidariteten me har i Noreg mellom styresmaktene, borgarane og det sivile samfunnet:

«Myndighetene kunne imidlertid ikke lykkes uten oppslutning fra befolkningen.»

Eit slikt tillitsforhold kan ein aldri ta for gjeve eller tru vil vara ved, om det ikkje vert forvalta og utvikla på klokt vis.

Er det eitt punkt regjeringa verkeleg fortener skryt for, er det på kor opne, synlege og tilgjengelege dei har vore frå dag éin, ikkje berre når det gjeld kva dei har sett i verk av tiltak, men òg om tvilen og vurderingane

undervegs, viljen dei har hatt til å lytta breitt heile tida, og samspelet dei har hatt med Stortinget. Parlamentet har òg vist seg frå si beste side, heilt sidan finanskomiteen sat ei utvida langhelg saman i mars i fjor og forhandla fram den fyrste koronakrisepakken, der store, nye velferdsordningar for sjølvstendig næringsdrivande og permitterte vart utmeisla. Ordningar me normalt hadde brukt månadar og år på å få på plass, vart vedtekne og sette i verk i tett samspel med departementet og Nav på rekordtid. Alle stilte opp for alle.

Stortinget brukte òg høvet me har til å setja ned ein eigen særskilt komité, samansett av stortingspresidenten og alle parlamentariske leiarar, som m.a. handsama koronaloVA, ei lov der Stortinget var invitert til å gje regjeringa langt meir makt enn ei regjering strengt tatt bør ha. Leiaren for det største opposisjonspartiet var saksordførar. Gahr Støre gjorde ein imponerende jobb og loste arbeidet gjennom med klokskap og stor ansvarskjensle. Dei andre parlamentariske leiarane la til sides alle partipolitiske omsyn og brukte all kløkt, røynsle og ressursar dei disponerer, for å sikra at me saman skulle ha dei beste føresetnadane for å handtera pandemien.

Eg hugsar òg godt korleis regjeringa samarbeidde med koronakomiteen, med statsministeren, helseministeren og justisministeren i spissen – trygge og klare, men likevel med ei audmjuk, lyttande tilnærming til kriseleiiingsoppgåVA og dei krevjande avvegingane Stortinget nødvendigvis òg måtte gjera.

Det er liten tvil om at samspelet regjering–storting og samspelet internt på Stortinget det siste året har vist fram norsk politikk på sitt beste, på same vis som samspelet mellom regjering–storting på den eine sida og det sivile samfunnet har vore tilsvarande tett og godt. Neste syretest på at me som til kvar tid representerer den demokratiske makta, forvaltar denne berebjelken, tillitsforholdet og openheita i det norske demokratiet, er korleis me saman evaluerer og lærer av den samla krisehandteringa.

At regjeringa set i gang ei ekstern, uavhengig evaluering av eiga krisehandtering midt under pandemien og varslar full gjennomgang så snart samfunnet nærmar seg normalitet, viser igjen ei regjering som er sitt ansvar medviten, og slik legg eit godt grunnlag for at me består den testen òg. Så vonar eg at Stortinget følgjer opp like mønsterverdig.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [13:18:41]: Jeg vil starte med å takke statsministeren for en grundig redegjørelse.

Pandemien pågår fortsatt, den er ikke over. Samtidig er det fornuftig å gå inn og se hvordan krisen har blitt håndtert fram til nå. Hva har fungert – hva har ikke fungert? Hva må vi forbedre, og hva kan vi lære?

Kommisjonens rapport viser at myndighetenes håndtering av pandemien samlet sett har vært god.

Samtidig må vi ta lærdom av de punktene i rapporten som dokumenterer svakheter. Det handler ikke minst om den samlede koordineringen av ressurser og samarbeidet på tvers av etater. Dette er svakheter vi kjenner igjen fra tidligere kriser, og det synes å være en svakhet som gjentar seg under ulike regjeringer.

I en rapport som den vi nå har fått på bordet, vil naturligvis hovedfokuset være tilbakeskuende. Samtidig må vi bruke den for å se framover. Derfor er det klokt og riktig at Stortinget går inn i dette nå, stiller spørsmål og definerer tydelige læringspunkter.

I samfunnets krisetenkning tar man gjerne utgangspunkt i den forrige krisen som oppsto. Vi planlegger for den forrige krisen. Det ligger naturlig i menneskets natur å tenke sånn. Men denne krisen kan lære oss at vi også må forberede oss på nye scenarioer, nye typer kriser, og at det utenkelige kan skje. Det å være forberedt på full nedstengning av Norge er det vanskelig å ha et fullstendig bilde av på forhånd. Det er en ekstremsituasjon vi som samfunn ikke hadde kunnet se konsekvensene av fullt ut, uavhengig av hvem som hadde styrt.

Men midt oppi denne ekstremsituasjonen vi har vært i, og som vi fortsatt er i, har regjeringen i hovedsak håndtert situasjonen bra, er kommisjonsrapportens konklusjon. Det har skjedd i et nært samarbeid med Stortinget og med fullmakter fra Stortinget. Vi har satt liv og helse først. Det er et verdivalg, og det har vært en grunnleggende tilnærming for hele håndteringen av krisen. Vi har prioritert barn og unge, det er også et viktig verdivalg.

Norge står i en særklasse internasjonalt når det gjelder antall døde. Det er nok flere årsaker til at det er sånn, men det er ikke tvil om at det bl.a. er et resultat av en villet politikk der vi har satt liv og helse først.

Diskusjoner rundt organisering er gjerne en gjenganger i evaluering av kriser. Vi så det også etter terrorangrepet 22. juli, der det på så tragisk vis ble avdekket at den dagens regjering hadde sviktet i sikkerhets- og beredskapsarbeidet.

Jeg vil samtidig løfte fram at det vi nå har sett gjennom denne pandemien så langt, til tross for svakheter, er at det har vært mye god organisering i helsevesenet, selv om det også er klare forbedringspunkter. Mye har fungert svært godt, og jeg vil gi honnør til alle som har gjort en innsats på alle nivå i norsk helsevesen.

Jeg vil også gi honnør til alle i skole- og utdanningssektoren, som har gjort en heltemodig innsats for å tilpasse seg skiftende forhold. Skoleverket har hatt og vil ha en viktig oppgave også framover. Lærere og alle som jobber i førstelinjen med barn og unge, bidrar med trygghet, veiledning og kunnskap til dem som vokser opp i en krevende tid. Det er svært viktig.

Vi vil merke konsekvensene av denne pandemien i lang tid framover. De menneskelige kostnadene er store. La oss heller ikke undervurdere utfordringene i de neste månedene. De psykiske belastningene kan ha store konsekvenser. Vi er i dag blitt presentert for utfordringene studentene våre har opplevd, opplevelser vi også må ta på alvor. Derfor er det viktig å styrke satsingen på psykisk helse ytterligere, og vi må styrke innsatsen på forebygging, sånn at vi tidlig kan fange opp barn og unge som sliter, og som står i fare for å falle utenfor.

Jeg tror ettertiden vil vise at denne regjeringen ledet landet trygt gjennom krisen, og at de tiltakene som ble iverksatt, bidro til å redde liv. Samtidig må vi lære av de punktene som bl.a. statsministeren var inne på, og som går igjen i kommisjonens rapport. Det blir en oppgave for regjering og storting å sørge for at dette skjer på en god og betryggende måte med tanke på å styrke beredskapen for senere kriser. Djupest sett handler det om at vi som samfunn skal være rustet til å møte kriser også framover, både de kjente og de ukjente, når de inntreffer.

Bjørnar Moxnes (R) [13:23:52]: Erna Solberg erkjenner at pandemien rammer skjevt, men ikke at regjeringens krisepolitikk har vært med på å forsterke forskjellene. Og den krisepolitikken går hardest ut over arbeidsfolk, barn og unge, de som bor alene, de som er syke og sårbare.

Regjeringen ga kommisjonen et mandat som ikke inkluderte krisepakken. De har vist seg å være nesten såkalte forskjellsbomber, ved at rike bedriftseiere og eiendomsbaroner får alt de peker på, mens regningen veltes over på arbeidstakerne.

Et virus gjør kanskje ikke forskjell på folk i seg selv, men det har altså regjeringens pandemihåndtering gjort. Vi har iallfall sett en urettferdig nedstengning – nå må vi sikre en rettferdig gjenåpning av samfunnet vårt.

Rapporten bekrefter Aftenpostens avsløring, at regjeringen ga etter for press om å åpne for arbeidskraft-import fra land med høy smitte, til tross for advarsler fra helsemyndighetene. Smittevern, liv og helse ble satt til side for å sikre inntjening til noen næringslivstopper med en direktelinje til regjeringen, mens regningen gikk til arbeidsledige og til aktører innenfor servering, kultur og andre hardt rammede sektorer, som ikke har fått i nærheten av samme oppmerksomhet fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Rødt forventer at kontrollkomiteen nå starter en skikkelig behandling av rapporten. Vi må også ha et klart svar fra Erna Solberg på følgende spørsmål: Hvorfor skrev helseminister Bent Høie til Stortinget at regjeringen ikke hadde gitt etter for lobbypress, når koronakommisjonen har kommet til stikk motsatt konklusjon?

Velferden vår, ikke minst helsevesenet, har blitt skaltet og valtet med av sittende regjering – intensivplasser, lokalsykehus, ansatte med for små stillingsbrøker, ufrivillig deltid, og også outsourcing av tjenester. Alt dette ser vi har økt smittefaren.

Så er det skiftende regjeringer som har solgt ut og lagt ned beredskapslager for smittevernutstyr, medisin og mat. Nedprioriteringen av selvforsyning og beredskap bygger på en ganske naiv tro på frihandel, som har gjort oss sårbare og kan gjøre enda større skade i nye pandemier, som heller ikke rammer sånn som regjeringen har forventet og planlagt for. Rapporten er i realiteten en ren slakt av politikken til høyreregjeringen, som gikk til valg på nettopp å bedre Norges beredskap.

Så konkluderer kommisjonen med at Grunnloven ble brutt. La meg sitere fra kommisjonens sjuende hovedpunkt:

«Det er i krisesituasjoner at risikoen er størst for at Grunnloven og menneskerettighetene blir brutt, og at borgernes rettigheter kan bli krenket.»

Da burde ryggmargsrefleksen til myndighetene være å forsikre seg om at pandemihåndteringen skjedde innenfor de rammene som Grunnloven og menneskerettighetene setter. Det skjedde åpenbart ikke i begynnelsen av pandemien.

Og videre:

«Regjeringen burde sørget for grundigere vurderinger opp mot Grunnloven og menneskerettighetene da de benyttet fullmakten i smittevernloven § 7-12.»

Det er ikke holdbart hvis dette ikke får en fullverdig behandling av Stortinget før et valg. Det gjelder uansett hvem som sitter i regjering, og hvem som måtte ligge an til å vinne valget. Derfor foreslår Rødt at statsministerens redegjørelse sendes til kontrollkomiteen for behandling. Og utelukkende basert på regjeringens forslag til koronalo, som ville satt helt sentrale prinsipper til side, kan vi si at regjeringen ikke besto demokratietten gjennom denne pandemien.

Så vil jeg trekke fram det som står i rapportens kapittel 27. Der kommer det fram at regjeringen valgte å melde Norge inn i en EU-avtale for felles anskaffelser av medisinsk utstyr, JPA. Regjeringsadvokaten og Helsedepartementet fastslo at avtalen innebar myndighetsoverføring og derfor etter Grunnloven måtte forelegges Stortinget. Men avtalen ble inngått uten Stortingets samtykke. Derfor vil jeg gjerne ha et klart svar, et ja- eller nei-svar: Opplyste statsministeren Stortinget om dette grunnlaget for deltakelse?

Statsminister Erna Solberg [13:28:53]: Det er klart at Koronakommisjonens rapport gjerne leses med de brillene man har på, og med det politiske filteret man

har. Når representanten Moxnes sier at Koronakommisjonens rapport er ren slakt av regjeringens politikk, er det kanskje viktig å minne om at hovedkonklusjonen er at myndighetenes håndtering av koronaen samlet sett har vært god. Det er en rar formulering hvis det er ren slakt.

Jeg har lyttet til mange av innleggene, og jeg har ikke tenkt å kommentere hvert enkelt av dem. Som sagt er det mulig å lese ulike punkter ut av dette, men jeg har lyst til å begynne med en – la meg si – åpenbar misforståelse. Den har både representanten Gahr Støre og representanten Lysbakken gjort seg skyldig i. Det er at jeg skulle ha kommentert Koronakommisjonen med at de har påpekt skjønnhetsfeil. Det er ikke riktig. Jeg har i et intervju med Dagbladet, før Koronakommisjonen hadde fremlagt dette, sagt – etter at jeg hadde påpekt mange ting som regjeringen faktisk mente kunne vært bedre – at systemet har fungert ganske godt, selv om det alltid er skjønnhetsfeil. Det var før Koronakommisjonen la dette frem, og i en kontekst hvor det ble kommentert mange andre ting. Jeg håper vi nå har lagt det argumentet dødt, for her det åpenbart fullstendig feilsitering, og det er satt inn i en annen kontekst.

Det var kanskje ikke klokt å bruke ordet «skjønnhetsfeil», men det er mange små og store ting som vi kunne gjort bedre i dette, og noen store ting hvor vi har sagt oss enig i kritikken, gjennom redegjørelsen jeg har gitt. Det gjelder bl.a. at vi burde vært bedre forberedt med hensyn til smittevernustyr, som regjeringen har vært klar på at vi burde vært. Vi tar fullstendig og klart kritikk på det. Det gjorde vi lenge før Koronakommisjonen gjorde det. Det var ting vi burde vært bedre forberedt på.

Når det gjelder spørsmålet om forberedelse på pandemi, er det blitt brukt litt ulike uttrykk i debatten. Vi var informert, men ikke forberedt, sa representanten fra Senterpartiet, Marit Arnstad. Men vi var forberedt på det som DSB hadde som scenario for den mest sannsynlige pandemien. Vi var forberedt på det Verdens helseorganisasjon sa var den mest sannsynlig pandemien, men vi utfordret ikke de scenarioene. Det mener jeg at vi kan ta kritikk for at vi skulle gjort. Den pandemien som var mest varslet, hadde vi et godt apparat for å møte, men den var altså helt annerledes enn den pandemien vi møtte.

Så mener jeg at vi skulle tenkt utenfor boksen, og at det er blant de tingene vi burde ha lært – tenkt og jobbet med det på en annen måte. Men når det gjelder å tenke utenfor boksen, er det altså ikke sånn at vi var informert og advart om en pandemi som var helt annerledes. Alle anslo at det mest sannsynlige var en influensapandemi, hvor vi hadde en pandemistrategi og et system for hvordan vi skulle klare å håndtere det.

Jeg synes at man bør ta inn over seg det paradigmeskiftet som har skjedd. I den pandemiforberedelsen vi har, og den planen for den som Verdens helseorganisasjon har, den planen Norge hadde, advarte man egentlig mot alle de tiltakene vi har hatt, og som nå er suksess, fordi man ikke hadde tenkt utenfor boksen i forberedelsesarbeidet, man hadde ikke sett grundig nok på det. Nå har vi altså gjort det, da er det nybrottsarbeid. Jeg er enig i at vi burde tenkt utenfor den boksen, men det er ikke sånn at vi var informert om at det var det mest sannsynlige scenarioet som skjedde. Nei, det var et annet enn det mest sannsynlige scenarioet som faktisk skjedde. Men vi burde ha jobbet mer med å stille oss disse spørsmålene utenfor det som var planleggingshorisonten og de scenarioene som var tegnet opp.

Så er jeg enig i at vi skal gå gjennom og se på vaksinestrategien. Det er et av de åpenbare temaene som neste rapport bør dreie seg om. Jeg mener også at importsmittespørsmålet, som er ganske overordnet håndtert i denne rapporten, selvfølgelig også bør gjennomgås på en enda bedre måte, ikke minst hvordan vi har lært av den første delen av pandemien når det gjelder å håndtere den andre delen av pandemien. Det er bl.a. grunnen til at vi bør ha en ny rapport og komme enda lenger tilbake.

Så har jeg lyst til å si at jeg dessverre ikke har forstått det argumentet som Jonas Gahr Støre fremhever, om at det blir feil når jeg sier at det var tillitsbasert, det at vi hadde karantene i begynnelsen. Vi hadde karantene i begynnelsen som det strengeste landet i Europa når det var over 20 personer per 100 000 som var smittet i et land. Vi forutsatte at alle skulle gjennomføre karantene, med det tydelige unntaket som var gitt for industriens selvregulering av fritidskarantene. Men vi så at karantenen ikke ble fulgt godt nok opp. Da satte vi etter hvert inn andre tiltak.

Eva Kristin Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Kommentarrunden er dermed avsluttet. Presidenten vil foreslå at statsministerens redegjørelse om Koronakommisjonens rapport og regjeringens videre oppfølging av denne legges ut til behandling i et senere møte i Stortinget. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [13:34:20]

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sivert Bjørnstad, Roy Steffensen, Hans Andreas Limi, Tor André Johnsen og Bengt Rune Strifeldt om å suspendere betalingsplikten for

merverdiavgift når krav er omtvistet (Innst. 348 S (2020–2021), jf. Dokument 8:116 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten ordne debatten på følgende måte: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [13:35:22] (ordfører for saken): Jeg vil først få takke komiteen for godt samarbeid, selv om det ikke lyktes oss å bli helt enige. Det skal jeg komme nærmere tilbake til.

I representantforslaget blir det fremmet forslag der en ber regjeringen foreta nødvendige forskrifts- og/eller regelendringer slik at betalingsplikten for merverdiavgift når krav er omtvistet, suspenderes.

Bakgrunnen for forslaget er at en må betale moms på fakturerte krav selv når kravet er bestridt, og det kan gå lang tid før en får oppgjør. Spesielt er dette relevant knyttet til bygge- og anleggsvirksomhet som er underlagt den såkalte hoppeplikten, som innebærer at en må utføre alle endringer som kunden ønsker, selv når det er uenighet, og en må fortsette arbeidet.

Komiteen har delt seg i et flertall og et mindretall, der flertallet består av en samlet opposisjon som går inn for at en skal gjøre slike endringer. En presiserer at dette skal være knyttet til bygge- og anleggsvirksomhet, og en ber regjeringen om å følge opp snarest mulig og senest i forbindelse med forslag til statsbudsjett for 2022.

Mindretallet mener at dagens regler slik de følger av inneværende års statsbudsjett, der en utsetter betaling av moms inntil oppdraget er gjennomført, skal gjelde, og at en samtidig er åpen for å gjøre ytterligere vurderinger. Jeg regner med at mindretallet vil utdype sitt syn nærmere.

Regelverket, slik det er i dag, er en stor likviditetsmessig utfordring for entreprenører som er omfattet av omtvistede krav. Det er en rekke omtvistede krav. Disse kravene gjelder ikke bare når oppdraget er under arbeid, men kan gå mange år i rettssystemet før det er avklart. Vi har eksempel på omtvistede krav i hundre-millionersklassen der det har gått opp til fem år før de er avklart i rettssystemet.

Jeg registrerer at eksempelvis finansministeren gir uttrykk for at det ikke bør være for lang tid mellom innberetning og at varen eller tjenesten er gjort tilgjengelig for bruk. Det er framfor alt byggherren som har nytte av at det er gjort tilgjengelig. Entreprenøren har ikke noen

nytte av det, men det er entreprenøren som står ansvarlig for å innberette moms. Derfor ber vi om rask oppfølging av dette fra regjeringens side.

Hans Andreas Limi (FrP) [13:38:45]: Denne saken er svært viktig for bygg- og anleggsbransjen. Jeg har lyst til å rette en stor takk til saksordføreren, Gjelsvik, for det arbeidet han har gjort i komiteen, som nå fører frem til at vi får et positivt vedtak i tråd med det som undertegnede og andre representanter fra Fremskrittspartiet har foreslått.

Det er en problemstilling innen bygg og anlegg at det er mange tvister. Det er også et litt spesielt regelverk som regulerer dette. Det er det som karakteriseres som hoppeplikten eller utførelsesplikten. Det betyr at byggherre kan pålegge entreprenør å gjennomføre endringer i et prosjekt, fullføre prosjektet, selv om det er uenighet om det er i henhold til den avtalen som er inngått. I så fall må entreprenøren fakturere de arbeidene som utføres, for å ha et krav å forfølge.

Det er mange tvister med det offentlige som byggherre, og det er til dels veldig store beløp. Dette fører til, når man må innbetale merverdiavgift ved fakturering, store likviditetsmessige utfordringer for de mindre entreprenørene. Fremskrittspartiet har tatt opp denne problemstillingen gjentatte ganger, og Stortinget har vedtatt å be regjeringen se på endringer i regelverket. Nå vil Stortinget vedta at det skal gjennomføres endringer.

Så er det også viktig å presisere at dette gjelder bygge- og anleggsvirksomhet. De regelendringene som skal gjennomføres for å bidra til at man ikke må «forskuttere» merverdiavgift, gjelder altså kun den bransjen, og det er ikke generelle regelendringer. Det er en viktig presisering, som også ligger i komiteens innstilling til vedtak. Begrunnelsen er ganske godt dokumentert i sakens innstilling.

Anders Riise (H) [13:41:14]: Betalingsfrist for meirverdiavgifta kan vere krevjande. Spesielt når beløpa er store, kan dette vere ei stor belastning. Difor har også vi stor forståing for ønsket frå bygg- og anleggsbransjen om at noko vert gjort. Men det vil kanskje også gjelde andre bransjar. Det kan vere IKT-bransjen, og det kan vere andre bransjar som kan slite med akkurat dei same utfordringane. Difor bør ein kanskje også sjå på om regelendingane burde vere slik at ein ikkje berre såg på meirverdiavgiftsbiten, men også på uløyste krav og kor lenge dei skal stå før ein får ei løysing, slik at vi ikkje får dei femårsintervalla som vi har sett i enkeltsaker. Regjeringa har gjennom Prop. 1 S, statsbudsjettet, lagt fram forslag til endring, og Stortinget har vedteke at kravet kan utsetjast til anleggsarbeidet er ferdig – det har Stortinget slutta seg til. Det er eit godt stykke på veg.

Eg ser at fleirtalet ønskjer å gå endå lenger, og det synest vi er problematisk på noverande tidspunkt, både overfor andre bransjar og fordi vi ser at det kan skape uheldige verknader. Vi er usikre på om det er subsidievilkår som er ramma, og vi er også usikre på om vi får eit komplisert regelverk som gjer at vi kan få ei utholing og kreative utfordringar innanfor regelverket.

Så vart vi utfordra på å seie noko om kva mindretallet meiner om budsjettet for 2022. Også i mindretallets merknaden har vi meint at vi skal seie noko om at vi forventar at regjeringa kjem med ei presisering av desse utfordringane. Men som vi konkluderer no, meiner eg at vi ikkje ønskjer å gå inn på ei særordning for bygg- og anleggsbransjen her i dag. Difor ser vi fram til den vidare behandlinga og håper at vi kan få til noko som vi kan leve med – for bygg- og anleggsbransjen, men også for dei andre bransjane, og at vi ikkje gjer ei forskjellsbehandling fram i tid. Det trur eg ville vere krevjande for Stortinget, men også for dei bransjane som føler seg urettvist handsama.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:43:53]: Forslaget vi behandler i dag, innebærer å endre reglene slik at betalingsplikten for merverdiavgift utsettes til det omtvistede kravet er avgjort.

For et halvt år siden ba Stortinget regjeringen om å vurdere en slik regelendring. Regjeringen hadde påbegynt vurderingen da representantene fremmet sitt forslag. Jeg understreker at forskriftsendringen fra 1. januar i år, som var en direkte oppfølging av tidligere anmodningsvedtak, har løst en del av problemet ved å skjerme entreprenørene fra merverdiavgiftsmessig likviditetsbelastning underveis i prosjektet.

Det er flere grunner til at jeg er skeptisk til forslaget i innstillingen. Merverdiavgiften er en forbruksskatt. Det bør derfor være en viss nærhet i tid mellom det tidspunktet leveransen blir tilgjengelig for bruk, og avgiftens inntreden. Utgangspunktet er at avgiftsplikten inntreffer ved levering. Forslaget bryter med dette grunnleggende utgangspunktet og åpner for at merverdiavgiften innbetales først lenge etter at leveransen er tatt i bruk. Det vil være et systembrudd Norge synes å være alene om. Det gir økt kredittrisiko og provenytap.

Merverdiavgiftsreglene skal være enkle å forstå og praktisere. Det er viktig med et håndterbart, etterprøvbart beskatningstidspunkt. Forslaget skaper nye avgrensingsproblemer. Det vil gi kontrollutfordringer og åpne for uønskede tilpasninger, særlig der entreprenører og oppdragsgivere er nærstående parter.

En særregel for bygg- og anleggsbransjen vil kunne skape uønskede vridninger og forskjellsbehandling og press på andre bransjer om tilsvarende endring. En regelendring som bare gjelder for bygge- og anleggsar-

beid, vil også kunne gi ulik behandling av de ulike leverandørene til ett og samme byggprosjekt.

Representantforslaget reiser også statsstøtterettslige problemstillinger. Det tilsier at en eventuell regelendring må avklares med ESA. Oppsummert har denne saken flere utfordrende sider som må utredes grundig. Det arbeidet er vi som sagt allerede i gang med, og jeg vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [13:46:36]: Dette er ingen ny sak. Det er en sak som en samlet bransje har vært opp-tatt av over tid. Og det som undrer meg litt, etter å ha hørt statsrådens innlegg, er hva som har skjedd i regjering underveis her.

I januar i fjor var statsminister Erna Solberg på Arctic Entrepreneur. Så vidt jeg vet, var også finansministeren til stede der. På byggfakta.no har man oppsummert statsministerens deltakelse på følgende måte:

«Til applaus fra salen kom statsministeren med et tydelig løfte på at hun ønsker at det skal bli slutt på innbetaling av merverdiavgift på tjenester som oppdragsgiver drøyer med å betale.»

Og hun fulgte opp i en podcast i etterkant.

Har regjeringen endret syn på dette? Men enda viktigere enn det: Vil regjeringen nå sørge for rask oppfølging av Stortingets vedtak om å gjøre nødvendige endringer som følge av det?

Statsråd Jan Tore Sanner [13:47:43]: Regjeringen fulgte opp det statsministeren uttalte, i et budsjettforlik med Fremskrittspartiet. Og så har det vært ønsket å se på ytterligere forbedringer. Det arbeidet er vi allerede godt i gang med. Men det er slik at når man sitter i regjering, har man ansvar for å utrede en sak skikkelig. Jeg har i mitt innlegg her og i brev til komiteen pekt på noen utfordringer.

Jeg ser at Senterpartiet utelukkende ser den ene siden av den saken, men som ansvarlig statsråd har jeg ansvar for å belyse denne saken skikkelig, og også se på hvilke vridningseffekter dette vil kunne få, og hvilke konsekvenser det vil kunne få for andre bransjer. Jeg synes det er uheldig hvis det er slik at ulike leverandører i samme prosjekt har ulike regler på dette feltet. Så en skikkelig utredning må vi ha.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [13:48:48]: Dette spørsmålet har vært utredet over tid. Og det som var tema da statsministeren var på Arctic Entrepreneur i fjor, er altså ikke det som regjeringen har i innværende års budsjett i samarbeid med Fremskrittspartiet, nemlig at en utsetter inntil prosjektet er ferdigstilt. Det sier en samlet bransje ikke er tilstrekkelig. Det er nettopp de lange

tvistene som pågår i rettssystemet over år, som gjør at det er en stor likviditetsmessig utfordring, spesielt for små og mellomstore bedrifter – nettopp noe av det som statsministeren også påpekte, da hun svarte opp i podcast i etterkant. Hvorfor har regjeringen snudd trill rundt i dette spørsmålet i løpet av et år?

Statsråd Jan Tore Sanner [13:49:30]: Jeg er helt uenig i den påstanden. Det er mulig at Senterpartiet ser på seg selv som en postkasse for alle forslag fra ulike bransjeorganisasjoner, men sånn kan ikke en regjering opptre. Jeg er enig i at det er utfordringer for mange innenfor bygg- og anleggssektoren. Derfor har vi foretatt forbedringer i et samarbeid med Fremskrittspartiet. Derfor har vi startet videre utredning av denne saken. Men jeg er ansvarlig for at saken blir tilstrekkelig belyst. Det mener jeg at den ikke er foreløpig. Derfor har vi behov for å se på ulike sider av denne saken før vi kommer tilbake til Stortinget på egnet måte.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [13:50:18]: Det klare etterlatte inntrykk fra dem som var til stede på Arctic Entrepreneur i fjor, var at dette var noe som regjeringen skulle rydde opp i, at det skulle bli slutt på moms på omtvistede krav, nettopp fordi det er en stor belastning for entreprenørene. Dette er en sak som finanskomiteen har forholdt seg til i flere runder, som vi har brukt mye tid på, og der et klart flertall i komiteen går inn for at det skal foretas endringer. Det jeg i hvert fall ber statsråden om nå å bekrefte, er at statsråden og regjeringen vil følge opp det vedtak som Stortinget gjør om at en så raskt som mulig skal komme tilbake med nødvendige forskriftsregelendringer som sørger for at det blir slutt på moms på omtvistede krav for bygg- og anleggsbransjen.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:51:14]: For det første har regjeringen foretatt forbedringer som oppfølging bl.a. fra statsministerens tilstedeværelse på den konferansen, og vi har ønsket den forbedringen som er på plass. Så er det slik at enhver regjering forholder seg til et flertall i Stortinget, men en statsråd har ansvar for å belyse saken skikkelig. Det mener jeg den ikke er for øyeblikket. Jeg tror også at representanten fra Senterpartiet vil være tjent med at alle sider ved denne saken blir belyst på en ordentlig måte, og at man foretar de nødvendige avklaringer også med ESA hvis det viser seg at dette har en statsstøtterettslig side.

Hans Andreas Limi (FrP) [13:52:09]: Jeg skal ikke dvele så veldig mye ved historien når det gjelder denne problemstillingen, men jeg vil i likhet med representanten Gjelsvik presisere at det er ikke en ny problemstilling. Det er en problemstilling vi har diskutert i ulike

sammenhenger, også her i Stortinget. Vi vet at regjeringen må følge opp Stortingets vedtak, det skulle bare mangle, men det som er avgjørende nå, er å få vite litt mer konkret når Stortinget kan forvente at disse regelendringene kan gjennomføres.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:52:46]: Jeg er helt enig i at dette ikke er en ny problemstilling, men det betyr heller ikke at dette er en enkel sak. Det tror jeg flertallet også bør se seg tjent med å anerkjenne, at dette har ulike sider som vi er nødt til å tenke skikkelig godt gjennom, og det må være godt utredet. Så fremgår det av dette vedtaket Stortinget skal gjøre, at det er senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2022. Jeg forholder meg til de vedtakene Stortinget gjør, og så skal jeg sørge for at saken blir tilstrekkelig belyst.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [13:53:29]

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Torgeir Knag Fylkesnes, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Nicholas Wilkinson og Karin Andersen om å hindre skattekonkurranse mellom kommuner (Innst. 332 L (2020–2021), jf. Dokument 8:108 L (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten ordne debatten på følgende måte: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Elin Rodum Agdestein (H) [13:54:20] (ordfører for saken): I dette representantforslaget foreslår SV å endre skatteloven slik at kommunene ikke lenger kan fastsette en lavere sats på formuesskatten enn den maksimale satsen, for derved å hindre skattekonkurranse mellom kommunene.

Slik loven er i dag, fastsetter Stortinget hvert år en maksimumssats for formuesskatt. I 2021 er maksimumssatsen på 0,85 pst., med en statlig andel på 0,15 pst. og en kommunal sats på inntil 0,7 pst. Kommunene fastsetter så en lokal sats innenfor det handlingsrommet som stortingsvedtaket gir.

I forslaget vises det til skattevedtaket i Bø kommune i Vesterålen fra 2020, der kommunestyret vedtok å sette ned den kommunale delen av formuesskatten fra 0,7 pst.

til 0,2 pst. med virkning fra inntektsåret 2021, og videre til konsekvenser det kan ha både for inntektssystemet, de samlede skatteinntektene, velferden og i neste omgang for andre deler av skatte- og avgiftssystemet.

Forslagsstillerne viser også til den delvise kompensasjonen Bø kommune får innenfor inntektssystemet som en unntaksbestemmelse gjeldende for to år, 2021 og 2022.

Jeg viser til flertallsinnstillingen, som er at forslaget ikke vedtas. Jeg legger til grunn at partiene selv vil kommentere og redegjøre for sine forslag og merknader.

Ordningen med kommunal formuesskatt skriver seg helt tilbake til 1800-tallet og er en medbestemmelse som er en viktig del av det kommunale selvstyret. Da Bø kommune i 2020, som den første, vedtok en lavere sats lokalt for formuesskatten, var ikke alle effektene av et slikt vedtak enkle å forutse eller gjennomskue. Særlig gjelder det effekten redusert formuesskatt får gjennom skatteutjevningen som følge av tilflytting til kommunen. Det er bakgrunnen for at Bø kommune i 2021 og 2022 får et midlertidig unntak for prinsippene i skatteutjevningen, men samtidig blir de da trukket for 5 mill. kr per år i innbyggertilskuddet. Det er et beløp som tilsvarer det tapet Bø kommune var klar over at de selv måtte bære, altså et inntektstap som følge av redusert formuesskatt for dem som allerede var bosatt i Bø da kommunen vedtok å sette ned satsen. Ingen andre kommuner vil bli delvis kompensert i 2021 og 2022.

Det er et viktig prinsipp at en kommune ikke bør kunne fatte vedtak som andre kommuner i neste omgang må finansiere. En kommune som setter ned formuesskatten, må selv bære inntektstapet ved at dette blir korrigert i skatteutjevningen.

Inntektssystemutvalget har fått et tilleggsmandat der de innen juni 2022 skal gjøre en vurdering av det lokale handlingsrommet i formuesskatten og hvordan det bør håndteres i inntektssystemet. De konklusjonene bør ikke foregripes. Komiteen innstiller på den bakgrunn på at forslaget avvises.

Svein Roald Hansen (A) [13:57:38]: Det kom overraskende på alle, også på kommunestyret selv, da ordføreren i Bø foreslo å sette ned den kommunale formuesskattesatsen. Det er vel enighet om at forslaget neppe oppfylte kommunelovens krav om at en sak skal være forsvarlig utredet.

Visjonen var klar nok: å trekke kapitalsterke folk som ville investere sin kapital i lokal næringsutvikling, til bygda. Realismen i det var svakt underbygd. Men man var kanskje inspirert av Robert Frost, som i et dikt skriver: Altfor mange ser tingene som de er og spør seg hvorfor? Jeg drømmer om ting ingen har sett og spør: Hvorfor ikke?

Inntektssvikten forslaget skapte i budsjettet, hadde i hvert fall ordføreren ikke sett så grundig på. Men partifellene i regjeringen kom altså til unnsetning og dekker deler av tapet. Det er jo i seg selv en merkverdighet fra en regjering som har fått lovfestet det kommunale selvstyret i kommuneloven. Selvstyre gir stor grad av frihet, og med stor frihet burde det også innebære at man tar ansvar for egne handlinger.

Men det viste seg at dette berører jo ikke bare Bø. Lavere skatteinntekter utjevnes i inntektssystemet. Altså måtte andre kommuner bidra i spleiselaget for Bø. Menige skattebetalere i det ganske land måtte stille opp for ordførerens stunt.

Det som kanskje var tenkt som en god modellkommune for høyrepolitikk, et utstillingsvindu for hva lav skatt på formue kan utløse av investeringsvilje og aktivitet, ble en hengemyr av kryssende hensyn. Regjeringen måtte advare andre kommuner med liknende ideer: De må bære inntektstapet selv.

Formuesskatten er en viktig del av et samlet skattesystem som skal være med og utjevne forskjellene i dette landet. Betydningen øker fordi vi opplever en tiltakende opphoping av formue på få hender.

En viktig faktor for at vi i Norge har hatt et samfunn med små forskjeller, ligger i at vi – først og fremst gjennom ansvarlige og samordnede inntektsoppgjør – har hatt en fornuftig fordeling av gevinsten mellom arbeid og kapital. Dette er i ferd med å forrykkes, og høyregjeringens lettelsers på kapitalbeskatningen påskynder utviklingen.

Arbeiderpartiet mener det vil være fornuftig å fjerne kommunenes adgang til å redusere skattesatsen på formue. Når vi ikke stemmer for forslaget i dag, er grunnen at vi mener det er naturlig at utvalget som ser på det kommunale inntektssystemet, vurderer det i den sammenheng. En helhetlig gjennomgang kan også belyse konsekvensene av et slikt inngrep i det kommunale selvstyret.

Med det tar jeg opp forslaget Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Rødt fremmer i innstillingen.

Presidenten: Representanten Svein Roald Hansen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [14:00:45]: Alt vi ikke liker, det skal vi prøve å forby – det må vel være SVs mantra. SV liker ikke at kommuner konkurrerer om innbyggere og bruker skatt som et virkemiddel. Da skal det selvfølgelig forbys. SV liker heller ikke at folk tjener mye penger uten å betale mesteparten av det de tjener i skatt. De liker heller ikke at folk som tjener penger og ikke betaler det aller meste i skatt, bygger seg opp formuer. Det har de ennå ikke klart å forby, og de har heller ikke foreslått det, men vi skal ikke bli forundret om

de gjør det. Om denne formuen er penger eller verdier i form av eiendom, produksjonslokaler, maskiner, verk-tøy, materialer – det spiller ingen rolle. Klarer en å bygge opp slike verdier, skal det skattes så det svir. At kom-muner benytter den muligheten de faktisk har til å set-te ned den kommunale delen av formuesskatten, liker SV selvsagt ikke, så da skal det forbys, for det er noe en kan.

Konkurranse er sunt, og hvis folk har flyttet til en kommune, tror jeg også det er andre kriterier enn akku-rat formuesskatten som vil veie tungt. Jeg tviler på at det i det lange løp blir noen særlig skatteflukt og noe inntektstap for kommunene hvis flere kommuner gjør som Bø kommune.

Flertallet i denne saken vedtar i dag at inntektssystem-utvalget skal gjøre den jobben de er satt til, og vurdere bl.a. denne – for SV – problemstillingen. Fremskrittspartiet er en del av dette flertallet og håper at utvalget konkluderer med store kutt eller aller helst fjerning av formuesskatten, i hvert fall på arbeidende kapital.

Til slutt må jeg få si at jeg sliter med å forstå SVs logikk og etiske verdier. Kommuner og folk flest skal ikke ha lov til å bestemme over skatteinntektene og for-valtningen av sine verdier. Men når det gjelder å ta livet av levedyktige fostre, da er det fritt fram. Forstå det den som kan.

Presidenten: Presidenten vil anbefale at man hol-der seg til de sakene man diskuterer.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [14:03:36]: Det er viktig å hegne om den kommunale handlefriheten. Vi har også på noen områder en viss kommunal handlefrihet når det gjelder skattlegging, bl.a. innenfor formuesskattleg-ging, og som saksordføreren var inne på, skriver den seg langt tilbake i tid, helt tilbake til 1800-tallet.

Å ha en handlefrihet lokalt medfører selvsagt også et ansvar. Jeg registrerer at saksordføreren, represen-tanten Agdestein fra Høyre, sier at det ikke var enkelt å forutse hva som ville være konsekvensen av det vedta-ket som Bø gjorde, om å redusere den kommunale andelen av formuesskatten. Det er godt mulig at det ikke var enkelt å forutse, men desto viktigere er det da å plassere ansvaret hos Bø kommune når det gjelder å foreta grundige utredninger av forslag de vurderer, før de blir vedtatt. Det er jo helt avgjørende viktig. Eller er det slik at en også på andre områder skal ha det slik at kommunene først kan gjøre vedtak som ikke er grundig nok utredet, deretter kan si at de ikke helt så consekvensene av hva dette kunne medføre for dem, og så forventer en kompensasjon fra staten i etterkant? Det er selvsagt en måte å håndtere ting på som ikke er klok. Jeg registrerer også at regjeringspartiene erkjenner at overfor andre kommuner skal en ikke kompensere.

Men hvorfor i all verden skal en da kompensere overfor Bø kommune, og ikke la Bø kommune selv bære ansva-ret for de vedtakene de gjør – også å vurdere om det i sum vil være positivt eller ikke for den kommunen?

Nå registrerer jeg også at Arbeiderpartiet varsler at de egentlig er for forslaget som foreligger fra SVs side her. Jeg må si jeg er litt overrasket over det standpunk-tet fra Arbeiderpartiets side. På en rekke områder i skat-tepolitikken har vi ulike regler, mange av dem er knyttet til nasjonale vedtak, men også knyttet til kom-munale vedtak, eksempelvis eiendomsskatten. Kom-muner kan jo vedta at en ikke skal ha eiendomsskatt i det hele tatt, eller en kan vedta at en skal ha full eien-domsskatt. Arbeiderpartiet har stått for at en skal ha mulighet til større spenn enn i dag mellom ulike kom-muner på det området, så jeg ser ikke helt sammenhen-gen i den argumentasjonen.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [14:07:04]: Formuesskat-ten er et viktig verktøy for å sørge for at alle personer i landet betaler sin rettmessige skatt til fellesskapet uan-sett hvor i landet de er bosatt, og ikke minst er det et viktig fordelingspolitisk redskap. Når formuesskatten kuttes, svekkes fordelingen i Norge, og det er de med de største formuene som vil trekke ifra.

Erfaringene fra Bø kommunes vedtak om å redu-sere den kommunale formuesskattesatsen for å til-trekke seg personer med store formuer er at dette åpner for en uheldig skattekonkurranse kommunene imel-lom. Erfaringene fra skattekonkurranse mellom land er at når et land setter ned skatten, følger andre etter, og det blir en negativ spiral. Etter at Bø satte ned sin for-muesskatt, har flere andre kommuner fattet vedtak om å gjøre det samme.

Inntektstapet og da selvfølgelig velferdskutt dersom alle kommunene skulle følge etter, er anslått til 9 mrd. kr årlig. Resultatet er at kommuner rundt om i landet vil ha dårligere råd til velferdstjenester. For å kompensere for redusert formuesskatt vil fellesskapet måtte øke andre skatter og avgifter, sånn at man får et mer regressivt skat-tesystem, der de rikeste i samfunnet betaler mindre enn de gjør i dag, mens andre betaler mer.

I etterkant av kommunestyrets vedtak i Bø i Vester-ålen i 2020 var det åpenbart at dette var en såpass uvan-lig hendelse at det ikke var noen klar presedens for håndtering av saken. Det førte etter SVs syn til at saken også ble håndtert svært dårlig fra regjeringens side, der det åpenbart var behov for å beskytte en Høyre-styrt kommune etter et noe hastig vedtak. Den praksisen som ble skapt etter det vedtaket, gir svært uheldige insentiver for andre kommuner til også å redusere for-muesskatten, og dermed gi grobunn nettopp for en skattekonkurranse mellom kommunene.

Flere fra regjeringspartiene har i debatten tidligere argumentert med det lokale selvstyret. Da mener jeg det er grunn til å minne om at det er under denne regjeringen en systematisk har svekket kommunenes handlingsrom og selvstyre gjennom den skatten som nettopp er begrunnet ut fra lokalt selvstyre, eiendoms-skatten, der kommunene har fått stadig mindre spillerom.

Avslutningsvis vil jeg bare sterkt beklage den ordbruken som kommer fra representanten Morten Ørsal Johansen. Både som kvinne og som stortingsrepresentant vil jeg ha meg frabedt den type ordbruk i en debatt.

Jeg tar opp forslaget SV er en del av.

Presidenten: Representanten Kari Elisabeth Kaski har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Ola Elvestuen (V) [14:10:36]: Fra Venstres side mener vi det er prinsipielt viktig at kommunene skal ha mulighet til å sette egne satser, at vi har et godt system, der Stortinget bestemmer maksimale formuesskattesatser, og at man har den muligheten fortsatt. Det er, som det ble påpekt tidligere, lang tradisjon for dette i Norge, og vi ser ingen grunn til å endre på det ut fra det som er forslagsstillernes ønske.

Så er det riktig som er påpekt, at dette ikke har vært gjort tidligere. Bø har satt ned satsen og nå satt dette på spissen. Det har ført til noen uforutsette konsekvenser. Det er viktig at det regjeringen har gjort, ikke er en kompensasjon, men en delvis kompensasjon for dette i år og neste år. For Venstre er det viktig og avgjørende at dette bare skal gjelde Bø. Det er altså ikke noen presedens for andre kommuner, og det skal bare gjelde disse to årene.

Det er viktig nå at regler og konsekvenser klargjøres, også gjennom inntektssystemutvalget, sånn at alle kommuner vet hva som skjer hvis de setter ned satsen, og hvordan det vil bli håndtert.

Og så: Jeg tror ikke dette vil føre til noen konkurranse mellom kommuner om å redusere formuesskattesatsen. Det er ikke gjort tidligere, og jeg tror ikke at det vil gjøres framover heller. Det som er avgjørende, er at man vet hva som er konsekvensen av å redusere den, og så vil det fortsatt være et lokalt selvstyre. Vi stiller oss bak det som er flertallets innstilling.

Statsråd Jan Tore Sanner [14:12:41]: Det er grunnleggende positivt at kommuner er kreative og ser hvordan man kan skape vekst, aktivitet og arbeidsplasser i kommunen sin. Skatteendringer kan være ett – men la meg understreke ett – av flere virkemidler for å få dette til. Men utgangspunktet bør være at kommunene skal bære inntektstapet selv. Mesteparten av kommunens skatteinntekter, bl.a. skatt på inntekt og formue fra per-

sonlige skattytere, omfattes i dag av inntektsutjevnin-gen mellom kommuner. Systemet med inntektsutjevning har ligget fast i lang tid og gjør at skatteinntekter utjevnes mellom kommuner og bidrar til omfordeling.

Vedtaket i Bø kommune har utfordret inntektssystemet for kommunesektoren. Regjeringen mener det ikke er rimelig at kommuner med maksimale skattesatser skal kompensere tapet til kommuner som velger å sette ned skattesatsen. Derfor har regjeringen besluttet at det er den maksimale satsen som skal legges til grunn når vi beregner skatteutjevnin-gen.

Fremover kan kommuner fortsatt benytte seg av muligheten til å sette ned maksimalsatsen, men de vil da ikke bli kompensert for eventuelle inntektstap av dette.

Det er behov for å se videre på denne problemstillingen. Regjeringen har gitt inntektssystemutvalget et tilleggsmandat om å se på hvordan muligheten til å ha lavere skattesatser bør håndteres i inntektssystemet fremover. Utvalget vil avgi sin innstilling i juni 2022. Regjeringen vil vente med en beslutning i denne saken til utvalgets innstilling er lagt frem. Jeg mener at de bekymringene som komiteens mindretall gir uttrykk for, er godt ivaretatt. Inntektssystemutvalget er i gang med det utvidede mandatet, og alle kommuner er godt kjent med at de må dekke eventuelle inntektstap av lavere satser selv.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [14:14:48]: Jeg merker meg at statsråden avsluttet med å si at det nå er tydelig avklart at andre kommuner som eventuelt gjør tilsvarende vedtak, ikke kan forvente å få samme behandling som Bø har fått. Men spørsmålet som fortsatt henger igjen, gjelder en argumentasjon som statsråden har i sitt brev til komiteen: I og med at ikke alle effekter av å redusere den kommunale satsen på formuesskatten har vært kjent – Bø var først ute – vil deler av det anslåtte tapet for Bø kommune kompenseres i 2021 og 2022. Det åpner for at kommuner som fatter vedtak og er først ute på andre områder – der man i etterkant kanskje ikke kan argumentere med at ikke alle faktorer var kjent – vil komme og be om kompensasjon. Ser ikke statsråden at man åpner for et uheldig prinsipp gjennom å tillate at Bø kommune blir kompensert for noe som de fullt og helt er ansvarlige for selv?

Statsråd Jan Tore Sanner [14:16:04]: Nei, jeg er ikke veldig bekymret for det. Min erfaring med norske kommuner og kommunepolitikere er at man jevnt over sørger for at saker er godt belyst, og fatter beslutninger på grunnlag av det.

Det representanten Gjelsvik indirekte nå insinuerer, er at kommunepolitikere og kommuner vil utnytte

systemet. Det er ikke mitt inntrykk at norske kommuner gjør det.

Så er det slik i denne konkrete saken at ingen har utfordret denne muligheten til å sette ned formuesskattesatsen tidligere, og Kommunaldepartementet, som har hovedansvaret for håndteringen av denne saken, har da konkludert med at man kan gi en delvis kompensasjon, avgrenset til to år, mens man venter på inntektssystemutvalgets innstilling.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [14:16:59]: Da må spørsmålet bli: Hva er det som er så særskilt, knyttet til Bø kommunes vedtak, at staten går inn og kompenserer delvis i de to årene, noe som nødvendigvis betyr at det er andre som må være med i spleiselaget for det som Bø kommune har gjort? Er det blitt gitt uriktige opplysninger fra regjeringen overfor Bø kommune, eller er det andre ting som ligger i denne saken, som gjør at det er rimelig at Bø kommune ikke selv skal bære ansvaret for sine egne vedtak?

Statsråd Jan Tore Sanner [14:17:30]: Denne saken er kompleks. Jeg tror alle har gitt uttrykk for at denne saken burde vært bedre belyst før Bø fattet sin beslutning. Men man kan også forstå at det ikke var helt enkelt å se hvilke konsekvenser dette forslaget ville få. Det som er helt åpenbart, er at det initielle tapet dekker selvsagt Bø selv. Spørsmålet er om hvordan dette skal håndteres, når nye personer flytter til Bø kommune. Det er nå avgrenset med skjønnstilskuddet, som skal gis i to år. Da får vi også belyst denne saken, og kan se hvilke konsekvenser det vil få. Så får vi utredningen gjennom inntektssystemutvalgets innstilling.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [14:18:19]: Jeg har lyst til å prøve meg på et tankeeksperiment med finansministeren. I diskusjonen om formuesskattekuttet til Bø kommune havner man fort i et spor der det handler om inntektssystem og utjevningen mellom kommunene. Den andre siden av dette spørsmålet er fordelingen. Nå har flere kommuner i Norge – mange av dem er Høyre-styrte – fattet vedtak om at man skal sette ned den lokale formuesskattesatsen. Mitt spørsmål gjelder: Sett at dette blir gjort, og landets rikeste tilpasser sin bostedsadresse og hjemmeadresse til de kommunene med de laveste formuesskattesatsene – kanskje har noen av dem helt ned i null når det gjelder den kommunale delen – hvordan tror finansministeren at dette vil påvirke fordelingen i Norge, og hvordan vil forskjellsutviklingen påvirkes, dersom en som er millionær eller milliardær fritt kan velge bostedsadresse der man betaler minst skatt?

Statsråd Jan Tore Sanner [14:19:28]: Hvis veldig mange kommuner hadde gjort dette, ville ikke det vært

en så stor fordel, for da ville dette vært, som representanten sier, noe mange kommuner gikk inn på. Jeg anerkjenner helt klart at det er en problemstilling om omfordeling man må diskutere – både mellom personer og når det gjelder kommuner. Nå er det noen kommuner som har signalisert at de vil vurdere det. Det gjelder ikke bare Høyre-styrte kommuner – det er også Senterparti-styrte kommuner som ser på dette som et verktøy.

Nå får Bø muligheten til prøve ut dette. Det innebærer avgrenset kompensasjon på to år. Vi har satt streken der, og ønsker å få denne saken godt belyst gjennom denne ekspertutredningen.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [14:20:30]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i folketrygdloven og sosialtjenesteloven (samleproposisjon våren 2021) (Innst. 354 L (2020–2021), jf. Prop. 108 L (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Lise Christoffersen (A) [14:21:17] (ordfører for saken): Stortinget inviteres her til å gjøre endringer i folketrygdloven og sosialtjenesteloven som en konsekvens av tidligere vedtak i Stortinget. Komiteens innstilling er enstemmig for regjeringas forslag.

Forslagene til endringer i folketrygdloven gjelder for det første nødvendige opprettinger som følge av at de særskilte bestemmelsene for flyktninger ble opphevet med virkning fra 1. januar 2021. Komiteen slutter seg til dette.

Mindretallet i komiteen – Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti – har imidlertid i merknad vist til at vi var uenig i innstrammingene i flyktningers rettigheter som stortingsflertallet først sa nei til, så ja til, etter at Kristelig Folkeparti gikk i regjering. Realitetene er vedtatt av stortingsflertallet. Saken i dag inviterer ikke til omkamp.

For det andre gjelder saken nødvendige oppdateringer etter Stortingets behandling av sak om minstepensjonsnivå for alderspensjonister som forsørger ektefelle over 60 år, herunder også at ektefellen er bosatt og oppholder seg i Norge, samt konsekvenser av

utfasing av ektefelle tillegg innen 1. januar 2025. Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at vi stemte imot forsering av utfasing av ektefelle tilleggene, og at vi sa nei til nye regler med krav til opphold i Norge før rettsskandalen rundt Nav var ferdig gjennomgått og regjeringa i tråd med egen redegjørelse i Stortinget hadde gjennomgått folketrygdloven med tanke på å tydeliggjøre krav til opphold i Norge, hensett til EØS-retten. Vi tar heller ikke omkamp på det, men i proposisjonen henvises det til Prop. 129 L for 2020–2021. Komiteen mistenker at det er en feil, og at det skal være Prop. 129 L for 2018–2019, om krav om bosted og opphold i Norge for rett til ektefelle- og barnetillegg. Proposisjonen regjeringa henviser til, handler om straffegjennomføring under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom, neppe relevant for vår sak i dag. Det hadde vært fint om statsråden kunne bekrefte at vi snakker om Prop. 129 L for 2018–2019, ikke 2020–2021, slik at det blir rett for ettertida.

Forslaget til presisering i sosialtjenesteloven om hjemmelen til å behandle alle tjenester etter loven, ikke bare individuelle, har komiteen ingen merknader til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [14:24:02]: Jeg vil bare kort understreke det som saksordføreren sa, at forslaget er en oppretting av folketrygdloven som en konsekvens av Stortingets siste flertallsvedtak i saken. Det gjelder folketrygdloven kapitlene 1, 11, 12, 17 og 18, som følge av at de særskilte bestemmelsene for flyktninger i folketrygdloven ble opphevet med virkning fra 1. januar i 2021.

Jeg vil bare understreke hvorfor Senterpartiet gikk imot den innstrammingen, en innstramming som hevet det generelle botidskravet i folketrygdloven fra tre til fem år, og opphevelsen av unntaket for flyktninger når det gjelder botidskrav og 40 års botid for å oppnå fulle rettigheter i folketrygden. Når vi i Senterpartiet gjorde det, var det fordi flyktninger er mennesker som er på flukt, det er mennesker som har en meget vanskelig livssituasjon, det er mennesker som kommer fra land som ikke har et utbygd velferdssystem sånn som vi har det, i motsetning til de som kommer fra mer vesteuropeiske land, og det er derfor viktig at vi har økonomiske ordninger som kan gi en grunnsikring for de menneskene. Hvis vi ikke har den grunnsikringen, er det en kraftig svekkelse av mulighetene for å få en god integrering. Integrering henger sammen med mange ting, men også med, sjølsagt, en økonomisk grunnsikring, så her snakker vi om grunnpensjon, her snakker vi om viktige økonomiske forhold for dem som er mest sårbare. Derfor stemte Senterpartiet imot, men vi aksepterer da, som saksordføreren, at flertallet er av en annen mening.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:25:59]:

Endringene i folketrygdloven og sosialtjenesteloven er, som ble sagt her, ikke materielle endringer, men kun nødvendige opprettinger, lovtekniske endringer. Det er en presisering av hjemmelsgrunnlaget for behandling av personopplysninger i sosialtjenesteloven.

Jeg registrerer også at komiteens merknader knytter seg – i og for seg også som talene før meg her – til tidligere behandling av sakene og ikke til selve de tekniske endringene i proposisjonen. For øvrig har representanten Christoffersen rett i sin påpekning av feil.

Erlend Wiborg (FrP) [14:26:57] (komiteens leder): Saksordføreren la frem saken på en god måte. Det ble også nevnt at det ikke er et ønske nå fra Arbeiderpartiet eller Senterpartiet om å ta omkamp på noen av de seierne som Fremskrittspartiet fikk, som også er foranledningen til deler av denne saken, bl.a. da Fremskrittspartiet fikk gjennomslag for å avskaffe særfordelene flyktningene hadde i folketrygden.

Det som kunne vært interessant, er om både Arbeiderpartiet og Senterpartiet redegjør for om de har intensjon om å søke å reversere det og gjeninnføre særfordeler for flyktninger i folketrygden. Er det noe Arbeiderpartiet og Senterpartiet nå går til valg på? Det synes jeg det kan være fornuftig og bra å opplyse om fra Stortingets talerstol.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [14:27:59]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Pensjonar frå statskassa (Innst. 355 S (2020–2021), jf. Prop. 109 S (2020–2021))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 6 [14:28:16]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2021 under Arbeids- og sosialdepartementet (oppfølging av anmodningsvedtak om pensjon) (Innst. 356 S (2020–2021), jf. Prop. 126 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten på følgende måte: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte

tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Heidi Nordby Lunde (H) [14:29:05] (ordfører for saken): I tråd med budsjettavtalen mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet ble det i Stortingets vedtak 16. desember om statsbudsjettet for 2021 bevilget midler for at alderspensjon under utbetaling fra folkestrygden i 2021 skal reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst, men ikke høyere enn lønnsveksten, og at minste pensjonsnivå for enslige skal økes med 5 000 kr fra 1. juli 2021.

Både i forbindelse med ny saldering av statsbudsjettet for 2020 og i forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 8:53 S for 2020–2021 ble det fattet flere vedtak knyttet til pensjon. Denne proposisjonen redegjør for hvordan budsjettvedtakene om pensjon i 2021 og anmodningsvedtakene fra 18. desember og 16. februar vil bli fulgt opp. Flere av vedtakene vil måtte gjennomføres i forbindelse med trygdeoppgjøret i 2021, og vil ha budsjettmessige konsekvenser i 2021. Dette krever at Stortinget fatter nødvendige vedtak om økte bevilgninger før det kan betales ut pensjon i tråd med vedtakene.

Forslagene om gjennomføring av regulering av løpende pensjoner i 2021 innebærer ikke at det gjøres varige endringer i reguleringsreglene, men at det er en midlertidig endring som kun gjelder for 2021. Regjeringen vil vurdere oppfølgingen av Stortingets anmodningsvedtak om varige endringer i reguleringsreglene, og komme tilbake til Stortinget med lovforslag.

Komiteens flertall viser til at varige endringer i regulering av alderspensjon vil måtte ta hensyn til hvordan dette påvirker alle deler av regelverket i pensjonssystemet. Arbeids- og sosialministeren har i brev til evalueringsutvalget for pensjoner presisert at utvalget skal utrede et konkret forslag til hvordan en varig omlegging av reguleringsreglene for alderspensjon kan gjennomføres, og også vurdere om en omlegging tilsier at det bør gjøres andre endringer i pensjonssystemet.

Stortinget ba regjeringen legge fram forslag til regelfesting om at organisasjonene i forbindelse med de årlige trygdeoppgjørene kan forhandle om andre spørsmål med betydning for pensjonistene. Regjeringen bekrefter i proposisjonen at dette vil skje i forbindelse med oppfølgingen av stortingsvedtak nr. 622 for 2020–2021, om omleggingen av pensjonen. Likevel fant komiteens flertall at de vil at regjeringen skal legge fram nødvendig forslag til regelfesting fra og med trygdeoppgjøret i 2021. Høyre og Kristelig Folkeparti støttet ikke dette, da årets trygdedrøftelser gjennomføres 19. og 20. mai. Fra dette vedtaket blir fattet i morgen, til trygdeoppgjøret skal være ferdig, er det veldig kort tid til å

utvikle nye regler. Vi har tillit til at regjeringen ville ha fulgt opp dette på en god måte uten et nytt vedtak, men vedtaket har flertall i komiteen.

La meg avslutningsvis vise til noen gode nyheter. De siste årene har nemlig økonomien til de eldre generelt blitt bedre. Fra 2009 til 2019 hadde ifølge SSB personer over 60 år en realvekst i inntekten etter skatt på 17 pst. Til sammenligning hadde norske husholdninger i samme periode en vekst på 10 pst. De eldre har altså hatt nesten dobbelt så høy inntektsvekst som befolkningen generelt.

Selv om inntektsveksten ikke har vært fullt så god for de eldre de siste årene, har likevel andelen eldre med lavinntekt blitt kraftig redusert. Andelen med vedvarende lavinntekt gjennom tre år har økt fra 8,1 pst. til 10,1 pst. i befolkningen generelt, mens tilsvarende andel for personer over 67 år i samme periode har gått ned fra 14,6 pst. til 8,9 pst. Det innebærer at eldre nå er mindre utsatt for lavinntekt enn resten av befolkningen. Det er særlig de aller eldste som har fått bedre økonomi de siste årene, og det var før Stortinget gjorde ytterligere endringer, som følges opp av denne proposisjonen i dag.

Lise Christoffersen (A) [14:33:13]: Takk til saksordføreren for en grundig jobb, som alltid, nå i en komplisert sak som gjelder regjeringas oppfølging av vedtak i budsjett 2021, nysaldering av budsjett 2020 og Stortingets vedtak i behandlingen av representantforslag nr. 53, om pensjon.

Regjeringen har lagt fram forslag til nødvendige tilleggsbevilgninger for 2021 for å kunne gjennomføre Stortingets anmodningsvedtak. Vi er glade for å kunne si at Arbeiderpartiet endelig har fått gjennomslag for sine gjentatte forslag helt siden 2016, om at det er Stortinget, ikke regjeringa, som skal sluttbehandle trygdeoppgjøret. Arbeiderpartiet har fra dag én protestert mot høyreregjeringas og Fremskrittspartiets statsråders ensidige beslutning om å slutte å legge oppgjørene fram for Stortinget. Vi er gang på gang blitt nedstemt av Høyre og Fremskrittspartiet. Nå har både regjeringa og Fremskrittspartiet heldigvis snudd.

Arbeiderpartiet har endelig også fått gjennomslag for våre gjentatte forslag helt siden 2017 om å endre reguleringsreglene for pensjoner under utbetaling, fra lønn minus 0,75 pst. til faktisk gjennomsnitt av lønn og pris. Vi er gang på gang blitt nedstemt av Høyre og Fremskrittspartiet, men nå har regjeringa og Fremskrittspartiet heldigvis snudd.

Vi er også glad for at enslige minstepensjonister har fått velfortjente ekstratillegg, som følge av Arbeiderpartiets gjentatte forslag helt siden statsbudsjettet for 2016. Vi takker Kristelig Folkeparti for at dette ble ved-

tatt, mot regjeringas og Fremskrittspartiets vilje, men beklager at det som var Arbeiderpartiets opprinnelige forslag, tillegg til alle med minsteytelser i trygden – ikke bare alderspensjonister, og ikke bare enslige – ikke fikk flertall. Vi minner i den forbindelse om at forslaget vårt om 4 000 kr ekstra for 2020 først ble nedstemt, bl.a. av Fremskrittspartiet, og så ble det vedtatt ved nysaldering av statsbudsjettet for 2020, men bare som en engangs-utbetaling uten varig virkning. Men også her snudde Fremskrittspartiet til slutt, ved behandlingen av Representantforslag 53 S, slik at Arbeiderpartiets forslag fikk flertall.

I forbindelse med Stortingets behandling av Representantforslag 53 S ble det etter forslag fra Arbeiderpartiet fattet vedtak om at det skulle gis en kompensasjon for trygdeoppgjøret i 2020, som på det tidspunktet lå an til å bli nok et dårlig oppgjør for pensjonistene, basert på dagjeldende reguleringsprinsipper, lønn minus 0,75 pst. Først etter Stortingets vedtak kom de endelige tallene for lønnsutviklingen i 2020. Vedtaket innebærer i realiteten at nye reguleringsprinsipper, som organisasjonene har etterspurt lenge, blir gjeldende med tilbakevirkende kraft fra trygdeoppgjøret for 2020.

Der Arbeiderpartiet foreløpig ikke har nådd fram, er når det gjelder kravet om pensjon fra første krone. Det er riktignok bevegelse på gang, men det vil ta lang tid før det som for lengst burde ha vært en selvfølgelig rett for alle arbeidstakere, pensjon fra første krone, blir en realitet. Først i 2026 er pensjon fra første krone på plass for alle. Det skjer altså ikke i denne stortingsperioden, og heller ikke i den neste, hvis Fremskrittspartiet og regjeringa får det som de vil. Det er nødvendig med et regjeringsskifte til høsten for å få fortgang i saken.

Forhandlingsrett for organisasjonene i trygdeoppgjøret har vært et tema lenge. Arbeiderpartiet var med på det vedtaket som ble fattet, om at organisasjonene kan forhandle om andre spørsmål enn trygd i forbindelse med de årlige trygdeoppgjørene, etter at et bedre og mer forpliktende forslag fra Arbeiderpartiet ble nedstemt. Vårt forslag fikk kun støtte fra Miljøpartiet De Grønne, Rødt og SV. Det er imidlertid ikke helt redelig å selge det vedtaket som ble gjort, inn som en seier for forhandlingsretten. Når det gjelder regulering av pensjonene, skal prinsippene fortsatt være regelfestet. Regjeringa foreslår at vedtaket skal gjelde fra og med neste år, men Arbeiderpartiet kan ikke se at det er formelle hindringer i veien for at det kan gjelde allerede fra i år.

Helt til slutt har jeg bare en kommentar til innlegget fra saksordføreren, som viser til den høye inntektsveksten blant den eldre delen av befolkningen. Da skylder vi også å gjøre oppmerksom på, slik som SSB

har påvist, at de tallene dekker ganske store forskjeller de eldre imellom, og det er særlig de eldre rett over 60 år som har opplevd den sterkeste inntektsveksten. SSB sier at det faktisk har sammenheng med pensjonsreformen og muligheten til å fortsette i jobb og ha inntekt samtidig som en tar ut pensjon. Det er også viktig å ha med seg.

Erlend Wiborg (FrP) [14:38:13] (komiteens leder): Aller først tar jeg opp de forslagene Fremskrittspartiet er en del av.

Jeg tror det er greit, når vi behandler denne saken, å ta et lite tilbakeblikk på hva den egentlig handler om. For ti år siden fremmet den rød-grønne regjeringen det endelige forslaget til pensjonsreform. Stortinget behandlet pensjonsreformen, og den ble til slutt vedtatt av samtlige partier i denne sal, med unntak av Fremskrittspartiet.

Da må jeg si at når jeg nå hører representanten Lise Christoffersens innlegg, virker det som om hun kanskje har glemt at dette er resultatet av den pensjonsreformen Arbeiderpartiet stod bak. Det er resultatet av den pensjonsreformen Arbeiderpartiet sammen med Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmet, og også, som Jens Stoltenberg selv har sagt det, en av hans største politiske seiere.

Men hvorfor var Fremskrittspartiet imot? Jo, det var av flere grunner. Den ene var at vi var imot at landets pensjonister skal få underregulert sin pensjon hvert eneste år. Vi har gang på gang fremmet forslag om å endre det, men blitt nedstemt av Senterpartiet, av Arbeiderpartiet og av regjeringspartiene.

Det hjelper dessverre pensjonistene veldig lite at Fremskrittspartiets gode forslag blir nedstemt. Vi valgte derfor å se på hvordan vi har fått løst den typen situasjoner tidligere, og da så Fremskrittspartiet på erfaringene fra barnehageforliket. Derfor satte Fremskrittspartiet seg ned med Sosialistisk Venstreparti og Pensjonistforbundet og prøvde å tenke nytt, finne ut hva som skal til for å kunne få bevegelse, for å kunne få bedret situasjonen for landets pensjonister.

Det resulterte i at Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmet et felles representantforslag, som er foranledningen til saken vi behandler her i dag. Det representantforslaget hadde mange gode forslag i seg, og det kom også flere gode forslag opp i stortingsbehandlingen. Vi fikk heldigvis gjennomslag for flere viktige punkter, bl.a. at man avskaffer underreguleringen på 0,75 og sørger for at landets pensjonister heller skal få regulert sin pensjon med snittet av lønns- og prisveksten.

Men der vi dessverre ikke fikk flertall, var da vi ble nedstemt på å løfte landets minstepensjonister opp til

fattigdomsgrensen. Det valgte utrolig nok Arbeiderpartiet, Senterpartiet og regjeringspartiene å stemme imot. De synes altså det er greit at landets minstepensjonister lever under fattigdomsgrensen – langt under fattigdomsgrensen. Det er vi uenig i.

Saken vi nå behandler, er oppfølgingen av de vedtatte Stortinget til slutt fattet. Og det er ikke akseptabelt at regjeringen da prøver seg på omkamper om hva Stortinget har vedtatt, og også de tydelige instruksjonene og intensjonene Stortinget hadde. Jeg må minne regjeringen på at den er en mindretallsregjering, og den må forholde seg til Stortinget.

Når det gjelder vedtak om en ny reguleringsmekanisme, er det en selvfølge at man benytter korrekte og så oppdaterte tall som mulig – ikke antakelser og fremskrivinger man hadde om lønnsveksten og prisveksten på det tidspunktet. Nå når vi har reelle tall, skal de selvfølgelig benyttes. Stortingets klare intensjon var også at man først må beregne gjennomsnittet av lønns- og prisveksten basert på de beste anslagene for 2021, altså i år, og så legge inn avviket fra 2020, da det var en viktig premisse for den seieren Fremskrittspartiet sammen med Sosialistisk Venstreparti fikk om at dette skulle ha tilbaksvirkende kraft fra 2020.

Da hadde jeg regnet med at Stortinget i dag var klar til å gi regjeringen en klar marsjordre om faktisk å følge opp Stortingets vedtak. Senterpartiet og Arbeiderpartiet skriver jo i sine merknader at de har merket seg at Pensjonistforbundet er uenig i dette, men det holder ikke for landets pensjonister at man merker seg noe. Da må man faktisk støtte forslagene og stemme for forslaget Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti i dag har fremmet.

Landets pensjonister fortjener anstendighet, og når Stortinget etter lang tids kamp endelig fatter et vedtak om et anstendighetsløft for landets pensjonister, forventer jeg også at Senterpartiet og Arbeiderpartiet ikke løper fra dette, men sørger for flertall ved voteringen i denne saken.

Presidenten: Representanten Erlend Wiborg har tatt opp de forslagene han refererte til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [14:43:38]: Dette er oppfølging av tidligere vedtak om pensjon, og det er behov for å gjenta Senterpartiets hovedstolper. Vi går inn for forhandlingsrett til pensjonistenes organisasjoner. Vi går inn for at en skal ha en regulering av løpende pensjoner under utbetaling, som et gjennomsnitt av pris og lønn både når det er reallønnsforbedringer, og når det er reallønnsnedgang. Vi går inn for å øke minstepensjonene med en videre opptrappingsplan for minstepensjonene. Vi går inn for at trygdeoppgjørene legges fram som egen sak for Stortinget i vårsesjonen, og at pensjo-

nistoppgjøret finansieres over ymse-posten på statsbudsjettet, slik vi har gjort fram til og med 2015. Vi går sjølsagt inn for at pensjonistorganisasjonene får plass i det tekniske beregningsutvalget, hvor en kommer fram til det felles tallmaterialet som brukes i både pensjonistoppgjøret og lønnsforhandlingene. Og vi går inn for kvartalsvise møter mellom pensjonistenes organisasjoner og regjeringa.

Til slutt: Vi støtter fullt opp under at vi skal ha en pensjonsopptjening fra første krone i privat og i offentlig sektor, og vi går inn for å få vekk samordningsfella, som innebærer en samordning av offentlig tjenstepensjon og folketrygd, som betyr at ansatte i det offentlige som står i jobb til 72–73 år, får samordnet bort hele sin offentlige tjenstepensjon – grunnleggende feilaktig, etter vår vurdering.

Fremskrittspartiet refererte til sitt forslag, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge en beregningsmetode for regulering av pensjoner i 2021 og kompensasjon for 2020 basert på faktiske tall fra Det teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene (TBU) og ikke basert på gamle anslag.»

Forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og SV, har Senterpartiets støtte. Hva betyr det? Jo, det betyr at vi må holde fast ved en etterregning mellom budsjetterte tall og regnskapstall for lønns- og prisveksten. Etterregningen for 2020 betyr at etter budsjettall var lønnsveksten 1,7 pst., mens den på regnskapstall ble 3,1 pst. Og hvis vi tar 3,1 pst. minus fradraget på 0,75, får vi 2,35. Hvis vi da trekker ifra det som var budsjettert, nemlig 1,7, minus fradrag på 0,75, får vi 0,95. Differansen mellom 2,35 pst. og 0,95 pst. er 1,4 pst. 1,4 pst blir da etterregningen for 2020. Regjeringa bommet jo stygt på lønnsveksten i 2020, en forutsatte 1,7 pst., og så ble det hele 3,1 pst.

Så gjelder de nye prinsippene med gjennomsnittlig lønnsvekst og prisvekst med maks lønnsvekst som regjeringa og Fremskrittspartiet støtter, og det er etter frontfaget nå i 2021 på 2,7 pst. Hvis vi legger fram 2,7 pst. pluss 1,4 pst., får vi 4,1 pst., og det er da tillegget for pensjonistene på årsbasis. Og siden tillegget blir gitt først fra 1. mai, vil tillegget fra 1. mai måtte være større.

I vedtak 618, som også er referert her, heter det:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til regelfesting om at organisasjonene i forbindelse med de årlige trygdeoppgjørene, kan forhandle om andre spørsmål med betydning for pensjonistene.» – da fra 2021.

Senterpartiet støtter sjølsagt det, det er et viktig poeng, og her må regjeringa se mulighetene – mulighetene ved at pensjonistorganisasjonene trekkes mer med som en mer aktiv part i ideell sektor, slik at vi kan få et bedre samspill mellom pensjonister og det offentlige for å løse

en rekke velferdsoppgaver. Det er meget, meget viktig at en stimulerer til det som en del av pensjonistoppgjøret.

Helt til slutt vil jeg bare si at denne saken har gått under et hastverk som grenser til det uforsvarlige. Siste frist for politikk i saken var 15. april for komiteen, og så får vi da brev fra statsråden til Stortingets arbeids- og sosialkomité av 16. april, altså dagen etter. Sånn skal vi ikke ha det. Men vi forutsetter selvfølgelig at trygdeoppgjørene i 2021 gjennomføres i tråd med Stortingets føringer.

Solfrid Lerbrekk (SV) [14:48:52]: Etter ganske lang tid – eit halvt år vil eg nok seia – med mange kaffikoppar og gode samtalar, møte og godt samarbeid med Framstegspartiet, ville eg trudd at Framstegspartiet og komitéleiareren Erlend Wiborg hadde lært korleis det faktisk var med pensjonsreforma i si tid. Me har òg vore einige det siste året i samband med tidlegare behandlingar av saker som omhandlar pensjon, om at begge våre parti i si tid var imot pensjonsreforma, men har forplikta seg til pensjonsreforma når me då har gått inn i regjering. Det var sånn det var, og eg trur det er på tide å slutta å vifta med fjørene sine om akkurat det der.

Denne saka handlar om, og vil resultera i, ein meir anstendig reguleringsmodell for pensjonistane. I fleire år har pensjonistane lidd under eit system som på grunn av låge lønsoppgjer har ført til underregulering for pensjonistane. No får me etter langvarig press endelig bevegelse i dette systemet, i ei meir rettferdig retning. SV og Framstegspartiet bevega seg nokre hakk ned frå sine primære standpunkt på regulering av pensjonar, rett og slett for å få slutt på den svært urettferdige underreguleringa.

Det som vart vedteke, var faktisk gjennomsnitt av løns- og prisvekst. Då må eg seia det er skuffande å sjå at regjeringa legg opp til ei regulering som tek utgangspunkt i kva resultatet ville ha vorte dersom ein allereie i fjor regulerte med snitt av løns- og prisvekst på dei anslaga som var då. Her må eg påpeika at i reglane for regulering av pensjonar ligg det inne justeringar for overheng frå året før. Dette er normal praksis kvart år, så eg stiller meg uforståande til korfor regjeringa gjer seg så vanskelege på dette punktet, no når me veit kva som faktisk vart løns- og prisveksten for fjoråret.

Me står difor bak eit forslag i saka som lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge en beregningsmetode for regulering av pensjoner i 2021 og kompensasjon for 2020 basert på faktiske tall fra Det teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene (TBU) og ikke basert på gamle anslag.»

Eg håpar andre parti òg vurderer dette forslaget nøye og stemmer for det, sånn at det er det som vert vedteke.

Eit anna forslag det vart fleirtal for i samband med behandlinga av Dokument 8:53 S for 2020–2021, var dette:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til regelfesting om at organisasjonene i forbindelse med de årlige trygdeoppgjørene, kan forhandle om andre spørsmål med betydning for pensjonistene.»

Det forslaget vel regjeringa å utsetja oppfølginga av. Det er vanskeleg å sjå at årsaka er noko anna enn trenering av saka. Det kan umogleg vera ei så komplisert sak at dette ikkje kunne ha vorte gjennomført i årets trygdeoppgjer. Komiteens fleirtal har difor samla seg mot regjeringa og ber om at dette vert gjennomført til årets trygdeoppgjør. Med det anbefaler eg forslaga SV står bak.

Bjørnar Moxnes (R) [14:53:20]: Rødt jobber for at folketrygden skal være grunnpilaren i velferdsstaten, og at pensjoner og ytelser skal sikre økonomisk trygghet for alle, uavhengig av kjønn, klasse eller helsetilstand. Men pensjonsreformen bryter fullstendig med de prinsippene som var grunnlaget for tenkningen bak folketrygden. I stedet er den med på å flytte risikoen vekk fra fellesskapet og over på den enkelte, noe som vil føre til enda større forskjeller i framtiden.

Vi skulle tatt vare på dem som etter et langt arbeidsliv ikke har helse til å stå i jobb til de er 67 år, men nå belønnes de som kan stå lenger, med gullpensjon. Hvis man f.eks. er professor, eller kanskje prest eller politiker, og kan jobbe til man bikker 70 år, vil man bli en pensjonsvinner. Men for de fleste vil systemet slå negativt ut, og det vil bli verre i årene framover.

SSB-rapportene viser at pensjonsformue er skjevt fordelt mellom ulike yrkesgrupper. Det vil bli større forskjeller hvis ingenting rettes opp i i det nåværende pensjonssystemet. Folk må jobbe lenger for å tjene opp til en pensjon de kan leve av. Systemet vil presse ganske mange mennesker til å stå i jobb lenger enn det de egentlig tåler. Mange har yrker hvor det ikke vil være forsvarlig å stå i jobb utover 67 år, fordi knærne eller ryggen ikke kommer til å tåle en slik belastning over enda flere yrkesaktive år.

Med denne levealdersjusteringen av pensjonene vil folk bli nødt til å stå i jobb lenger for å kunne oppnå 66 pst., altså to tredjedeler, av inntekten sin i pensjon. Dette vil føre til at man i framtiden vil få flere minstepensjonister. Alle som er minstepensjonister i dag, vet at dette ikke er noe særlig å trakte etter, for å si det slik. Vi gir for lite tilbake til pensjonistene i landet vårt, mener vi. Minstepensjonene må opp, og det må komme et rettferdig pensjonssystem til erstatning for det vi har i dag.

De som er uføre, rammes enda hardere av systemet. Før kunne man tjene opp pensjon til man ble 67 år, men nå stanser opptjeningen når man fyller 61 år. Det vil føre til at mange uføre vil få en alderspensjon som vil være ned mot et minstepensjonsnivå. Hvis man blir ufør og må gå av de første årene etter fylte 62 år, vil man få en alderspensjon på nivå med minstepensjon, med et par tusen kroner mer i måneden. Det gjelder ikke bare dem som har lavest lønn, men også mange som i dag har en inntekt rundt gjennomsnittslønnen i Norge.

Rødt ønsker et mer rettferdig pensjonssystem, og vi stemmer for forslag som kan forbedre det nåværende. Vi vil stemme for forslaget om å oppheve underreguleringen av pensjonene og erstatte den med snittet av lønns- og prisvekst. Det haster. Som Unio har beregnet, har pensjonistene allerede tapt over 8 mrd. kr grunnet dette under den borgerlige regjeringen, eller 9 000 kr i gjennomsnitt per pensjonist. Det er mye penger.

Det har festet seg et inntrykk i Norge av at vi ikke har råd til at pensjonene holder tritt med lønnsutviklingen, og at alle, slik sett, kan få en verdig alderdom. Det inntrykket er feil. Det handler om å kunne fordele midlene som fellesskapet sitter på, og sikre at alle kan henge med på utviklingen framover. Det er ikke rettferdig at arbeidstakerne blir taperne i dagens pensjonssystem og må klare seg på en etter hvert uforsvarlig lav inntekt. Det som trengs, er en endring av pensjonssystemet, så vi ikke straffer dem som har en jobb der de sliter ned helsen sin og må gå av med pensjon tidligere enn de som har en kanskje mindre fysisk slitsom jobb over mange år.

Rettferdighet i pensjonssystemet, det jobber Rødt for, og det vil vi også jobbe for etter valget. Men her og nå vil vi gå inn for de forbedringene som ligger inne fra flertallet, og støtte dem i voteringen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:57:56]: I proposisjonen som behandles i dag, legger regjeringen frem forslag til endringer i statsbudsjettet 2021 under Arbeids- og sosialdepartementet som gjelder oppfølging av anmodningsvedtak om pensjon.

I tråd med budsjettavtalen mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet ble det i Stortingets vedtak 16. desember om statsbudsjettet for 2021 bevilget midler for at alderspensjon under utbetaling fra folketrygden i 2021 skal reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst, men ikke høyere enn lønnsveksten, og at minste pensjonsnivå for enslige skal økes med 5 000 kr fra 1. juli 2021. I forbindelse med behandlingen av ny saldering av statsbudsjettet for 2020 fattet Stortinget 18. desember 2020 vedtak 525, der Stortinget ba regjeringen fremme forslag snarest mulig og senest innen utgangen av 1. kvartal 2021 om en engangsøkning på

4 000 kr i minste pensjonsnivå for enslige pensjonister i 2020. I forbindelse med Stortingets behandling av Dokument 8:53 S for 2020–2021, jf. Innst. 221 S for 2020–2021, fattet Stortinget 16. februar 2021 ti anmodningsvedtak, vedtak 615–624.

Regjeringen redegjør i proposisjonen for hvordan budsjettvedtakene om pensjon i 2021 og anmodningsvedtakene fra 18. desember og 16. februar vil bli fulgt opp. Flere av vedtakene vil gjennomføres i forbindelse med trygdeoppgjøret 2021 og ha budsjettmessige konsekvenser i 2021. Dette krever derfor at Stortinget fattet de nødvendige vedtak om økte bevilgninger før det kan betales ut pensjon i tråd med vedtakene.

Jeg viser til at flertallet i komiteen – Høyre, Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti – støtter regjeringens bevilgningsforslag.

Regjeringen har fulgt opp vedtaket om endret regulering i 2021 og vedtaket om kompensasjon for reguleringen i 2020 ved å foreslå endringer i forskrift 6. mai 2011 nr. 465 om beregning av lønnsveksten som skal benyttes ved regulering av grunnbeløpet og alderspensjon i folketrygden.

I den særskilte forskriftsbestemmelsen for regulering av pensjon i 2021 legges det til grunn at reglene skal gjelde for alderspensjon fra folketrygden og for ytelser fra lovfestede offentlige tjenstepensjonsordninger som i dag reguleres med et fratrekk på 0,75 pst.

Regjeringens forslag til gjennomføring av regulering av løpende pensjoner i 2021 innebærer ikke at det gjøres varige endringer i reguleringsreglene, men er en midlertidig endring som kun gjelder for 2021.

Jeg vil påpeke at det i innstillingen synes å være enkelte misforståelser knyttet til om regjeringen vil følge opp vedtak 622 fra Stortinget, der regjeringen blir bedt om å legge frem et lovforslag for Stortinget om å regulere løpende pensjoner med gjennomsnittet av pris- og lønnsvekst, som får virkning fra 2022. Jeg understreker at regjeringen selvsagt vil følge opp dette vedtaket, noe det heller ikke sås tvil om i Prop. 126 S. Det som påpekes i Prop. 126 S, er at reglene for regulering legges om før man vet hvordan de øvrige elementene i pensjonssystemet må tilpasses. Reglene for uttak av pensjon fra 2022 og frem til evalueringsutvalgets forslag kan vedtas og implementeres, men de vil ikke lenge være nøytrale for uttakstidspunktet. Det vil derfor være nødvendig å komme tilbake til Stortinget etter at utvalget har levert sin innstilling, med forslag til hvordan man eventuelt kan gjøre justeringer i regelverket som kan gjeninnføre nøytrale uttaksregler.

Jeg registrerer at flertallet i komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem de nødvendige forslag for å sikre at stortingsvedtak nr. 618

gjøres gjeldende med virkning fra og med trygdeoppgjøret 2021.»

Vedtak 618 lyder altså:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til regelfesting om at organisasjonene i forbindelse med de årlige trygdeoppgjørene, kan forhandle om andre spørsmål med betydning for pensjonistene.»

Det følger av Prop. 126 S at regjeringen vil legge frem forslag om en slik regelfesting høsten 2021, basert på det forrige vedtaket, ikke etter evalueringsutvalgets innstilling. Jeg viser til at regelfesting krever en formell prosess i forkant, og det vil ikke være mulig å gjennomføre det nå, før årets trygdedrøftinger 19. og 20. mai. Allikevel vil regjeringen følge opp vedtaket, og vi skal legge til rette for at organisasjonene i årets trygdedrøftinger vil få spille inn også andre spørsmål med betydning for pensjonistene.

I komiteens innstilling til behandling av representantforslaget fra Fremskrittspartiet og SV mente Arbeiderpartiets medlemmer i komiteen at Stortinget skulle sette av et beløp på mellom 150 og 200 mill. kr som kunne tilbys til forhandling som et tillegg til det som følger av rammene for de årlige pensjonsoppgjørene. Det ble fremmet et forslag om at man skulle ha en regelfesting om at organisasjonene i forbindelse med trygdeoppgjørene skal kunne forhandle om andre spørsmål utenfor de rammene pensjonsforliket setter, og der eventuelle budsjettkonsekvenser forutsettes innarbeidet i revidert budsjett. Det forslaget fikk ikke flertall i Stortinget, og Stortinget har ikke bevilget en pott med penger det kan forhandles om.

Jeg viser for øvrig til – på slutten – at en samlet komité påpekte i innstillingen til representantforslaget fra Fremskrittspartiet og SV at tradisjonen med brede forlik og grundige utredninger og endringer i pensjonssystemet bør videreføres. Det slutter jeg meg fullt og helt til.

Helt til slutt: Det var nødvendig også med en offentlig høringsrunde for de offentlige pensjonsleverandørene. Den høringsrunden var ferdig 8. april, og jeg mener det var riktig etter den høringsrunden å informere Stortinget om relevant informasjon i forbindelse med en sak de da fortsatt hadde til behandling.

Magne Rommetveit hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Lise Christoffersen (A) [15:03:15]: I proposisjonen legger statsråden fram forslag til nødvendige tilleggsbevilgninger for 2021 på 731 mill. kr som følge av Stortingets vedtak om økte pensjoner. De tallene bygger bl.a. på Stortingets vedtak om å gi en kompensasjon for

trygdeoppgjøret i 2020 basert på de nye reguleringsprinsippene som Stortinget har vedtatt.

Statsråden sendte 16. april 2021 et brev til komiteen der han viser til det som er mindretallsforslag fra Fremskrittspartiet og SV i dagens sak, og at det å legge faktisk gjennomsnitt av lønn og pris til grunn for denne kompensasjonen, ikke de anslagene som gjaldt ved oppgjøret i 2020, vil medføre en dobbelt kompensasjon. Hva anslår statsråden at det vil kreve av tilleggsbevilgninger for 2021, utover det som ligger i regjeringas forslag nå, om det forslaget fra Fremskrittspartiet og SV skulle fått flertall?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:04:15]: På stående fot har jeg ikke det tallet. Jeg må innrømme at jeg er ikke helt sikker på om vi har meddelt det til Stortinget heller, om det har kommet noe spørsmål om det. Men det er helt riktig den forståelsen som representanten Christoffersen legger til grunn, at etter min mening vil dette innebære en dobbelkompensasjon, fordi man først foreslår å gi kompensasjon for hele avviket mellom faktisk og anslått lønnsvekst i reguleringen for 2021, i tillegg til at man skal legge faktisk lønnsvekst til grunn i kompensasjonen for 2020. Det betyr jo en dobbelt korrigering/kompensasjon for avviket mellom faktisk anslått prisvekst for 2020 og at man dermed får høyere vekst i pensjonene enn det som følger av det Stortinget har vedtatt, nemlig gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, og da også at man skal legge til grunn at det var slik i 2020. Men dessverre har jeg ikke det beløpet for hånden nå.

Lise Christoffersen (A) [15:05:16]: Jeg takker for svaret, men det kan jo hende at vi kan få fram det tallet på annet vis. Vi får jo nå trygdeoppgjøret til behandling før Stortinget går fra hverandre.

Men jeg har et spørsmål til. I saken har regjeringa lagt opp til at nye reguleringsprinsipper skal gjelde for folketrygdens alderspensjon og for offentlige tjenestepensjoner under utbetaling. Statsråden viser i brevet til komiteen til høringsuttalelser fra flere av arbeidstakerorganisasjonene om viktigheten av å ha konsistens i pensjonssystemet, med like regler for regulering i alle pensjonsordninger. Jeg regner med at statsråden også er enig i det, og at det bare handler om manglende tid og ikke manglende vilje at ikke alle ordninger er med foreløpig.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:06:04]: I utgangspunktet er det, som representanten Christoffersen sier, gode argumenter for å ha mest mulig likebehandling, og det har også ligget til grunn fra det opprinnelige pensjonsforlikets tid. Så kan det være enkeltspørsmål som vi må vurdere nærmere, men i hovedsak

er det som vi også har lagt til grunn her, at også de offentlige tjenestepensjonene skal omfattes av samme reguleringsprinsipper.

Erlend Wiborg (FrP) [15:06:43]: Det gjelder stortingsvedtak 622. Allerede i fjor ba Fremskrittspartiet og SV om lovteknisk bistand fra regjeringen til hvordan man kunne endre loven slik at en kunne avskaffe underreguleringen på 0,75 pst. og erstatte det med et snitt av lønns- og prisveksten. Det var vanskelig for regjeringen. Men igjen: Stortingets vedtak var veldig tydelig på at dette skal få virkning fra 2022, og at regjeringen skal legge frem et lovforslag for Stortinget så det kan ha virkning fra 2022. Når pensjonskommisjonen har frist 1. mars, hvis jeg ikke husker helt feil, vil da statsråden rekke å legge frem en sak som Stortinget rekke å behandle før trygdeoppgjøret i 2022?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:07:38]: Dette berørte jeg jo, ikke bare berørte, dette sa jeg noe om i mitt innlegg.

La meg bare først si: Det er helt riktig at det ble vedtatt at operasjonaliseringen av underreguleringen av pensjonene skulle erstatte dagens 0,75 med en ny underregulering – så pass ærlige må vi være mot pensjonister flest – med et gjennomsnitt av pris- og lønnsvekst. Det er også helt riktig som representanten sier, at vi har sagt at dette skal gjelde fra 2021, og det skal også komme endringer i 2022.

Vi vil rekke å legge disse endringene frem for Stortinget, og, som jeg sa i mitt innlegg, det vi da vil gjøre, er å legge frem en lovendring til ny reguleringsmodell, uten at vi har full oversikt over hvordan dette påvirker resten av pensjonssystemet med tanke på nøytralitet for uttakstidspunkt. Det er noe man eventuelt må komme tilbake til etter at pensjonskommisjonen har gjort sitt arbeid.

Her synes jeg kanskje det vitnes om i merknadene at det har vært en misforståelse, for dette har regjeringen tenkt å følge opp, som vi har sagt.

Erlend Wiborg (FrP) [15:08:43]: Det var ikke en misforståelse. Det gikk på at man følte at regjeringen ikke hadde noen intensjon om følge opp Stortingets vedtak og intensjon slik Stortinget faktisk vedtok det. Både statsråden og hans partifelle Nordby Lunde var i innleggene sine ganske tydelige på sin i utgangspunktet motstand eller skepsis til mange av de forbedringene man nå har fått til for landets pensjonister.

Politikk handler om å prioritere, det er hevet over enhver tvil, men det kunne vært interessant om statsråden kunne svare på følgende: En gjennomsnittlig minstepensjonist i dag har vel ca. 205 000 kr, mens regjeringen har lagt opp til at om man er EØS-borger,

vil man kunne bli kompensert med 420 000 kr årlig. Synes statsråden det rimer godt at norske minstepensjonister skal klare seg med 205 000 kr, mens f.eks. en rumener bosatt i Romania skal få 420 000 kr?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:09:47]: Hvis det var sånn at vi bare sendte av gårde 420 000 kr til en tilfeldig rumener i Romania, ville det vært absurd, for å si det forsiktig. Det eneste relevante i sammenligningen her er, hvis man kan tillate seg å omformulere spørsmålet: Synes statsråden det er rimelig at en dagpengemottaker, f.eks., får utbetalt 400 000 kr i dagpenger, eller 350 000, eller 405 000, mens en minstepensjonist får litt over 200 000 kr? Det er akkurat det samme spørsmålet som ligger til grunn, og det er: Ønsker vi å ha ytelser som reflekterer opptjening i arbeidslivet? Det er det sentrale spørsmålet. Hvis man ikke ønsker det, er det etter min mening det jeg i gamle dager kanskje ville kalt et mer sosialistisk system, for det ville vært kraftig, kraftig omfordelende. Det ville jo innebære – og det tror jeg ikke representanten fra Fremskrittspartiet vil, heller – at ikke lønna man hadde tjent opp gjennom et langt liv i arbeidslivet, skulle reflekteres i pensjon, eller at den skulle reflekteres i dagpenger. Jeg mener at begge deler er riktig.

Vi har også vært med på å heve minstepensjonene.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:11:05]: Jeg forutsetter at statsråden vil følge opp forslaget – hvis det får flertall i morgen – fra Senterpartiet, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV om at stortingsvedtak nr. 618 gjøres gjeldende fra og med trygdeoppgjøret i 2021 når det gjelder å forhandle om andre spørsmål med betydning for pensjonistene.

Men mitt spørsmål er knyttet til det med reguleringsprinsipper. Det er gamle reguleringsprinsipper, og det er nye reguleringsprinsipper. Det gamle reguleringsprinsippet som vi må holde fast ved, er at vi etterregner mellom budsjetterte tall for lønns- og prisveksten og regnskapstall for lønns- og prisveksten. Så har vi i tillegg nå fått det nye prinsippet med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst, som, som statsråden sier presist, gjelder bare i oppgangstider og ikke i nedgangstider, for det er et tak på lønnsveksten. Men når vi regner på den måten som jeg nå sier, blir det en sum på 1,4 pst. i etterregning og 2,7 pst. i frontfaget – 4,1 pst. – mens regjeringa sier 3,74 pst. Kan statsråden forklare forskjellen?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:12:16]: For det første er jeg ikke sikker på om jeg forstår alle premisse- ne i spørsmålet til Lundteigen – jeg skal i hvert fall ikke begi meg inn på denne talldiskusjonen. Det vi gjør i år, er jo sånn denne nye reguleringen vil fungere. Det vil si

at man tar utgangspunkt ikke i regjeringens, som jeg hørte noen sa, men i Teknisk beregningsutvalgs beregning for lønnsvekst. Det kommer i forbindelse med revidert budsjett. Så legger man det til grunn. Men pensjonistene vil aldri tape dersom lønnsveksten blir høyere eller prisveksten blir annerledes. Da vil man få kompensert det i påfølgende år. Diskusjonen i denne sammenheng handler rett og slett om at vi har gjort det på den måten. Det er et system som også kan videreføres. Vi mener at den alternative måten som bl.a. Pensjonistforbundet har skissert, ville innebåret en dobbel kompensasjon.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:13:14]: Jeg forstår ikke det statsråden sier her om at pensjonistene krever en dobbel kompensasjon. For det de gjør, er at en for 2021 bruker frontfaget, det er 2,7 pst. – det regner jeg med at statsråden er enig i – og så er det etterregningen av det som var i 2020, og det er etterregning i forhold til hva som var budsjetterte tall, kontra hva som ble regnskapstall. Det er helt korrekt at regnskapstallene kommer Teknisk beregningsutvalg med, og de har kommet med et tall på 3,1 pst. Og så var budsjettet på 1,7 pst. Differansen blir da 1,4 pst. Og 1,4 pst. pluss frontfaget på 2,7 pst. er 4,1 pst. Det er sånn jeg har forstått Pensjonistforbundets krav, og det støtter Senterpartiet. Regjeringa opererer med 3,74 pst. på tilsvarende beregning. Jeg forstår ikke hvordan regjeringa kommer fram til det. Jeg håper statsråden har oversikt.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:14:20]: Sånn som jeg forstår det, foreslår altså Pensjonistforbundet først at vi skal gi en kompensasjon for avviket ved faktisk anslått lønnsvekst i reguleringen for 2021, altså 2020-avviket, som normalt ville vært. I tillegg foreslår de at man skal legge faktisk lønnsvekst til grunn for kompensasjonen i 2020. Det er det som etter vår oppfatning blir en dobbel kompensasjon.

Men så er det sånn at ved siden av det legges også i vår modell, som jo er det som får flertall nå, Stortingets vedtak i bunnen og til grunn. Det betyr at pensjonistene får kompensert i 2020 som om det var et annet reguleringsregime da.

Solfrid Lerbrekk (SV) [15:15:31]: Det vart i samband med behandlinga av Representantforslag 53 S fleirtal for regelfesting av at organisasjonane kan forhandla om andre spørsmål med betydning for pensjonistane i dei årlege trygdeoppgjera. Dette følgjer ikkje regjeringa opp i denne omgang. Kvifor er det sånn? No ser det ut som at det igjen vert fleirtal for dette, med ei presisering av at det skal gjelda for årets trygdeoppgjær. Ser statsråden at han har kasta vekk verdifull førebuingstid for seg sjølv og sine medarbeidarar med å for-

søkja i samband med denne saka å hoppa bukk over det vedtaket som allereie var gjort?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:16:18]: Representanten Lundteigen mente at regjeringen hadde hatt urimelige tidsfrister, mens representanten Lerbrekk mener at vi har trenert. Her har Stortinget gjort ganske store og omfattende vedtak, som også regjeringspartiene har sluttet seg til, som er dels kompliserte. Det er viktig å unngå uintenderte konsekvenser, som det for øvrig kan være mange av, jf. problemstillingen rundt offentlig tjenstepensjon, f.eks., som ikke er eksplisitt nevnt – så vidt jeg husker – i Stortingets vedtak, som skal gjennomføres på kort tid.

Vi har hele tiden vært klare på at vi skal gjennomføre Stortingets vedtak, men Stortinget har også sagt at vi skal flytte pensjonsoppgjørene frem til våren. Vi har foreslått at reglene skal komme på plass i 2021. Det vi sier, er at vi klarer ikke det nå, på knappe to og en halv uke, med de krav som burde være til både offentlighet, høringsrunder og skikkelige prosesser, selv om dette arbeidet er blitt startet på. Men vi skal sikre at også prosessen i år blir gjennomført i tråd med det Stortinget ønsker.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Lise Christoffersen (A) [15:17:48]: Bare et par ting som har blitt tatt opp i løpet av debatten.

Først har jeg lyst til å gi støtte til representanten Lerbrekk. Det er jo helt riktig som hun sier, at både Fremskrittspartiet og SV var imot pensjonsreformen i utgangspunktet, men begge partiene, da de gikk i regjering, forpliktet seg faktisk til å følge opp pensjonsforliket. Såpass ærlig synes jeg også representanten Wiborg bør være.

Så viser representanten Wiborg til at de hadde blitt nedstemt på å heve minstepensjonene opp til fattigdomsgrensa. Da vil jeg igjen minne om at det var altså Arbeiderpartiet som dro i gang den opptrappingen vi har hatt fra 2016 og fram til nå av minstepensjonene. Det var mot Fremskrittspartiets stemmer så lenge Fremskrittspartiet satt i regjering. Og så kan jo Fremskrittspartiet selvsagt gjøre seg høy og mørk nå, når en er ute av det en selv har oppfattet som kanskje et lite politisk fengsel. Men så lurer jeg på: Hvor lurt er det å stemme på et parti som gjør én ting når de har makt til å forandre, og en helt annen ting når de sitter i opposisjon og ikke har makt til å forandre?

Så har jeg lyst til å minne om at Fremskrittspartiet selv har sagt at det de har foreslått av opptrapping for minstepensjonister, bare gjelder gammel folketrygd.

De har ikke sagt ett ord om hva de mener om dem som har garantipensjon. Arbeiderpartiet har stemt for at vi skal få en vurdering av hva som er et rimelig minstenivå i trygden, hensyntatt alle andre leveårskomponenter som ikke inngår i EUs fattigdomsmål, som reduserte egenandeler, rabatt på kollektivbilletter mv. Fremskrittspartiet har heller ikke svart på Arbeiderpartiets utallige spørsmål om hvor mange nye nullpensjonister vi skal akseptere å ha i trygden. Alt dette må jo ses i en sammenheng.

Fremskrittspartiet har heller ikke sagt noe om dette: 1954-kullet blir jo 67 år i år, så er hevingen av minstepensjoner sett fra Fremskrittspartiets ståsted bare, jeg holdt på å si, et lite blaff, som gradvis skal bygges ned fram mot årskullet som er født i 1963? Det vet vi heller ingenting om.

Når det gjelder de rundene som har vært nå om kompensasjon for oppgjøret i 2020, synes jeg det er veldig rart hvis Fremskrittspartiet mener at den kompensasjonen skal tas to ganger, men ikke har lagt inn penger til det. For det går jo ikke innenfor rammen på 731 mill. kr. Men som jeg sa tidligere, får vi jo mulighet til å komme tilbake til det i forbindelse med trygdeoppgjøret for 2021. Da kan vi få de tallene på bordet.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:20:58]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2021 under Arbeids- og sosialdepartementet (økonomiske tiltak i møte med pandemien: midlertidig ordning med feriepenger av dagpenger) (Innst. 357 S (2020–2021), jf. Prop. 132 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ynske frå komiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Erlend Wiborg (FrP) [15:21:58] (komiteens leder og ordfører for saken): Etter forslag fra Fremskrittspartiet vedtok Stortinget i februar følgende:

«Stortinget ber regjeringen innføre en midlertidig rett til feriepenger for dagpenger mottatt i 2020 og 2021 for utbetaling henholdsvis sommeren 2021 og 2022.»

Selve vedtaket er fattet, men i dag behandler vi formelt bevilgningsvedtaket. Regjeringen har i sin proposi-

sjon lagt inn en innramming av vedtaket Stortinget har fattet, og på bakgrunn av det kommet frem til sitt bevilgningsforslag. Da Stortinget fattet sitt vedtak, la man inn noen forutsetninger, og det var at de som hadde rett på å beholde dagpengene og fortsatt skulle ta ut ferie, skulle få beholde dagpengeutbetalingen i stedet for å få feriepenger. Dette ville også være mer lønnsomt for den enkelte i de fleste tilfeller. Det andre premisset var at man skulle benytte 10,2 pst. opptjening og ikke 9,5 pst. opptjening, som var i den gamle ordningen. Regjeringen har så lagt til grunn flere begrensninger, som går på at man kun skal kunne motta feriepenger for dagpenger opptjent i perioden april til desember, man må ha mottatt dagpenger i minst åtte uker, og maksimal utbetaling er 25 000 kr.

Jeg regner med at regjeringspartiene selv vil argumentere videre for sitt syn i løpet av debatten, og jeg går da over til Fremskrittspartiets syn.

Da Fremskrittspartiet fikk vedtatt sitt forslag, handlet det om å hjelpe en gruppe mennesker som virkelig har slitt økonomisk, gjennom å ha vært permittert eller arbeidsledig i kortere eller lengre tidsperioder – det i et arbeidsmarked som er noe helt annet enn det det er i en normalsituasjon. Vi risikerte at en stor gruppe mennesker sto helt uten inntekt i sommer. Dette kunne ikke Fremskrittspartiet akseptere, og det var derfor vi foreslo denne ordningen. Det at regjeringen nå prøver seg på omkamper og mener at en gruppe som har hatt det tøft økonomisk, skal få det enda tøffere, er ikke akseptabelt. Fremskrittspartiet foreslår derfor i dag at de som har vært permittert, skal få eksakt den samme modellen som resten av samfunnet, uten maksgrenser og uten det smålige rød-grønne kuttet fra 10,2 pst. til 9,5 pst. osv. Vi har fått beregnet hva kostnaden vil være med vårt forslag, og det er ikke et avskrekkende tall. Det er også derfor vi legger det inn som vårt forslag til bevilgningsvedtak i dag.

Nå handler det om å hjelpe de som virkelig har merket pandemiens konsekvenser på lommeboken, mennesker som har brukt opp sine eventuelle oppsparte midler, som har vært permittert eller arbeidsledig i lengre tid. At Stortinget da skal ha en stor debatt og dragkamp om hvorvidt man skal innføre maksgrense på 25 000 kr, noe ikke andre grupper har, at man skal si at hvis du mottok dagpenger i februar eller mars, nei, da skal du ikke få rett på feriepenger, det gjelder kun de dagpengene du fikk mellom april og desember, synes jeg er spesielt.

Fremskrittspartiet har også i dag lagt frem – selv om det er en konsekvens av det forslaget vi har i innstillingen – flere såkalt løse forslag, som jeg også tar opp.

Jeg vil også oppfordre partiene nå til faktisk å gå inn og stemme for det de er for, og mot det de er mot. Ønsker man virkelig at man skal sette en maksgrense?

Eller ønsker man virkelig, sånn som Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV går sammen med regjeringspartiene om, at de som har vært arbeidsledige i under åtte uker, ikke skal få noe? Jeg synes det er veldig spesielt og ser frem til å høre argumentasjonen fra regjeringspartiene, SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiet for hvorfor de ikke skal få noe. Jeg vil gjerne også høre argumentasjonen for hvorfor personer som har vært arbeidsledige eller permittert, skal få en lavere sats enn resten av samfunnet. Det ser jeg frem til å få debatt om. Riktignok legger heldigvis regjeringen opp til å følge samme sats som Fremskrittspartiet la til grunn i sitt forslag.

Jeg oppfordrer i dag Stortinget til å stoppe disse smålige kuttene som regjeringspartiene, Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti her foreslår for de permitterte og arbeidsledige, og heller sørge for å hjelpe en gruppe som virkelig sliter økonomisk.

Presidenten: Representanten Erlend Wiborg har teke opp dei forslaga han refererte til.

Rigmor Aasrud (A) [15:27:16]: Å bli permittert eller arbeidsledig er krevende. Derfor er det viktig at det er et sikkerhetsnett for dem som rammes, og at det er forutsigbart hvordan økonomien blir. Ferietillegget på dagpenger er en del av dette sikkerhetsnettet – en del som de borgerlige partiene gang på gang har tatt bort, og som vi i Arbeiderpartiet gang på gang har foreslått gjeninnført.

En som har vært arbeidsledig lenge, for så å komme tilbake igjen i jobb i en bedrift som har sommerstengt, vil risikere å måtte gå én måned uten inntekt. Det samme vil skje om barnehagene og SFO er stengt i feriemånedene, om man da ikke har besteforeldre eller andre som kan stille opp som barnevakt om arbeidsgiveren din skulle finne arbeid til deg.

For Arbeiderpartiet er dette urimelig. Vi har et sikkerhetsnett som skal kompensere for bortfall av inntekt, og feriepenger er en del av lønna. Derfor er det rimelig at det også gis kompensasjon for bortfallet av feriepengene. Etter å ha gjort det til en fast regel å stemme imot dette ferietillegget på dagpenger og omtalt det som «ko-ko» og en uforsvarlig måte å bruke statens penger på, har regjeringspartiene nå kommet til at de skal fjerne det ene «ko-et» i sitt «ko-ko», ikke permanent, men for to år.

Et argument mot den ordningen regjeringen fjernet i 2014, har vært at noen kan få dobbelt, både feriepenger og dagpenger. Men nå får vi altså en proposisjon fra regjeringen som beskriver at også den ordningen som blir lagt fram nå, gir den muligheten. Med to forskjellige ordninger blir det mye usikkerhet om hvilke ordninger som gjelder. De som har gått på dagpenger i

kort tid, vil komme forholdsvis bedre ut enn de som har gått lenge på dagpenger.

Regjeringens forslag skal heller ikke gjelde for dagpenger utbetalt i januar, februar og mars. Det gjør at de som har vært ledige lenge, får mindre utbetalt enn med vårt forslag. Regjeringens forslag er ikke en permanent lovendring, det skal kun gjelde i to år. Det gjøres altså om til et koronatillegg, ikke et feriepengetillegg. Og selv om regjeringen foreslår at satsen skal være 0,7 pst. høyere enn i den gamle ordningen, spises den forbedringen opp for mange fordi utbetalingen begrenses til 25 000 kr. For som det står i proposisjonen fra regjeringen:

«Uten en slik grense ville det maksimale beløpet kunne bli om lag 33 000 kr (...).»

Ja, tenk det. En som har gått på dagpenger helt siden april, kunne fått 7 000 kr mer. Det er tydeligvis viktig med nøkternhet. Men sånne begrensninger er det ikke for dem som nyter godt av utbytter og høye lederlønnin-ger, og får kompensasjon fra staten for sine merutgifter. Dette sier alt om hvordan regjeringen tenker, og hvorfor forskjellene i Norge øker.

Arbeiderpartiet har ment, og mener fortsatt, at utbetalte feriepenger skal gi et feriepengetillegg, slik systemet er for lønsmottakere. Det norske systemet er sånn at man ikke får utbetalt årslønn i tolv deler, man får lønn i elleve måneder, og så får man feriepenger i tillegg. Når dagpenger skal kompensere for bortfall av inntekt, er det helt naturlig at man også får feriepengetillegg av dagpengene. Og når satsen er litt lavere, er det fordi vi har et system i Norge der satsene for de som går på arbeidsledighetstrygd, er noe lavere enn det man får når man har full lønn.

Jeg er glad for at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV står fast ved den gamle ordningen, at den er best. Derfor legger vi fram et bevilgningsforslag som skal dekke kostnadene ved å gjeninnføre den ordningen som gjaldt før Solberg-regjeringen fjernet den. Det betyr 350 mill. kr mer i forhold til det forslaget som Fremskrittspartiet har lagt fram. Det høres ut på Fremskrittspartiet som om 350 mill. kr ikke betyr noe, men 350 mill. kr betyr mye for de arbeidsledige. Derfor er vårt forslag bedre, og derfor oppfordrer jeg partiene til å støtte tilrådingen som foreligger i saken.

Heidi Nordby Lunde (H) [15:32:15]: Feriepengeordningen er kanskje en av de mest populære ordningene vi har i Norge, men det virker som vi har glemt litt bakgrunnen for hvorfor vi har den, og hvordan den fungerer. I arbeidslivet er det slik at feriepenger er arbeidstakerens egne penger som blir tvangsspart ved at arbeidsgiver holder tilbake litt av lønnen hver måned i oppsparingsåret, og så utbetaler dette tilknyttet ferie

året etter. Feriepengene er en del av lønnen man har jobbet for. Derfor er det ingen maksgrense eller unntak på åtte uker. Dette er en del av arbeidstakernes lønn.

Arbeidsledige, derimot, mottar dagpenger som en midlertidig inntektssikring mens de søker jobb. De blir ikke trukket i dagpenger for da å få det utbetalt som feriepenger, men de har tidligere fått et feriepengetillegg etterbetalt. Ferietillegget, som Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV ønsker gjeninnført, ble utbetalt i januar/februar året etter at dagpengemottakeren hadde vært arbeidsledig. Så det er forskjell mellom arbeidstakere, som altså får tvangstrukket 10,2 pst. av egen lønn, og et ferietillegg som bevilges over statsbudsjettet.

Det viste seg også at i 80 pst. av tilfellene var mottakeren tilbake i jobb da de fikk ferietillegget utbetalt. Dette var en grunnene til at Høyre støttet å fjerne ferietillegget i 2015, da daværende arbeidsminister Robert Eriksson fra Fremskrittspartiet foreslo dette. Vi mener faktisk at arbeidsledige hovedsakelig skal være aktive jobbsøkere fram til de får nytt arbeid, og at feriepenger skal være for arbeidstakere som jo sparer opp til dette selv.

Jeg er helt enig med dem som mener at dette viser forskjellen på prioriteringer i politikken, for jeg mener oppriktig at 3,2 mrd. kr, som full gjeninnføring av ferietillegget koster, kan brukes bedre av skattebetalerne, som da får beholde 3,2 mrd. kr av pengene sine selv, eller de kan brukes på mer helse, mer omsorg eller andre gode offentlige tjenester, heller enn å gi arbeidsledige ferie fra å søke jobb.

Men når det er sagt, er det helt riktig at vi mener at det siste året har vært en unntakstilstand, hvor arbeidsmarkedet har vært satt ut av spill og flere hundre tusen har blitt permitterte. Mange arbeidstakere vil til sommeren være i en situasjon hvor de har lite eller ingen feriepenger opptjent fra fjoråret. Dette var bakgrunnen for at også Høyre mente det var rimelig med en midlertidig feriepengeordning knyttet til koronasituasjonen. Forslaget fra regjeringen, som vi herved tar opp og støtter, rammer inn dette omtrent på samme måte som den tidligere ordningen, altså at den kun gis til dem som har mottatt dagpenger i minst åtte uker i beregningsperioden, samtidig som ordningen spisses mot dem som ble rammet av koronatiltakene, gjennom at beregningsperioden for 2020 settes fra april til desember. De fleste som da holdes utenfor ordningen, vil ha betydelig feriepengeopptjening fra arbeidsgiver fra før av.

I den gamle ordningen for ferietillegg fikk mottakeren 9,5 pst. av brutto utbetalte dagpenger i foregående kalenderår. Også denne ordningen var begrenset til dem som hadde mottatt dagpenger i minst åtte uker

året før. Vi ser ingen grunn til at ikke den midlertidige ordningen også kan rammes inn på samme måte, særlig når vi øker ferietillegget til 10,2 pst.

Avslutningsvis vil jeg igjen minne om at arbeidstakeres feriepenger er deres egen lønn, som er holdt tilbake av arbeidsgiver i en form for tvungen sparing. Det er arbeidstakerens egne penger. Ferietillegget for dagpengemottakere, derimot, betales av vanlige folk i arbeid og deres arbeidsplasser gjennom skatt. Høyre mener det var riktig å fjerne ferietillegget i 2015, og at det vil være feil nå å gjeninnføre eller øke et midlertidig tillegg som betales av et allerede hardt belastet norsk næringsliv. Det viktigste vi kan gjøre for ledige og permitterte, er å få i gang norske bedrifter og arbeidsplasser, slik at de faktisk får en jobb å gå til, ikke belaste de samme bedriftene med å betale for ferie til arbeidsledige. Det tror jeg i verste fall kan føre til at flere kan risikere å bli ledige lenger.

Presidenten: Representanten Heidi Nordby Lunde har teke opp det forslaget ho refererte til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:36:34]: Stortinget har vel knapt en representant som kommer med så mange feilaktige påstander som representanten Wiborg. Det ser ut til at representanten Wiborg ikke har noen grenser for å opphøye egne standpunkter.

Det er et faktum at feriepenger på dagpenger ble tatt vekk da Fremskrittspartiet satt i regjering med Fremskrittsparti-statsråd Robert Eriksson. Det er et faktum at det er Wiborg som er saksordfører for denne saken, og han har alle muligheter til å gjøre en god jobb, han har alle muligheter til å legge fram alle nødvendige forslag for hele komiteen og for seg sjøl, og så opplever vi at vi får seks løse forslag i salen nettopp fra representanten Wiborg.

Representanten Heidi Nordby Lunde sier at feriepenger er den enkelte arbeidstakers egne penger. Det er korrekt. Og så, når man ikke har arbeid, når man ikke har arbeid fordi man har blitt arbeidsløs, man har blitt permittert? Ja, da har vi heldigvis et sikkerhetsnett som heter dagpenger. Så er spørsmålet: Hvor godt skal det sikkerhetsnettet være? Skal sikkerhetsnettet være sånn at dersom man har gått på dagpenger en lang periode og så kommer i jobb, skal man sitte i den situasjon at man ikke har feriepenger? Det er virkeligheten folk står i, og det er den virkeligheten opposisjonen, med SV, Arbeiderpartiet og Senterpartiet, ønsker å rette opp – slik det var før Fremskrittspartiet ødela det.

Det er sjølsagt også opplagt at når vi gir feriepenger på dagpenger, vil det si at dagpengenes reelle verdi blir ca. 10 pst. høyere. Det blir altså en bedre ytelse. Ja, det er noe vi har regnet oss fram til for lenge siden. Det er noe vi ser på som riktig, noe vi ser på som nødvendig for å

sikre en inntektsutjevning. Vi følger da opp de forslag som regjeringa har, og i tillegg har vi forslag som innebærer en kostnad på 750 mill. kr mer enn det regjeringa foreslår, fordi vi vil ha en bedre ordning.

Vi har forslag som altså er langt bedre enn Fremskrittspartiets forslag. Det er rart å høre på representanten Wiborg som foreslår 2,1 mrd. kr, mens Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV har 2,450 mrd. kr. Man skulle jo tro at Fremskrittspartiets forslag var himmelvidt dyrere, men det er altså billigere. Likevel blir det presentert som noe som er langt, langt bedre enn det Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV står for.

Nei, denne saken er spesielt typisk fra Fremskrittspartiets side. Jeg blir etter hvert ganske oppgitt over at de fortsetter den måten å opplyse det norske folk på, for det er en måte å framstå på som over tid ikke vil gi tillit. Og hvis dette er den nye linja til den kommende nye partileder Listhaug, kommer det ikke til å gå bra med Fremskrittspartiet. Det er min ærbødige påstand.

Solfrid Lerbrekk (SV) [15:40:22]: Min venn Jason, som er vektar i Color Line, har vore permittert svært lenge – heilt sidan starten av pandemien. Kona hans er dagleg leiar på ein bensinstasjon og har ikkje ei inntekt som klarer å dekkja inn hans tap av inntekt. Dette paret er foreldre til tvillingar på 3 år som går i barnehage. Eg vil spørja om andre her i salen kan sjå føre seg korleis denne familien har det med sin privatøkonomi no i år. Tenk berre om desse tvillingane hadde vore tre år eldre og gjekk på skulen. Det hadde gjort økonomien deira i den situasjonen dei no er i, litt lettare.

Me skal ikkje ta opp diskusjonen no om gratis SFO og barnehageprisar, men eg seier dette for å minna om kor store utgifter barnefamiliar har – og spesielt kor vanskeleg dette vert med to nokså låge inntekter når òg den eine, eller begge, vert permittert over lengre periodar.

Det minste me bør gjera for alle landets foreldre og alle andre som har vore veldig lenge permitterte, er å gje ei mogelegheit for litt mindre uro no i sommar. SV har heile tida meint at det var feil av regjeringa å ta vekk feriepengane på dagpengar for dei arbeidsledige, og det er ikkje vanskeleg å sjå at i år betyr det ekstra mykje for folk. Regjeringa har på sett og vis vore velvillige med pengar til næringslivet, men for den enkelte er det like fælt om arbeidsgjevaren går konkurs eller om det er familien som går konkurs. Huset må sannsynlegvis seljast uansett.

Color Line har fått mange krisemillionar, men det hjelper ikkje Jason og familien hans før pandemien er over og folk igjen kan reisa til Danmark, slik at han kan jobba.

No er det vanlege folk sin tur, og difor står me bak dei forslaga i denne innstillinga som kostar mest, og

som vil gje mest feriepengar til dei som har vore permitterte lengst. Det skulle berre mangla.

Min beskjed til Framstegspartiet og regjeringa er at det uansett ikkje vil verta aktuelt med noko særleg anna enn nedbetaling av kredittgjeld og kanskje ein tur til dyreparken med familien. Vårt forslag er ikkje å kasta pengar etter folk, men det vil hjelpa mange betydeleg så dei kan halda hovudet over vatnet gjennom sommaren.

Torill Selsvold Nyborg (KrF) [15:43:52]: Mange arbeidstakarar har diverre opplevd å stå utanfor arbeidslivet heilt eller delvis under pandemien, med redusert inntekt i form av dagpengar. Kristeleg Folkeparti meiner at dagens ordning med rett til ferie med dagpengar for langtidsledige er ei god løysing under gjeldande tilhøve. Denne ordninga er langt meir treffsikker enn det tidlegare ferietillegget. Når opposisjonen saknar det gamle ferietillegget på 9,5 pst. av brutto utbetalte dagpengar, var dette eit reint tillegg som kom oppå dagpengane. Når ein samanliknar med arbeidstakarar som tener opp feriepengar med 10,2 pst. av bruttoløn, skjer det ved at arbeidsgjevar held tilbake dette beløpet av løna til arbeidstakar.

Ordninga kor langtidsledige kan ta ferie med fulle dagpengar utan å vera reelle arbeidssøkjalar, vert sett på som ei god ordning som sikrar dei langtidsledige ein pause i arbeidet med å søkja etter ny jobb.

Pandemien strekkjer seg diverre lenger ut i tid enn det mange av oss kunne førestilla oss for eitt år sidan. Det får konsekvensar for mange som har vore ledige eller permitterte i mindre enn 52 veker, eller som er tilbake i arbeid før det har gått 52 veker. Sjølv om hovudføremålet med dagpengar er å sikra reelle arbeidssøkjande ei inntekt mens dei søker ny jobb, ser vi at denne gruppa har trong for ei mellombels ordning som varetek denne spesielle situasjonen vi står i.

Dette forslaget tek omsyn til at samfunnet framleis er sterkt prega av pandemien, og at mange framleis står utanfor arbeidslivet, anten som permitterte eller som arbeidsledige. Difor fremjar regjeringa denne mellombelse løysinga med feriepengar på dagpengar. Ordninga må avgrensast mot dei som fell inn under regelen om rett til dagpengar for langtidsledige, for å unngå dobbeltkompensasjon.

Slik pandemien har utvikla seg, kan det framleis ta tid før vi får normalisert arbeidsmarknaden. Dette framlegget sikrar at dei som har vore arbeidsledige i meir enn åtte veker, mottok feriekompensasjon sidan dei ikkje har hatt mogelegheit til normal avsetjing av feriepengar hjå arbeidsgjevar. Dette vil gje ei inntektssikring til gruppa som manglar opptening i inntektsåra 2020 og 2021.

Dette er eit av mange ekstraordinære tiltak som skal retta opp i det uføret mange har kome i. Det er viktig å presisera at dette ikkje inneber å innføre det gamle ferietillegget på nytt, men at det er eit reint koronatiltak.

Bjørnar Moxnes (R) [15:47:21]: Rødt sto gjennom hele fjoråret i front i kampen for å gjeninnføre feriepengar for dem som har vært arbeidsledige. Dette var et høyt prioritert kutt fra høyreregjeringen og Fremskrittspartiet – og nå lå det an til å ramme hundretusenvis av dagpengemottakere, som allerede hadde tatt store tap, og som risikerte å få et stort, svart inntekts hull og stå uten inntekt denne sommeren.

Etter mange misbrukte muligheter til å støtte oss i den kampen ble Fremskrittspartiet og høyreregjeringen til slutt presset til å være med på et enstemmig vedtak om å innføre en midlertidig rett til feriepenger på dagpenger. Rødt støttet vedtaket, men var klare på at feriepenger må gjeninnføres som en varig ordning for alle dagpengemottakere. Selv om ledigheten er ekstra høy nå, er det jo ikke sånn at du til vanlig kan gå uten inntekt en hel måned, den måneden du skulle fått feriepenger fra fjorårets inntekt. Så Rødts primære forslag i den behandlingen var å gjeninnføre feriepenger på dagpenger for alle som hadde mottatt dagpenger i korte eller lange perioder i 2020. Det ville bare være rett og rimelig i den situasjonen vi nå er inne i.

Vedtaket i februar var rimelig klart, men regjeringen er jo noe selektiv i hukommelsen når de legger fram et forslag som bare delvis leverer på bestillingen som kom fra Stortinget. Dette har vi jo sett som et mønster helt siden regjeringen la fram den første krisepakken for de arbeidsløse for litt over ett år siden, at stortingsflertallet har måttet slepe regjeringen etter seg for å få innført, forlenget, forsterket – og ikke minst skrudd på igjen – en lang rekke viktige tiltak for de hundretusener som har blitt rammet av krisen.

Derfor må Stortinget etter vårt syn fjerne det som er urimelige begrensninger og kriterier som er lagt inn av regjeringen, som da vil skyve kriseregningen over på vanlige arbeidsfolk. For det første: Det bør ikke være noe krav om å ha mottatt dagpenger i mer enn åtte uker for å få feriepenger. For det andre: Det bør ikke være noe tak på utbetalingen hvis du får feriepenger basert på hva du har fått i dagpenger, uten den avkortingen som regjeringen nå prøver seg på. For det tredje: Vi skal ikke beregne utbetaling bare på bakgrunn av månedene fra april til desember. Vedtaket var å gi opp-tjening til «feriepenger for dagpenger mottatt i 2020».

Så nok en gang foreslås det altså å diskriminere de som var arbeidsledige før koronaen brøt ut. Dette er en gruppe som havnet lenger bak da ledighetskøen ble

vesentlig lengre i fjor vår, og som av uforståelige grunner ikke lenger fikk dagpengene økt på linje med de nye arbeidsledige.

Det siste året har høyresiden, etter ganske mye press, gått med på flere andre midlertidige forbedringer i dagpengereguleringen. Dette viser at mange på Stortinget i grunnen er enige med Rødt i at dagpengeordningen i utgangspunktet er for dårlig. Det har vært for vanskelig å kvalifisere til dagpenger, og utbetalingene har ikke vært til å leve av, særlig for folk som enten har lav lønn eller har levd på små stillingsbrøker.

Det Rødt går inn for, er at de midlertidige ordningene, både med økte dagpenger og feriepenger for dem som har vært arbeidsledige, gjøres varige – for vi ønsker å bekjempe arbeidsledigheten, ikke de arbeidsledige. En varig forbedring vil sørge for at arbeidsfolk ikke risikerer økonomisk ruin hvis de blir arbeidsledige. En viktig jobb etter høstens valg for et nytt flertall blir derfor å sørge for å få på plass et forsterket sikkerhetsnett for arbeidstakerne, og det vil Rødt gå i spissen for at vi får gjennomført etter høstens valg.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:51:53]: Da regjeringen foreslo å fjerne feriepenger for dagpenger i 2015, var det helt riktig at det som nå er opposisjonen, var imot det. Det er i og for seg en helt ærlig og ryddig politisk uenighet. Jeg mener at det var riktig i 2015, og jeg mener at det er riktig fortsatt, ikke fordi jeg ikke unner noen det eller noe sånt, men fordi jeg mener at det er viktigere prioriteringer, og fordi vi innførte en ordning som jeg mener også i sum treffer bedre, uten at den koster like mye, nemlig at hvis du er langtidsledig, får du anledning til å ta ferie, altså være fritatt fra plikten til å være reell arbeidssøker, men få utbetalt dagpenger. Det er verdt å minne om at sammenlignet med den gamle ordningen er den ordningen som er i dag, bedre for dem som har vært langtidsledige over 52 uker, for i de aller fleste tilfeller er dagpengeutbetalingene høyere enn det man ville fått i feriepenger.

Så er det riktig at regjeringspartiene har vært med på en løsning, for vi er ikke i normale tider. Vi har derfor foreslått en midlertidig ordning med feriepenger på dagpenger for utbetaling i juni 2021 for å ivareta dem som er blitt ledige eller permittert som følge av korona. Det var et enstemmig storting som sluttet seg til anmodningsvedtaket, og så var det flertallsmerknader, fra Fremskrittspartiet som regjeringspartiene også gikk inn i, så vidt jeg husker. I tråd med det har vi lagt opp til en kombinasjon, hvor vi lager én løsning for dem som har under 52 uker, og en annen løsning, som er dagens, for dem som har over 52 uker, som har rett til å ta fri, ferie med dagpenger. Datoen for «cut-off» er 7. juni.

Det er for øvrig blitt pekt på en del praktiske spørsmål rundt dette, og det vil bli klarere når Stortinget forhåpentligvis får vedtatt et bevilgningsvedtak og samlet seg om noe. Noen har pekt på at de som er registrert hos Nav med rett til ferie med dagpenger, men som har kommet tilbake i jobb og ikke mottar dagpenger 7. juni, kanskje ikke får feriepenger. Jeg kan forsikre om at de vil få utbetalt feriepenger.

Den tekniske løsningen som må velges for at Nav skal rekke å betale feriepengene i juni, gir noen begrensninger og noen føringer. Enkelte av dem som får ferieutbetalingen, vil kunne oppnå retten til ferie med dagpenger i løpet av sommeren eller senere på året. Disse vil da kunne nyte godt av begge ordningene. Det er rett og slett en teknisk begrensning.

På den annen side vil det være enkelte som kommer i jobb like etter 7. juni, og som ikke har fått utbetalt feriepenger, og som heller ikke da får utnyttet retten til ferie med dagpenger. Det sier seg jo litt selv, fordi de selvfølgelig da ikke er arbeidsledige lenger.

Ordningen med ferietillegg som gjaldt frem til 2015, var begrenset til å omfatte dem som hadde mottatt dagpenger i minst åtte uker året før. Vi foreslår den samme begrensningen på åtte uker i den midlertidige ordningen. Det er en veldig enkel grunn til det. Det er at de som holdes utenfor ordningen, i hvert fall de aller, aller fleste, da vil ha en betydelig ferieopptjening fra arbeidsgiveren.

Den midlertidige ordningen har vi sett på som en håndsrekning og ønsker at den skal være rimelig som det. Det er derfor vi også har foreslått at ferietillegget kan utgjøre maks 25 000 kr, for for regjeringspartiene er dette ikke et ønske om å gjeninnføre en permanent ordning, men et midlertidig tiltak. Det innebærer at en person som har et dagpengegrunnlag på 6G, vil kunne få utbetalt maksimalbeløpet på 25 000 kr dersom vedkommende hadde fulle dagpenger i minst om lag sju måneder i beregningsperioden april–desember 2020. Tre måneder med fulle dagpenger vil gi en utbetaling på om lag 11 000 kr. En person med dagpengegrunnlag på 3G og fulle dagpenger i hele beregningsperioden vil få utbetalt om lag 18 600 kr, mens tre måneder med fulle dagpenger gir en utbetaling på om lag 6 200 kr. Så er dette et bevilgningsvedtak for inneværende år.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Rigmor Aasrud (A) [15:56:27]: Statsråden var jo inne på de viderverdighetene som blir med dette systemet når man kjører et dobbeltløp. Dagpenger i mindre enn 52 uker – da får du feriepengetillegg. Hvis du har fått dagpenger i mer enn 52 uker, kan du være på dagpenger, men slippe å levere meldekort for aktivitet. Har du fått dagpenger i mindre enn 52 uker 7. juni, kan

du fortsette å få både feriepengetillegg og dagpenger uten aktivitetstillegg. Har du vært på dagpenger i mer enn 52 uker 7. juni, men skulle få deg jobb, blir det ingenting. Hvordan kan statsråden forsvare at når du har gått arbeidsledig lenge – mer enn 52 uker – du får deg en jobb, bedriften stenger ned, du har unger som er i barnehage, og du må være hjemme med dem, får du ingenting? Hvordan kan statsråden forsvare en slik ordning?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:57:25]: Nå er det ikke noen hemmelighet at dette ikke var regjeringspartienes opprinnelige forslag eller ønske. Vi har ønsket å stå på vårt, men vi har også vært med på dette kompromisset.

Grunnen til at vi mener det er riktig, og også kan forsvares, er nettopp at det gir en håndsrekning til en del av dem som har vært ledige, samtidig som vi sikrer den ordningen vi har i dag, som for veldig mange vil være gunstigere, nemlig at man har rett til fire ukers fri med dagpenger hvis man har vært langtidsledig i over 52 uker. I den situasjonen vi er i nå, vil det, uavhengig av hvilken man velger av de ordningene som ligger her, få noen utslag. For eksempel er det ikke klart for meg om man med Arbeiderpartiets ordning vil ha mulighet til å få reelt fri. Vil man få utbetalt feriepenger i stedet for dagpenger? Vil man vil få utbetalt både dagpenger og feriepenger? I så fall har man ikke rett til å ta ferie – da er man reell arbeidssøker. Der ligger det også noen begrensninger.

Rigmor Aasrud (A) [15:58:29]: Det er riktig, det. Men kjernen i den spørsmålsstillingen jeg har, er: Hvorfor mener statsråden det er riktig at de som har gått så lenge på dagpenger, ikke skal få noen ting? Det er det altså ikke noe svar på.

Da har jeg lyst til å fortsette med et annet spørsmål, og det handler om de 25 000 kronene som nå settes som begrensning for hvor mye hver enkelt kan få utbetalt. Hvilken skade mener statsråden det hadde gjort om de hadde fått inntil 7 000 kr mer etter å ha gått på lave inntekter gjennom en svært lang periode?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:59:03]: For det første er jeg ikke enig i beskrivelsen av forslaget. Vi er helt åpne og ærlige om hva som er vår politikk. Det er helt greit at Arbeiderpartiet ønsker å bruke opp mot 3 mrd. kr på å gjeninnføre en fast ordning for feriepenger. Det har man lovet – hvordan de skal få plass til det i budsjettet sitt, får være Arbeiderpartiets sak. Det er ikke regjeringens politikk. Vi ønsker dette som en midlertidig ordning. Det betyr også at som med dagpenger, forhøyet sats, mener vi det vil være rimelig å begrense det til dem som er blitt ledige knyttet konkret til koronapandemien.

Når vi også sier at dette er midlertidig, mener vi det er rimelig at det er en viss balanse mellom denne ordningen og hvordan det har vært for arbeidstakere tidligere etter 2015 som ikke har hatt rett til feriepenger. Det gjør at vi ikke foreslår en ny permanent ordning. Vi foreslår dette som en midlertidig håndsrekning, og da er det også etter vår mening rimelig å ha en slik begrensning på utbetalingene.

Rigmor Aasrud (A) [16:00:07]: Når statsråden sier at den ordningen som Arbeiderpartiet har foreslått, vil koste 3,1 mrd. kr i framtidige budsjetter, kan jeg trøste statsråden med at vi har tenkt å være langt mer offensive enn det denne regjeringen er for å få ned arbeidsledigheten. Sånn sett vil kostnadene sjølsagt bli mindre. Man foreslår her 1,7 mrd. kr, mens vårt forslag er 750 mill. kr dyrere. Det skal vi klare å finne plass til i våre alternative budsjetter.

Men det kunne være interessant å spørre statsråden hvorfor man ikke ønsker å ha en ordning – vi hørte representanten Nordby Lunde her si at de første tre månedene hadde jo folk fått feriepenger av arbeidsgiveren sin – det har jo ikke de som har gått på dagpenger fra januar til mars. Hvorfor skal ikke de omfattes av den ordningen som nå legges fram?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:01:10]: Det er nok, som vi har vært inne på i denne salen tidligere, noe av den samme begrunnelsen som at Arbeiderpartiet i første runde var for at vi skulle heve dagpengesatsen. Det var alle partier for, men ikke at det skulle få tilbakevirkende kraft. Det er fordi det var et svar på den konkrete ekstreme situasjonen som koronakrisen har forårsaket. Vi er fra regjeringens partienes side helt åpne på at dette ikke er et forslag om å gjeninnføre ordningen fra 2015. Dette er fra vår side en midlertidig ordning knyttet til koronakrisen permanent.

Det er også verdt å vite for folk at også den andre ordningen har noen store spørsmål ved seg. Jeg har allerede nevnt spørsmålet om hvorvidt man i det hele tatt kan ta fri som dagpengemottaker. Vil man få erstattet dagpengene sine med feriepenger? I så fall vil det for mange langtidsledige innebære en lavere utbetaling enn med den ordningen som har blitt foreslått av andre.

Erlend Wiborg (FrP) [16:02:17]: I slutten av svaret til statsråden tok han med deler av spørsmålet mitt – det å bekrefte at Arbeiderpartiets forslag vil gi mange langtidsledige og faktisk være dårligere rent økonomisk enn det regjeringens partiene og Fremskrittspartiet er enige om.

Jeg har forståelse for at mange synes dette kan være litt uoversiktlig, og det er akkurat det som er litt av

spørsmålet til statsråden. For etter at Fremskrittspartiet fikk flertall for vårt anmodningsforslag i februar, er det mange som har kontaktet Nav og spurt hvordan reglene er, om de nå vil få feriepenger, osv. Svarene folk da har fått fra Nav, er veldig varierende. For selv om Stortinget selvfølgelig har fattet vedtaket sitt, har ikke detaljene vært klare og blir ikke det før i morgen. Det er selvfølgelig en utfordring. Men noe av utfordringen da er når Nav gir beskjed om at dette ikke er vedtatt, og i enkelte tilfeller har Nav sagt at dette ble nedstemt, osv.

Hvordan kan statsråden sikre at Nav i lignende saker fremover faktisk gir best mulig informasjon ut fra det de har mulighet til, før Stortinget fatter endelig vedtak?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:03:28]: Det enkleste er jo hvis Stortinget enstemmig slutter opp om regjeringens forslag i alle saker. Da vil det være enkelt og greit for Nav å gi informasjon. Det var en spøk, president.

Nav har en vanskelig rolle i disse sakene. Det er helt åpenbart at selv om Stortinget har fattet et anmodningsvedtak, er ikke innretningen på ordningen ferdig, for bevilgningsvedtaket har selvfølgelig veldig mye å si for hva slags innretning ordningen vil få.

På den ene siden skal Nav håndtere brukere som av forståelige grunner har bedre ting å gjøre enn å følge med på detaljene i den politiske debatten. På den andre siden er det aller viktigste ikke å skape forhåpninger om eller ikke fremme politikk som kanskje etterpå viser seg å ikke være vedtatt. Jeg har ikke gått gjennom kommunikasjonen til Nav i detalj, men det er riktig som det er sagt, at selv om Stortinget har sluttet seg til intensjonen om at man ønsker en feriepengeordning i forskjellige former, er ikke det endelige vedtaket fattet, for det er et bevilgningsvedtak, og dermed er ikke detaljene i ordningen fastsatt.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Erlend Wiborg (FrP) [16:04:49]: Representanten Lundteigen lurte på hvorfor Fremskrittspartiet har fremmet flere løse forslag. Hadde representanten Lundteigen lest innstillingen fra komiteen, hadde han sett at Fremskrittspartiets syn har vært konsistent hele veien. Men rett og slett ut fra debatten etter at innstillingen ble avgitt, prøvde visse representanter å skape tvil om hva som lå bak Fremskrittspartiets forslag til innstilling i komiteen. Da tenkte vi det var greit, for å fjerne enhver tvil, at Stortinget faktisk har en særskilt votering konkret over disse punktene.

Jeg registrerer også at flere er mer opptatt av å ta mannen i stedet for ballen, for å bruke fotballterminologi, i stedet for faktisk å diskutere det som er realitetene.

Jeg tror veldig mange folk som nå har hatt det veldig tøft økonomisk i en lengre periode, hadde blitt relativt provosert hvis de hadde hørt denne debatten. For det denne debatten handler om, er hvilken økonomi mange skal ha nå i sommer. Det handler om hvorvidt folk skal ha råd til å betale husleien sin, boliglånet, maten osv. Noen prøver å fremstille dette som om noen skal kunne farte rundt omkring og ha luksuriøse ferier osv. Det er ikke det. Dette er inntekten til folk. Og så prøver enkelte å heller la det gå politisk polemikk i det i stedet for å ta stilling til de konkrete forslagene her.

Det ene forslaget Fremskrittspartiet har fremmet, gjelder hvorfor personer som har vært permittert i underkant av to måneder, ikke skal få rett til å opptjene feriepenger. Selvfølgelig bør de det. Alle arbeidstakere som har jobbet i f.eks. syv uker, får jo feriepengeopptjening av det. Da burde også dagpengemottakere få det.

Hvorfor legger Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV i dag opp til at man nå skal redusere satsen fra 10,2 pst til 9,5 pst.? Det er ikke de største summene, men jeg synes det er smålig. Dette er folk som har slitt økonomisk. Og Stortinget har allerede vedtatt at det skal være 10,2 pst., det samme som for lønnsinntakere, men så velger man å fremme et konkret forslag om å redusere satsen.

Heldigvis vil dette tydeliggjøres ved morgendagens votering. Da er det slutt på tiden med politisk polemikk. Da er det de harde fakta som vil vise seg. Hvem er det som stemmer for et makstak på 25 000? Hvem er det som stemmer for at visse grupper som har vært permittert eller ledige i kortere perioder, ikke skal få? Det er ikke Fremskrittspartiet, for vi mener at folk nå skal få den håndsrekningen de trenger.

Presidenten: I forfamsinga over at representanten Wiborg gjekk rett over frå å vera replikant til å vera talar, gløymde presidenten å påpeika at det var 3 minutt talletid frå då av. Men Wiborg heldt seg fint til dei 3 minutta, så dette gjekk bra.

Rigmor Aasrud (A) [16:08:23]: Først en kommentar til representanten Wiborg: Jeg har ikke hørt noen her i salen som har mistenkt noen for å bruke penger på luksuriøse ferier. Jeg oppfatter at de fleste som har hatt ordet her i dag, er opptatt av at de som har vært arbeidsledige, skal få en håndsrekning. Så er vi uenige om hvordan den skal innrettes, og hvor mye man skal få.

Jeg har lyst til å si til representanten Wiborg at vi har forklart hvorfor vi er på 9,5 pst. Det er fordi vi mener at dagpengesatsen er noe mindre, og derfor er det også forsvarlig å bruke den satsen som var i ordningen fram til 2014, da statsråden fra Fremskrittspartiet fjernet hele ordningen. Det jeg har grunn til å spørre

representanten Wiborg om, er hvordan han kan forklare at de som har vært på dagpenger mer enn 52 uker og får seg jobb etter 7. juni, ikke skal få noen feriepenger. Det synes jeg virker helt urimelig. Det viser at disse ordningene er komplekse og at det hadde vært greit å gå tilbake til en ordning som var kjent, som man har gjort beregninger på. Vi har fått statsrådens beregninger på at vår ordning – den som var før Robert Eriksson fra Fremskrittspartiet fjernet den, da han satt i regjering – vil koste 2 450 000 000 kr. Det er basert på sann som ordningen var i 2014.

Så til representanten Nordby Lunde, som sier at ordningen før ikke var bra, fordi man fikk utbetalt feriepengene i januar og februar. Hvis man er bekymret for at det er en problemstilling, ville jo noe av det enkleste være å endre den utbetalingsdatoen, sann at pengene kom i juni eller juli, som for andre som får feriepenger. Jeg skjønner heller ikke argumentet om at de som har opptjent rettigheter til dagpenger i januar, februar og mars, vil få utbetaling fra arbeidsgiveren sin. Det var nesten 100 000 som var ledige på det tidspunktet også. Det er riktig som statsråden sier, at vi ikke lot det få tilbakevirkende kraft sann at de også skulle få høyere satser. Men så har vi sett hvordan arbeidsmarkedet har utviklet seg for dem som har vært ledige fra januar, februar og mars i 2020. Er det noen som virkelig har hatt det tøft økonomisk, er det dem. Da er det veldig rart at de skal holdes utenfor en sann ordning. Det er urettferdig, og derfor er den ordningen som vi foreslår, bedre. Den vil gi akkurat de samme utbetalingene som den ordningen som statsråden nå legger fram for dem som har hatt dagpenger i mindre enn 52 uker. Hvis man overskrider 52-ukersregelen, vil man få begge deler, så det er ingen forskjell fra den ordningen vi hadde, og den ordningen som statsråden legger fram nå.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:11:36]: Jeg tar ordet til en liten oppklaring – ikke til noe som er sagt i denne salen, men til noe som har versert ute i den offentlige debatten. Det er spørsmålet om en såkalt teknisk feil i Nav. Jeg vil bare understreke at dette har opphav i et medieoppslag, som vi dessverre var litt for sene med å rette. Jeg vil understreke at det er ikke noe som vi har sagt, og det er egentlig to spørsmål. Innholdet i saken – bortsett fra ingressen hvor dette sto – var for øvrig helt korrekt.

Det ene er spørsmålet om avskjæringstidspunkt, altså før og etter 7. juni. Det skyldes ikke noen tekniske systemer i Nav. Det er helt riktig som bl.a. representanten Aasrud har påpekt i debatten, at det er et resultat av vedtaket og forslaget fra både Fremskrittspartiet og regjeringspartiene. Jeg skal ikke gjenta argumentene

våre om at det gjør at langtidsledige da vil få mer utbetalt i mange tilfeller, men det er grunnen, fordi man etter 52 uker får rett til fire uker dagpenger med fri.

Det som er en teknisk begrensning – og her er det viktig at det er en begrensning på så kort tid og ikke en feil – er at det ikke er mulig å hindre at noen få kan få dobbelt opp. Det er en teknisk begrensning, men det er altså ikke en teknisk feil i Nav. Det gjør at det ikke er mulig å hindre at noen vil kunne få utbetalt feriepengen og så senere allikevel ha opptjent retten til å ha fire uker fri med dagpenger.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [16:13:21]

Interpellasjon fra representanten Heidi Nordby Lunde til arbeids- og sosialministeren:

«Tall fra Nav viser at 211 700 personer er helt ledige, delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak hos Nav. Selv om regjeringen har lagt frem en rekke krisetiltak for næringslivet, er situasjonen fortsatt svært krevende. Næringslivets Hovedorganisasjon oppgir at 15 prosent av medlemsbedriftene har gjennomført oppsigelser som følge av koronaviruset. 14 prosent planlegger oppsigelser. Nær alle permitterte kommer fra privat sektor. Erfaringsmessig vet vi at kriser i arbeidsmarkedet øker sjansen for at flere blir stående langvarig eller permanent utenfor arbeidslivet. De langsiktige konsekvensene av den pågående ledighetskrisen kan bli store. For å unngå økte forskjeller i samfunnet er det viktig at vi klarer å få flest mulig tilbake i jobb.

Hva vil statsråden gjøre for å hindre at ledigheten biter seg fast?»

Heidi Nordby Lunde (H) [16:14:42]: Vi startet faktisk pandemiåret 2020 med lav ledighet, og jeg husker bedrifter over hele landet som meldte at deres største hinder for vekst var mangel på kompetent arbeidskraft. Dette endret seg dramatisk etter 12. mars, da inngripende tiltak på grunn av pandemien førte til den høyeste registrerte ledigheten i Norge siden annen verdenskrig. Det ble registrert inn hele 416 000 søknader om dagpenger i perioden mellom 12. mars og slutten av april i fjor. Men så så vi over sommeren at ledighetstallene gikk raskt nedover, i takt med at de mest inngripende tiltakene ble rullet tilbake. Vi forventer selvfølgelig det samme når vi nå etter hvert forhåpentligvis skal åpne opp, flere blir vaksinert og smitten går tilbake.

Arbeidsledigheten har falt kraftig siden i fjor vår, men er fortsatt klart høyere enn før pandemien. Det er nå registrert nesten 212 000 personer som arbeidssø-

kere hos Nav. Selv om mange trolig vil kunne vende raskt tilbake arbeid når smittesituasjonen bedrer seg, vet vi at personer som har vært fraværende fra arbeid i lang tid, vil kunne ha utfordringer med å komme i jobb. Det er derfor en risiko for at pandemien kan påvirke arbeidsmarkedet også på lengre sikt. Dette kommer i tillegg til de mange som sto utenfor arbeidslivet allerede før pandemien. Ifølge Navs årsrapport for 2019 hadde likevel virkemidlene som fulgte med regjeringens inkluderingsdugnad, begynt å virke. Dette viktige arbeidet må fortsette. Altfor mange står utenfor arbeidslivet, og særlig når vi også vet at det er god helse i det å gå på jobb, må flere løftes opp og inn i arbeidslivet. Derfor vil jeg utfordre statsråden på tre områder jeg mener vi må fokusere på framover: unge uføre, behovet for kompetanse i arbeidsmarkedstiltak og langsiktige virkninger av dagens ordninger.

De siste årene har det blitt langt flere unge uføre, og dette gir grunn til bekymring. Noe av grunnen vet vi er at flere barn nå vokser opp med diagnoser og funksjonsnedsettelse som tidligere var dødelige, men det forklarer på langt nær alt. Før jul fikk vi en rapport som viste at av dem mellom 25 og 29 år som får innvilget uføretrygd, hadde 70 pst. en psykisk lidelse. I tillegg vet vi at unge uføre ofte kommer fra familier med lavere inntekt, at deres skoleresultater er dårligere, og at tilknytningen til arbeidslivet er svakere enn for jevnaldrende. Vi har gjort mye, men det er åpenbart at det må gjøres mer. Forskning viser at psykisk uhelse ofte kan kombineres med arbeid, og at arbeid har en positiv effekt på helsen, både den fysiske og mentale. Det å ha en jobb bidrar for de fleste til økt tilhørighet, mestring og personlig utvikling.

Nav har i økende grad tatt i bruk metodikken med individuell jobbstøtte, som gir individuell oppfølging, langvarig støtte og selvbestemmelse for flere målgrupper. Det er bra, men kan vi gjøre mer? Virkningen av korona i arbeidsmarkedet vil fortsette lenge etter at siste vaksinen er satt, og vi må unngå at koronakrisen blir en utenforskapskrise. Hvordan kan vi sikre at særlig unge ikke skyves ut, men hjelpes inn i arbeidsmarkedet?

Personer med lav eller ingen formell utdanning er særlig sårbare i den situasjonen vi nå står i. Utdanning og kompetanse er og vil være nøkkelen til arbeidsmarkedet. Nå er ikke utdanning som sådan arbeidsministerens område, men vi vet jo at mange av dem som faller utenfor, mangler grunnleggende kompetanse, og da må vi også ha virkemidler for å få dem gjennom et løp for utdanning. Hvilke tiltak kan vi bidra med her?

I samarbeid med partene i arbeidslivet er det utviklet en ny lønnsstøtteordning som skal stimulere foretak til å ta permitterte arbeidstakere raskere tilbake

til arbeid. De kan dermed forberede seg på gjenåpning av virksomheten, selv om inntektene ikke er der ennå. Det vil forhåpentligvis motvirke at ledigheten fester seg på et høyt nivå. Men er dette nok?

Arbeidsmarkedstiltak er selvsagt sentrale virkemidler for å få flere arbeidsledige over i jobb. For å unngå at arbeidsledigheten blir varig høyere, ble antall tiltaksplasser økt betydelig i år, og Nav har også fått økte bevilgninger for bl.a. å styrke oppfølgingen av langtidsledige. Men både forskning og erfaring viser at de som har vært langtidsperrittert, ofte også dessverre blir langtidsledige. Det er også en av grunnene til at jeg har vært bekymret for mange av de utvidelsene av støtteordninger og permitteringsordninger som Stortinget har vedtatt. Selvsagt skal vi bidra med tiltak så lenge det er nødvendig, men Stortinget vedtok bl.a. utvidelser til 1. oktober, som jo er flere måneder etter at man tror at den voksne befolkningen vil være ferdigvaksinert.

Arbeidsmarkedstiltak kan ikke erstatte et faktisk arbeidsmarked, vi er helt avhengig av at privat næringsliv kommer opp å stå igjen når smitteverntiltakene rulles tilbake. Som tidligere næringsminister trenger statsråden neppe en påminnelse om at det er norsk næringsliv som skal skape de arbeidsplassene vi vil at folk skal inkluderes inn i. Samtidig har vi også under pandemien sett hvor avhengig vi er av verden rundt oss, ikke bare for eksport av olje, fisk, teknologi og tjenester. Vi har opplevd vekst i hele landet fordi verden har kommet til oss. Visit Norway anslo at vi tidligere hadde besøk av rundt 400 000 kinesiske turister i Norge årlig. Når skobutikken i den lille bygda Flå i Hallingdal solgte 250 par sko i uken, var ikke det fordi de 1 100 innbyggerne slet ut usedvanlig mange sko, men fordi kinesiske turistbusser stoppet i bygda.

Det kommer ikke til å komme 400 000 kinesiske turister til Norge i år, neppe heller neste år. Og det finnes ingen norske krisepakker som kan kompensere for et langvarig fall i et globalt marked som det vil ta tid å hente seg inn igjen fra. Det er å kaste blå i øynene på arbeidstakere og bedriftseiere å late som om alt vil bli som før bare krisepakkene er store nok og varer lenge nok. Jeg frykter derimot at langvarige krisepakker kan forlenge krisen gjennom å hindre nødvendig omstilling og hemme ny vekst og nye arbeidsplasser. Vi vet jo også at langvarige permitteringer og forhøyete satser kan gi uheldige innlåsingseffekter. Derfor hadde det også vært fint å høre arbeidsministerens refleksjoner om nettopp effekten av de mange midlertidige ordningene som har vært innført.

Tall fra Nav viser altså nå at 212 000 personer er helt ledige, delvis ledige og arbeidssøkere på tiltak hos Nav. Selv om regjeringen har lagt fram en rekke krisetiltak for næringslivet, er situasjonen fortsatt svært kre-

vende. Nær alle permitterte kommer fra privat sektor. Erfaringsmessig vet vi at kriser i arbeidsmarkedet øker sjansen for at flere blir stående langvarig eller permanent utenfor arbeidslivet. De langsiktige konsekvensene av den pågående ledighetskrisen kan bli store. For å unngå økte forskjeller i samfunnet er det viktig at vi klarer å få flest mulig tilbake i jobb. Da er mitt spørsmål til statsråden nettopp det: Hva vil statsråden gjøre for å hindre at ledigheten biter seg fast?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:22:00]: Som representanten Nordby Lunde påpekte, økte arbeidsledigheten i fjor mer og raskere enn noen gang tidligere, til et historisk høyt nivå. Det finnes ikke noen parallell i etterkrigstiden i Norge. Ledigheten har gått ned siden mars/april i fjor, men fortsatt er antallet delvis ledige og antall helt ledige høyt, over 200 000. Til sammenligning er det et høyere tall enn under oljeprisfallet. Det er et høyere tall enn under finanskrisen. Det er et høyere tall enn under dot com-boblen, hvis noen husker den. Det er nær 120 000 personer som nå er registrert som helt ledige, én av tre er permitterte, og nesten halvparten har vært uten jobb i minst et halvt år.

Det er en god nyhet oppi alt det mørke, og det er at etter alle solemerker, hvis vi følger rådene til Bent Høie, Nakstad, Guldvog, Stoltenberg og alle andre og vasker hendene og holder avstand og sånn, så vil Norge kunne åpne opp igjen, og da vil også den økonomiske aktiviteten komme tilbake. Vi kan møte folk igjen, og folk vil komme tilbake på jobb.

Hvorfor er det da allikevel grunn til å være bekymret? Jo, et godt bilde er kanskje min hjemby, Porsgrunn – ikke fordi det er noe dårlig sted å være, snarere tvert imot. Det er en veldig fin og flott kommune, men det er også en typisk kommune i Norge, som har en stolt og lang industrihistorie, og som har opplevd utrolig store omstillinger og endringer gjennom flere tiår. Det er mange arbeidsplasser som har blitt borte, mange bedrifter som har blitt lagt ned, men det er også mange som har kommet til. Dette kan være Porsgrunn eller det kan være et sagbruk eller et verft eller en industribedrift i nær sagt hvilken som helst del av landet, men det man ser, er at selv om omstillingen på den ene siden har en oppside – og oppsiden er jo at industriarbeidsplassene er der fortsatt, at dette fortsatt er milliardnæringer som eksporterer for svære verdier ut av landet, ikke minst takket være EØS-avtalen, i parentes bemerkt – er det også sånn at omstillingene har en pris. Det er noen tegn til at når ledigheten går opp eller en fabrikk legges ned, så er det noen som ikke finner veien tilbake til arbeid.

Det vi vet helt utvetydig fra forskningen, er at systemsettingen har vanskeligheter og større vansker med å hente seg opp igjen jo lenger folk forblir uten jobb. For-

skere har også anslått at det er store samfunnsøkonomiske tap ved dette – selvfølgelig. En prosentenhet høyere arbeidsledighet kan føre til en varig reduksjon av sysselsettingsandelen på sikt tilsvarende nesten 10 000 færre sysselsatte og gir et årlig tap i BNP for fastlandsøkonomien på 12 mrd. kr. Det har også en individuell side, for vi vet at jo lenger folk blir stående uten arbeid, jo mindre er sjansen for at de kommer seg tilbake. Det betyr at de fleste permitterte vil komme seg tilbake i jobb, men faren er stor for at mange, eller i hvert fall en del, ikke vil gjøre det. Den faren blir ekstra stor fordi de som er arbeidsledige nå, er litt annerledes – ikke som personer, men bakgrunnen deres – enn det vi så f.eks. under oljeprisfallet. Det er som vanlig flere unge, det er vanlig. Det rammer som vanlig også flere nordmenn med minoritetsbakgrunn, det er også vanlig. Men det er også flere enn tidligere som har forholdsvis korte utdanninger, og som jobber i yrker som er det man noen ganger kaller lavlønnsykker, altså yrker som ikke har veldig høyt lønnsnivå, for å si det forsiktig. Det betyr at ledighetskrisen og den økonomiske krisen kan vedvare og fortsette lenge etter at det siste vaksinesticket er satt, og lenge etter at samfunnet er gjenåpnet, også hvis vi er tilbake i en normalsituasjon.

Der er et av representantens Nordby Lundes poeng ganske vesentlig, for det betyr også at hvordan vi klarer å håndtere veien tilbake til det normale, blir viktig. Det at ordninger som er midlertidige, blir trappet ned, er viktig av to grunner.

For det første: På sikt må vi erkjenne at ledighetskrisen er en krise i privat sektor. Alle har blitt rammet av korona, men ledighetskrisen er først og fremst i privat sektor. Hvis privat sektor skal ha rom for å vokse, kan det ikke bli en for stor ubalanse mellom offentlig sektor og privat sektor.

For det andre: Summen av gode tiltak kan over tid bli et system som er dårligere også for folk flest. Det er en grunn til at vi ofte i denne sal har snakket om arbeidslinjen, og at vi har snakket om at vi må ha ytelsene som stimulerer til å komme tilbake til jobb, selv om det betyr at ytelsene da ikke er like høye som de er i en krisesituasjon som nå.

Det andre sporet er at vi må bruke denne krisen til noen taktskifter og permanente endringer. Jeg mener det er helt riktig å fortsette en stor satsing på arbeidsmarkedspolitikken, og jeg mener det er viktig at vi fortsetter ekstra tett oppfølging av f.eks. ungdom som står i fare for å falle utenfor.

Men vi er nødt til å ha et taktskifte når det gjelder synet vårt på kompetanse og utdanning og arbeidssporet, hvis vi kan kalle det det. I altfor lang tid har vi operert som om folk var todelte, som om det var en del av dem som skulle drive med utdanning, mens en annen

del søkte om jobb. På kort sikt kan det kanskje være fornuftig at man ikke lager et dagpengesystem som er skrudd sammen sånn at det blir en eller annen oppmuntring til å ta utdanning istedenfor å søke på jobb. Hvis det man trenger for å komme tilbake i jobb, er omskolering, å få fullført fagbrevet, å få bygd på fagbrevet med en fagskoleutdanning eller å gjøre noe annet som gjør deg mer attraktiv, er det ett spor. Vi har sendt et regelverk til Stortinget som Stortinget har til behandling nå, og som jeg mener blir viktig, men det er bare starten, for her må vi rett og slett rigge hele systemet vårt, fra fylker og over til stat, fra Nav, videregående skoler, voksenopplæring, fagskoler, universiteter og høyskoler, sånn at vi klarer å få utdanning gjennom hele livet.

Jeg nevnte at ledigheten nå var høyere enn under oljeprisfallet og dot-com-boblen. Sannsynligvis må vi tilbake til begynnelsen av 1990-tallet, til den høye ledigheten som var da, for å finne en parallell, hvis ledigheten forblir høy over tid.

Det andre poenget som er viktig, er å få i gang verdiskaping i privat sektor. Jeg innser at det er litt utenfor mitt område som arbeids- og sosialminister, men det er allikevel helt avgjørende. Man kan ikke bare snakke om jobb – folk jobber et sted, og de som er ledige, jobber i private bedrifter. Hvis private bedrifter går dårlig, vil heller ikke folk kunne komme tilbake til jobb, og vi vil ikke klare å skape nye arbeidsplasser.

Så mener jeg det er et annet taktskifte vi også trenger, og det gjelder inkludering i arbeidslivet. Regjeringen har lenge hatt en inkluderingsdugnad, hvor målet er at flere av dem som ikke passer helt inn, som er litt utenfor A4, hvis vi kan si det sånn, skal få en mulighet i arbeidslivet. Det stiller krav til staten – sentral stat har et krav på 5 pst. på seg på antall nyansettelser som skal være i denne kategorien – og det stiller krav til arbeidsgivere i privat og offentlig sektor, men det stiller også krav til systemet vårt.

Jeg mener at vi er nødt til hele tiden å jakte på forbedringer, i Nav og ikke minst på hvordan Nav jobber sammen med private og offentlige arbeidsgivere for å lage et enkelt og ubyråkratisk system for tilrettelegging. Der må også vi som har sittet i regjering noen år, være opptatt av at systemet ikke er gitt til oss på steintavler fra et høyt fjell. Snarere tvert imot, systemet skal hele tiden forbedres.

Det siste punktet jeg har lyst til å nevne, er hvordan vi klarer å nå de menneskene som har de aller største problemene. Vi har, som jeg nevnte, en sterk satsing på arbeidsmarkedstiltak, over en milliard ekstra bare i år. Mange av arbeidsmarkedstiltakene fungerer veldig godt, og det er en stor sektor, vi bruker mye penger på det. Mitt spørsmål er om det er en sektor under ett som

har nok rom for nye ideer og bedre løsninger, hvor det er enkelt for nye aktører å komme inn og få prøve konseptene sine.

I næringskomiteen snakket vi mye om innovative innkjøp da jeg var næringsminister. Hvor flinke er vi til det når det gjelder å la sosiale entreprenører få prøve ut nye modeller for hvordan de skal hjelpe folk? Hvor flinke er vi til det når det kommer noen som ikke har en sjanse til å delta i et anbud med 100 plasser, men kanskje ville hatt en god idé for å kunne prøve ut fem, som et utgangspunkt for å få sjekket en ny løsning som ikke passer helt inn i systemet som det er? Der trenger vi også et taktskifte, og jeg håper å kunne levere noe konkret politikk i løpet av tiden før sommeren for å få det til.

Takk for interpellasjonen, for øvrig.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Heidi Nordby Lunde (H) [16:31:57]: Takk for svaret så langt.

Siden statsråden valgte å bruke eksempler fra sin egen hjemby, skal jeg gjøre det selv også, for jeg har til min skrekk oppdaget at her i Oslo er det hele 40 000 mennesker som er sysselsatt innenfor en av de bransjene som virkelig har vært utsatt for pandemien, nemlig reiseliv, hotell, restaurant og event. Hele byen har nesten vært i lockdown nå siden oktober. Dette er en bransje som sysselsetter svært mange som ofte har sin første inngangsport til arbeidslivet gjennom kanskje midlertidig arbeid eller sesongarbeid innenfor hotell, restaurant og event. Noe av det som slår meg, og som jeg brukte som eksempel, er at vi får ikke 400 000 kinesiske turister tilbake til Norge i 2021 – og neppe i 2022 heller, jeg er nesten der at jeg ikke håper det. Det betyr at arbeidsmarkedet må kompensere for bortfall av arbeidsplasser som er helt avhengig av faktorer som ligger utenfor oss selv å klare å påvirke.

Statsråden kom inn på det, nemlig kompetanse og utdanning som en mulighet, og at man skal sette inn et ekstra gir i å lukke disse løpene. Det vi har sett under denne regjeringens virkeperiode, fra 2013 og utover, er at det har vært lagt mye inn på tidlig innsats i barnehage, i skole, man har innført fraværsgrensen, og man har hatt en satsing på utdanning, hvilket vi ser også øker gjennomføringen, men ikke for alle. Vi ser også at dette er en svakhet for mange av dem som står i fare for å falle ut av arbeidslivet, eller som har problemer med å komme inn i arbeidslivet. Det som har overrasket meg mest med arbeidet i denne komiteen, er bl.a. at de som er nærmest til utdanningsløpet, altså de fra videregående skole, også mangler grunnleggende ferdigheter.

Nå har vi i komiteen merket oss at det har kommet et forslag fra regjeringen om bl.a. kompetanse og utdanning og det å kunne kombinere utdanning med dagpenger. Jeg må innrømme at i utgangspunktet var jeg litt skeptisk til det, fordi vi ser at det å ha målrettede løp for de enkelte for at de faktisk skal avslutte skolegangen sin, motiverer flere til å få gjennomført med en gang. Det å gi et økonomisk insentiv til – istedenfor å ta studielån, som alle andre – å kunne fullføre et skoleløp eller fullføre noen fag på dagpenger kan også slå uheldig ut. Jeg ser jo at det er en balansert framstilling av det regjeringen har lagt fram, men jeg vil gjerne også høre statsrådens refleksjoner rundt akkurat dette, om det å kunne kombinere dagpenger med utdanning kan gi oss noen uheldige effekter, nå som komiteen skal i gang med å jobbe med akkurat det forslaget.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:35:09]: I forbindelse med denne saken vil jeg selvfølgelig svare på alt komiteen måtte lure på og spørre om. Og jo da, det representanten Nordby Lunde tar opp, har vært det altoverskyggende prinsippet i systemene våre frem til nå. Det er i og for seg gode grunner til det. Bare merk at tidligere har det vært full anledning til å ta opp lån i Lånekassen samtidig som man er på dagpenger – det har bare vært nesten umulig å få tatt noen utdanning. Så det har vært måten man har begrenset det på.

Men grunnen til at jeg mener dette burde endres, er også at gruppen som står i fare for å falle ut, endrer seg litt. Vi har en annen type arbeidsmarked, bl.a. på grunn av disse store endringene som jeg beskrev, med utgangspunkt i eksempelet fra industribyen Porsgrunn. Jeg mener at det at man har folk som sliter med å komme seg tilbake på skolebenken etter at de har falt ut, i dag er et større tap enn faren for at man skal få folk som dropper ut av videregående skole som 18-åringer og spekulerer i å vente til de blir 25 år, for så å gå på dagpenger og gå inn i skolesystemet for å få seg et fagbrev. Jeg tror at den faren er mindre. Så jeg mener også at dette er rammet inn på en god måte.

Jeg mener nok egentlig at dette er måten vi må tenke på, og det handler også om min grunnleggende overbevisning om at hvis man skal gjøre noe med utenforskap og forskjeller i samfunnet, må man ta tak i årsakene til utenforskap og årsakene til forskjeller. Årsakene til utenforskap får man ikke ved å se på et øyeblikksbilde basert på SSBs inntektsstatistikk. Årsakene handler nettopp om minoritetsbakgrunn, om nabolag, om barnehage, om skole og systematiske forskjeller i skoleresultater basert på hjemmebakgrunnen din – hvis jeg hadde vært på venstresiden, hadde jeg kalt det systematiske klasseforskjeller; jeg sier ikke det, siden jeg er Høyre-mann, men det er nå engang det det

er – og det handler om at systemet vårt har gjort det for vanskelig å bygge utdanning når man først har falt utenfor. Det er noe av det vi forsøker å bote på.

Så bare to ord om det geografiske utgangspunktet til representanten Nordby Lunde, nemlig Oslo: Oslo er den kommunen som er truffet hardest, hvis vi skal se på arbeidsledigheten. Det er fordi Oslo i stor grad er en servicekommune som veldig direkte berøres. Da er det viktig å si at de som har trodd at vi kan ha slakkere smittevernregler og få økonomien raskere tilbake, har tatt feil.

Jeg synes også det er viktig at vi har gitt ordninger som gir kommunene anledning til ekstra støtte til f.eks. barer og restauranter som nå holdes stengt og tvinges til å holde stengt. Så får det være opp til kommunene selv om de også ønsker å gjøre noe på toppen av det regjeringen gjør. Det skal ikke jeg blande meg inn i.

Rigmor Aasrud (A) [16:38:24]: Først: Takk til representanten Nordby Lunde for en interpellasjon om et viktig tema. Så håper jeg at behovet for at interpellanten stiller dette spørsmålet, ikke skyldes at det er dårlig kontakt mellom Høyre på Stortinget og statsråden og regjeringen om disse sakene. Erfaringene hittil fra arbeidet med koronakrisen har jo vist at regjeringspartiene på Stortinget ofte har stemt for andre løsninger enn det regjeringen har lagt fram her på Stortinget.

Arbeiderpartiet har helt siden koronaen kom, vært bekymret for en ledighet som biter seg fast. Vi vet av erfaring at ledigheten kan gå veldig raskt opp, men sakte ned igjen. Planen må derfor være et krafttak for arbeid. Vi har vært spesielt opptatt av tre forhold i krisehåndteringen.

For det første: Vi vet at ikke alle permitterte kommer tilbake til sin gamle arbeidsplass. Derfor har det vært viktig for oss med en kraftig satsing på kompetanse. Senest i februar fikk vi flertall, sammen med de andre rød-grønne partiene og Fremskrittspartiet, for en stor styrking av kompetansetiltakene. Og vi hilser velkommen statsrådens initiativ om at det skal bli lettere å ta utdanning og kombinere det med dagpenger. Det var et forslag som vi kom med i 2017. Tenk om vi hadde hatt det på plass nå – da kunne vi få tilført mye kompetanse til dem som nå har vært permittert.

For det andre: Når vi bruker store summer av fellesskapets midler på å berge arbeidsplasser, må vi sikre at pengene faktisk går til å berge norske, seriøse arbeidsplasser og ikke blir brukt til personlig berikelse av aksjeeierne. Norge skiller seg ut med sine manglende utbytte- og bonusbegrensninger i forbindelse med krisetiltakene. Selv land som Belgia, Østerrike, Italia, Nederland, Island, Sverige og Danmark har klart å legge inn sånne mekanismer, men her har altså regjeringen nek-

tet. Jeg håper at den nylig oppståtte bekymringen for at ledigheten skal bite seg fast, også vil innebære at regjeringen nå er villig til å målrette krisestøtten enda bedre.

For det tredje: Arbeiderpartiet har vært spesielt opptatt av å få de unge inn i jobb eller utdanning. Nå er det noe som er veldig galt, når vi ser at tusenvis av ungdommer går arbeidsledige samtidig som arbeidslivet importerer arbeidskraft. Det er en fallitterklæring. En av fire arbeidsledige i Norge er under 30 år. En hel generasjon står i fare for å få det vanskeligere enn foreldregenerasjonen, og mange strever med psykiske helseplager. Mange faller ut av den videregående opplæringen uten at de får oppfølging, og det er blitt en dobling i antall uføre under høyrreregjeringen. Vi kan risikere en tapt koronagenerasjon.

Det er mulig å gjøre mer for å få unge i jobb. Et perspektiv som jeg savner i det statsråden nå tar opp, er hva for slags arbeidsliv det er vi skal sende de unge ut i. For Arbeiderpartiet er det viktig at de møtes av arbeidsgivere som tilbyr et trygt og rettferdig arbeidsliv, hele og faste stillinger og en lønn det går an å leve av. Men høyrreregjeringen har svekket arbeidsmiljøloven, økt muligheten til midlertidige ansettelser og hvert eneste år gjort det dyrere å være medlem av en fagforening. Vi vil ha en storrengjøring i arbeidslivet for å luke ut useriøse aktører og sørge for at vi får et trygt og godt møte med arbeidslivet for de ungdommene som skal inn der. Det vil vi gjøre samtidig som vi vil etablere egne ungdomsteam i Nav som hjelper unge ledige gjennom mylderet av tiltak og bistand, sånn at de lettere kan finne fram og få tilbud som gjør at de kan skaffe seg kompetanse og få hjelp til å håndtere andre problemer som hindrer dem i å komme i jobb. Innsatsen må komme raskt og koordinert.

Ingen skal måtte ha en diagnose for å få hjelp. De som er syke, skal slippe å oppleve smålige kutt i ytelser. Det må bli lettere å kombinere jobb og trygd, og målet må være at flere skal komme over fra trygd til arbeid. Vårt mål er at alle unge skal få muligheten til å lykkes med sitt liv, med gode og tilrettelagte utdanningstilbud, et trygt arbeidsliv og livslang læring. Det vil kreve stor egeninnsats, men vi skal stå sammen med dem hele veien.

Margret Hagerup (H) [16:43:20]: Det siste året har vært ekstraordinært. Noen har sett livsverket sitt svinne mellom hendene. Andre har kjempet for å få endene til å møtes. Rekordmange står nå utenfor arbeidslivet og er bekymret for framtiden. Samtidig er det flere bransjer som opplever bedre tider enn på lenge. Vi handler mat og planter som aldri før i Norge, og det kan virke som om store deler av befolkningen pusser opp og investerer i boblebad og trampoline. Det er store for-

skjeller i den enkeltes situasjon nå, rett og slett avhengig av om en har en jobb å gå til eller ikke. Vår viktigste oppgave er å sørge for at den høye ledigheten ikke biter seg fast. Da må vi ha privat næringsliv med på laget og sørge for gode rammebetingelser som legger til rette for økt jobbskaping. Vi må skape mer, og samarbeid vil bli viktig.

Seks av ti bedrifter mangler rett kompetanse, ifølge NHOs kompetansebarometer. Det viser at vi må bli flinkere til å kople folk og arbeidsgivere og gi mulighet for å fylle på med mer kompetanse. Vi må gi bedrifter som Manpower mulighet til å bidra mer i dette arbeidet, for å sikre at ikke flere faller varig utenfor. Bemanningsbransjen bør renavaskes en gang for alle. Gjennom det siste året har de hjulpet flyverter og flyvertinner over i butikkjobber og lagerjobber og koplet tilbud mot etterspørsel. Bransjer som skriker etter arbeidskraft, går så det suser. Manpower tilbyr kompetanseheving og arbeidskraft. Sånt blir det jobber av. Vi må legge til rette for flere sanne koplinger.

I Rogaland, som i resten av landet, har det vært tøft for enkelte bransjer, og da spesielt mat- og serveringsbransjen. Bransjen har måttet omstille seg og være kreativ i sin drift. Flere har tilbudt treretters menyer hjem til egen stue, en ordning som jeg for øvrig håper har kommet for å bli. I Rogaland er det flere bedrifter innenfor mat- og serveringsbransjen som har benyttet seg av det vi kaller bedriftsinterne omstillingsmidler. Pengene skal tette kompetansegapet og øke omstillingsevnen for å holde folk i jobb eller få dem tilbake. Hemmeleg restaurant i Bryne har klart å holde de ansatte i aktivitet gjennom kompetanseheving innen restaurantfaget. Nå er det bevilget over 27 mill. kr til flere slike prosjekt i Rogaland og over 300 mill. kr på landsbasis. Kompetanseheving gjør at bedrifter kan omstille seg og rette seg mot flere markeder. Det oppleves også som en motivasjonsfaktor for de ansatte mot lysere tider. Vi er mange som venter på å kunne innta barer og restauranter igjen.

Men det er også viktig å sikre at de som står lengst unna arbeidslivet, får en sjanse. Da må vi gi Nav ryggdekning til å inngå samarbeid med private aktører. Vi trenger alle gode krefter i dette arbeidet. Vi trenger bedrifter som Unicus, som jobber for å sysselsette folk med Aspergers innenfor IT-bransjen. Vi trenger Hopeful, som hjelper ungdom tilbake til skole eller til jobb, og vi trenger Gammel Nok, som ser at alder ikke sier noe om verken arbeidsevne eller funksjon. Vi trenger rett og slett at flere deltar i arbeidet med å inkludere flere.

Nå må vi sørge for at enda flere jobber skapes og opprettholdes i privat sektor, sånn at flest mulig har en jobb å gå til. Da trenger næringslivet forutsigbare ram-

mevilkår, hjelp til kompetanseheving og gode virkemidler for å inkludere flere. Behovene i arbeidsmarkedet må koples mot dem som står utenfor, og gjennom god kompetanseheving og samhandling må vi inkludere enda flere. Sammen skal vi komme oss ut av krisen, nettopp gjennom å skape mer og inkludere flere.

Erlend Wiborg (FrP) [16:47:21]: Først vil jeg takke interpellanten for å løfte en viktig debatt. Jeg tror også det er fornuftig at vi oftere kan løfte blikket litt og diskutere litt overordnet, for til vanlig blir det veldig mye detaljfokus i de konkrete sakene vi diskuterer. Da er det fornuftig å kunne løfte blikket litt.

Problemstillingen interpellanten tar opp, er i høyeste grad relevant, og spesielt nå når normalen nærmer seg. Blir det egentlig normalen som nærmer seg, eller blir det en helt ny normal vi har i vente? Jeg tror ingen av oss helt vet hvordan enden på denne pandemien blir, og hvordan den nye hverdagen blir. På akkurat samme måte tror jeg ingen av oss for halvannet år siden helt kunne sett for seg den situasjonen landet vårt har vært i et drøyt år nå. Det handler om at ingen kan spå om fremtiden, heller ikke politikere. Det tror jeg vi som politikere bør ta lærdom av, for det er ikke vi som politikere som skaper arbeidsplasser. Ofte kan man få inntrykk av det når man hører den politiske debatten, men med unntak av byråkratiet og noen offentlige arbeidsplasser er det det private næringslivet som faktisk skaper arbeidsplassene vi alle er så avhengig av.

Hva er vår jobb da? Jo, det er å legge til rette – legge til rette for næringslivet, ikke fortelle konkret hva næringslivet skal gjøre til enhver tid, men å bygge gode og trygge rammevilkår. Det kan være alt fra utdanningspolitikken til samferdselspolitikken, sånn at man får fraktet varene rundt omkring, eller at folk lettere kan ta seg jobb som kanskje ligger litt lenger unna. Det kan være skatter og avgifter – om man skal sørge for å ha et lavest mulig skatte- og avgiftstrykk for bedriftene, sånn at de kan satse, eller som enkelte partier ønsker, å øke skattene, som jeg tror er veldig uheldig, spesielt i den tiden man nå står i. Det kan også være hvilket byråkrati bedriftene opplever hver eneste dag. Alle de sakene handler om hvilke rammebetingelser vi gir.

Interpellanten var selv innom permitteringsreglene. Jeg er enig i at permitteringsreglene kan være viktig, men der har jeg en litt annen innfallsvinkel enn interpellanten. Jeg mener tvert imot at det å ha gode permitteringsregler som skaper så mye forutsigbarhet vi kan i en uforutsigbar tid for bedrifter og folk flest, er viktig. Derfor er jeg glad for at Stortinget har sagt at de utvidete permitteringsreglene skal gjelde til oktober. Er pandemien over og vi er kommet i en mer normal situ-

asjon før det, er det ingen ting som ville gledet meg og mange mer enn det, men vi vet ikke, og da må man ha den forutsigbarheten.

Når Fremskrittspartiet gang på gang har kjempet for å få redusert arbeidsgiverperioden i permitteringsregulverket fra ti til to dager, er det rett og slett for å kunne skape noe større forutsigbarhet, gjøre det mindre risikofyllt for bedrifter å kunne åpne opp igjen. Det er et tiltak som jeg mener er riktig, sånn at vi sørger for at vi kan beholde mest mulig av de arbeidsplassene som i utgangspunktet er levedyktige, også når vi kommer ut av pandemien.

Det er ikke noen tvil om at arbeidslinjen er viktig, og vi må aldri være redde for å si det rett ut. Det skal lønne seg å stå i arbeid. Det er et viktig premiss. Vi er alle opptatt av at vi skal ha et sikkerhetsnett i Norge. Det er det tverrpolitisk enighet om. Som jeg sier, kanskje litt flåsete: Vi i Fremskrittspartiet er opptatt av at man skal ha et sikkerhetsnett som er som en trampoline, som fanger deg når du faller ned, hjelper deg opp igjen og aller helst til å stå på egne ben og til å kunne forsørge deg selv. Utfordringen er hvis man helt ukritisk lager sikkerhetsnett som blir som et garn som fanger deg. Dermed blir du fanget i systemet istedenfor å komme deg opp, få den hjelpen du trenger for å få deg jobb og kunne forsørge deg og din familie. Men skal man få til dette, må vi aldri glemme at det ikke er vi som politikere som skaper arbeidsplasser.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:52:38]: Jeg vil også takke representanten Nordby Lunde. Hvordan skal vi hindre at arbeidsledigheten biter seg fast? Det er en annen måte for å si at en går inn for full sysselsetting eller i kamp mot arbeidsledigheten, som vi i Senterpartiet ville sagt det. Det gjelder altså styring av arbeidsmarkedet. Styring fra hvem? Jo, fra fellesskapet, fra folkevalgte og fra Stortinget. For at ikke arbeidsledigheten skal bite seg fast, må Stortinget få mer makt. Stortinget må ta affære. Stortinget må legge til rette for de store linjene.

Det er ganske opplagt at situasjonen etter pandemien blir en annen enn det den var før pandemien, som representanten Nordby Lunde sa. Reiselivet står overfor store utfordringer, og de tilpasser seg i stort monn med tanke på reisende som kanskje ikke bor så langt unna som de gjorde før. Men det er helt opplagt at en er nødt til å skape nye arbeidsplasser for folk som bor i Norge.

For Senterpartiet er et av kjerneområdene at vi må skape mer, vi må produsere mer, og vi må produsere mer på bakgrunn av våre enormt rike naturressurser. Derfor har vi fokusert på det jeg har kalt for torsk, tømmer og timotei, altså de fornybare næringene våre knyttet til havet og knyttet til land. Senterpartiet har fremmet forslag om et nytt statlig, grønt investerings-

selskap med trekkrettighet på inntil 100 mrd. kr som kan være med på eiersida med langsiktig lånekapital og utvikle moderne foredlingsindustri innenfor fiskeriene våre, innenfor næringsmiddelindustrien og innenfor treforedlingsindustrien. Det er sånn vi må ha aktive program på næringslivssida – kople sammen næringsliv og arbeidsliv.

Det er i dag også veldig mye arbeid i Norge som blir utført av gjestearbeidere, mennesker som bor i et annet land, og som kommer inn i kortere eller lengre perioder og så reiser tilbake. Det har ført til at vi i dag har et stort problem med å få utført dette arbeidet når de gjestearbeiderne ikke kommer inn. Det viser hvor sårbart det hele har blitt. Statsråden sa at vi måtte ha et taktskifte, og jeg merket meg det, men det var ikke så mye taktskifte i det statsråden sa. I synet på kompetanse lå det noe bra. Høyre har hatt visse ansatser til forbedringer for de praktiske yrkene, men det er jo fortsatt den teoretiske utdanningen som vokser aller mest, og der må vi få en bedre balanse.

Statsråden hadde også noen positive ting knyttet til inkludering, om inkludering når det gjelder offentlig virksomhet. Inkludering er det vi i Senterpartiet kaller for politikk, ikke for dugnad. Vi er ganske lei av at det på stadig flere politiske områder skal holdes dugnad. Det driver vi med i sanitetsforeningen. Det driver vi på frivillig basis. Her driver vi politikk.

Det som er kjernen, er det å gjøre Stortinget viktigere. Det som er vår oppgave, er å skape etterspørsel etter arbeidsfolk, etterspørsel i Norge som er større enn tilbudet av arbeidsfolk som bor i Norge. Jeg håper at statsråden hørte det jeg nå sa. Vår oppgave er å skape etterspørsel etter arbeidsfolk som bor i Norge, som er større enn tilbudet. Dermed får vi en situasjon hvor også de som har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet, kan få jobb. I dag har vi imidlertid et system med ukontrollert arbeidsinnvandring fra land utenfor Norden. Det gjør at når de kommer fra land med ekstrem arbeidsledighet og elendige lønns- og arbeidsvilkår, er det en tilgang på arbeidskraft her som gjør at en rekke yrker i Norge i dag ikke blir beskjeftiget av folk som bor i Norge. Vi er i den tragiske situasjon at dette har ført til at vi ikke har fagutdanning i tilstrekkelig grad for en rekke yrker, enten det er slaktere, murere, malere, helsefagarbeidere eller gartnere.

Det har en klar sammenheng med det systemet vi har, som må revolusjoneres, som statsråden sa. Vi er nødt til å få en kontrollert arbeidsinnvandring slik at de som kommer som arbeidsinnvandrere, har en fast jobb, har et fast bosted å gå til, og det er et behov for det etter at vi har utdannet våre ungdommer som er interessert i å gå inn i disse fagene. Vi står altså overfor en stor endring, langt større enn det statsråden la til rette for.

Solveig Schytz (V) [16:57:57]: Jeg vil gjerne takke interpellanten for å løfte et viktig tema. Vi trenger et stort løft for dem som har lidd mest under krisen. Vi må ta på alvor at de som hadde aller minst fra før, er de som har lidd mest, og er de som vil måtte leve lengst med konsekvensene.

Når vi skal ut av krisen, er det viktig for Venstre å hjelpe dem som har tatt den største støytten, og vi må ta i bruk kraftfulle virkemidler for å få alle tilbake i jobb. Løsningene krever at vi samarbeider godt med næringsliv og arbeidsgivere, slik at flest mulig har en jobb å gå tilbake til.

Vi mener det er viktig at det tas grep og satses mer på støtte til bedrifter som ansetter unge arbeidsledige, med lønnstilskudd, og vurdere om introduksjonsprogrammet kan gjennomføres i tettere samarbeid med arbeidsgivere. De som har falt ut av arbeidslivet, har nå hatt adgang til utdanning som de trenger for å komme tilbake i jobb. Dette må vi høste erfaringer av og vi må se hvordan vi kan sørge for at flere arbeidsledige får adgang til å skaffe seg den kompetansen de trenger for å komme i jobb. Dette er også et virkemiddel som sysselsettingsutvalget trekker fram som viktig framover.

Det må også bli lettere å få vurdert sine ferdigheter og ta utdanning som voksen, og i fullføringsreformen for videregående skole, som regjeringen nå har lagt fram, tas det veldig viktige grep for å sikre dette framover.

Koronapandemien har også vist oss at gründere, frilansere og selvstendig næringsdrivende har vært særlig utsatt. For Venstre er det viktig å styrke rettighetene til selvstendig næringsdrivende. Da er det også større mulighet for at de har en jobb å vende tilbake til når markedet igjen stabiliserer seg. Å bekjempe ledigheten som har økt under pandemien, må vi gjøre på lag med dem som ikke har jobb, på lag med næringslivet og på lag med arbeidsgiverne som skaper arbeidsplassene.

Torill Selsvold Nyborg (KrF) [17:00:20]: Takk til representanten Heidi Nordby Lunde for å setja eit viktig tema på dagsordenen i dag.

Etter kvart som det går mot sommar og vi vert vaksinerte, vil fleire og fleire koma tilbake i arbeid. Tala frå Nav viser ein fin nedgang i arbeidsledige for både langtidsledige og korttidsledige, og totalt vert det heldigvis færre ledige. I førre veke var der 2 300 færre arbeidsøkjarar hjå Nav enn veka før.

Det ein ser, ifylgje Statistisk sentralbyrå, er at det vert starta færre bedrifter no enn i fjor på same tid. Det er særleg enkeltpersonføretak som har hatt ein nedgang. Risikoane med nye etableringar vert truleg for store å ta.

Slik det ser ut, er det størst utfordringar i sektorane kultur, underhaldning og fritid og innan undervisning,

overnatting og servering. Det har vi høyrte litt om i innlegga. Innan desse gruppene var nedgangen 29 pst. samanlikna med fjorårets tal i same periode.

Når det gjeld aksjeselskap, viser tala faktisk ein gledeleg auke på 12 pst. i andre kvartal i år, samanlikna med same periode i fjor. Alle ynskjer å koma tilbake til «normale» tider. Med gode opptrappingsplanar i bedrifter med permitterte, vil alle forhåpentlegvis gjera sitt beste for å koma i full sving igjen.

I denne koronaperioden er det mange gründerar som har arbeidd flittig med produktutvikling – mange med offentlig støtte, og andre med privat kapital. Det eg høyrer når eg er på bedriftsbesøk, er at det kan vera svært vanskeleg å koma inn i offentlig sektor, f.eks. i anbodskonkurransar, som statsråden nemnde i stad.

På dette området kan offentlig sektor forbedra seg og vera meir open for nytenking. Offentlig sektor i Noreg er stor og dominerande i marknaden på mange område, og må ta ansvar for at fleire får sjansen til kontraktar.

I vår iver etter å koma i gang for fullt med næringslivet har Kristeleg Folkeparti særleg omtanke for dei av oss som må ha tilrettelagde arbeidsplassar. Ingen må verta gløymde og haldne utanfor. Mange unge opplever i desse tider einsemd og at dei ikkje strekkjer til. Einsemd, isolasjon og depresjon har vorte ei stor helseutfordring i landet vårt. Mange kommunar er flinke til å samhandla med frivillig sektor for å hjelpa ungdomane. Dei treng å få kvalifisert hjelp, individuell oppfølging og å kjenna at nokon bryr seg. I min kommune er vi så heldige å ha ein organisasjon som heiter PitStop, som gjer akkurat dette. Dei har fått svært gode resultat. Dei har hjelpt mange unge som har slutta i vidaregåande skule, tilbake til skulen. Pensjonistar i frivillig sektor, mange lærarar, har hjelpt til. Det har gjort at samhandlinga har vore heilt utmerkt. Dei unge har vorte trygge. Dei meistrar skulesituasjonen og får hjelp til skulearbeid. Dei ser ei lysare framtid i møte enn dei gjorde i utgangspunktet.

Kristeleg Folkeparti har i regjering vore med på å auka tilrettelagde arbeidsplassar betydeleg, men vi ser at meir må gjerast for å få alle med. I tillegg må ein auka og styrkja satsinga på arbeidspårebuande tiltak. Dette er fordi det trengst opplæring til eit næringsliv som har endra seg det siste halvtanna året.

Lise Christoffersen (A) [17:04:47]: Takk til interpellanten for å reise et viktig spørsmål, men det er én dimensjon som jeg mener mangler litt i debatten. Før pandemien lå sysselsettingen blant funksjonshemmede på 43,8 pst, mot 74 pst for resten av befolkningen. 30 pst av dem uten jobb ville gjerne ha, men fikk ikke. Blant utviklingshemmede er åtte av ti uten arbeid, og

under pandemien har det blitt verre. Sysselsettingen falt i fjor til 40,6 pst, og fallet er større enn for befolkningen som helhet.

Arbeiderpartiet er bekymret for det vi ser av økende forskjeller mellom folk. De rikeste drar ifra. De med de laveste inntektene sakker akterut, ikke bare relativt sett, men opplever at reallønna går ned. Arbeiderpartiet er bekymret for fallende sysselsetting. Det var vi også før pandemien. Vi er bekymret for at uføretallene stiger. Det var vi også før pandemien. Spesielt er det bekymringsfullt at andelen unge uføre øker. Vi er bekymret for dem som lenge har stått uten jobb, selv om de både kan og vil, og som etter hvert som tida går, opplever at de ikke lenger har rettigheter i trygden og henvises til sosialhjelp eller privat forsørging.

Som tidligere AUF-leder Ina Libak så treffende sa det, virker koronaen som et forstørrelsesglass på økte forskjeller. Det gir noen ekstra utfordringer: Over 200 000 nordmenn skal tilbake i arbeid. Da blir det tøffere for dem som i utgangspunktet allerede sto lenger fra arbeidsmarkedet enn mange andre.

Samtidig har koronakrisen vist oss verdien av fellesskapet vårt og en sterk offentlig velferdstjeneste, verdien av det organiserte arbeidslivet med ryddige arbeidsvilkår. Vi blir minnet om at høy tillit til hverandre og sterk solidaritet med hverandre er Norge på sitt aller beste.

Over tiår har vi bygd opp den sosialdemokratiske samfunnsmodellen i Norge, og den må vi forsvare – og bygge videre på. Bare slik kan vi møte de store oppgavene som nå venter oss utover 2020-tallet. Arbeiderpartiets program, som ble behandlet på landsmøtet nettopp, har tre helt konkrete løfter, hvorav to av dem er helt sentrale for det temaet vi snakker om i dag:

- Det skal være trygt arbeid til alle. Arbeid til alle er jobb nummer én. Det krever en aktiv, ikke passiv, stat, der fellesskapets ressurser brukes målrettet for å skape nye arbeidsplasser.
- Velferden skal gjøres sterkere. Den skal omfatte alle, uavhengig av hvem du er, og hvor du bor.

Viktige grep må til for å få bedre resultater når det gjelder arbeid og inkludering av dem som står lengst unna arbeidsmarkedet. Arbeiderpartiet har lagt fram forslag om et styrket Nav. Det er helt nødvendig med flere ansatte i Nav med tid til å sikre tett oppfølging av brukerne inn mot arbeidsgivere, helsevesen og utdannings-system. Vi må øke bevilgningene, ikke kutte. Regjeringas kutt nærmer seg allerede en halv milliard kroner.

Alle må få rett til individuelle skreddersydde planer, men det hjelper ikke når arbeidsavklaringspengene er kuttet så mye at folk ikke engang har rukket å få en diagnose før de kastes ut av trygden, attpåtil med ett karensår som følger. Da er mye tapt, og man må

begynne på nytt. Før kunne folk få arbeidsavklarings-penger så lenge det var nødvendig, ta utdanning opp til master, hvis det var det som skulle til. Sånn er det ikke lenger.

Kvalifiseringsprogram er for dem uten rettigheter i trygden som står i fare for å bli langtidsmottakere av sosialhjelp. Men programmet tilbys for sjelden, og utdanning tas knapt i bruk, selv om all forskning viser at utdanning er det som nytter.

Vi må sørge for at Nav har de virkemidlene og den beslutningsmyndigheten som trengs. Arbeiderpartiet har fremmet en rekke forslag, men blitt nedstemt. Det handler f.eks. om universell utforming, jobbgaranti for unge og utviklingshemmede, utdanning, flere tiltaksplasser, forhåndsgaranti for tilrettelegging på arbeidsplassen og reversering av kutt i arbeidsavklaringspengene, for å nevne noe. Så må det offentlige – stat og kommune som arbeidsgivere – gå foran og tilby jobber til dem som gjerne vil, men ikke får.

Helt til slutt: Statsråden nevnte utdanning hele livet, men Arbeiderpartiets forslag om en kompetanse-reform og en kompetansemilliard er altså foreløpig blitt nedstemt. Men kanskje er det håp for den reformen etter det statsråden sa.

Siv Henriette Jacobsen (A) [17:09:46]: Arbeid til alle har alltid vært og vil alltid være jobb nummer én for Arbeiderpartiet. Arbeid er grunnlaget for utvikling og velstand hos den enkelte og for hele samfunnets velferd. At Høyre nå søker jobb nummer én uten at partiet samtidig tar med seg verktøy i verktøykassa for å kunne gjøre jobben, er oppsiktsvekkende, men interessant. Høyre har tidligere gått til valg på skattelette i tro på og overbevisning om at bare de rike blir rike nok, vil de også skape arbeidsplasser. Jeg vet ikke om Høyre har tatt et oppgjør med egen politikk i så måte, men det skader ikke å be om svar på det.

I denne salen bør vi kunne slå fast én gang for alle at «trickle-down economics» ikke er et verktøy for full sysselsetting. Skattelette til dem som har mest fra før, fører kun til at ulikheten øker. Det er den politikken som Høyre har ført, og det er den vi ser konsekvensene av i Norge i dag. I tillegg øker nå også ledigheten, hovedsakelig som følge av koronasituasjonen og helt eller delvis nedstengning av viktige bransjer, som reiseliv, kultur og utelivsbransjen. Også handelsnæringen er til dels hardt rammet, over 200 000 er i dag ledige som følge av dette.

Vi ser at det ikke er vilkårlig hvordan dette rammer. Det er de unge og de uten utdanning som først må gå når arbeidslivet stenger ned. Det er derfor det er så viktig å kvalifisere flest mulig arbeidstakere, slik at de kan stå bedre rustet når vi er ute av pandemien. Fullført

videregående utdanning er blitt den nye planken i arbeidslivet, og det er helt avgjørende å sikre at alle får et tilbud om dette. Muligheten for å kunne kombinere utdanning med dagpenger er avgjørende, men det er ikke nok. Tilbud som fagbrev på jobb og bedriftsintern opplæring er også viktig. I tillegg må vi sikre flere av disse grunnleggende ferdigheter. Mange har ikke tilstrekkelige norskkunnskaper eller digitale ferdigheter til å kunne nyttiggjøre seg tilbudet om fagbrev. Rundt 1 000 av de oppsagte og permitterte på Gardermoen faller f.eks. inn under denne kategorien.

Hver tredje som er ledig, er under 30 år, andelen unge som ikke er i arbeid, utdanning eller aktivitet, har i lengre tid vært stabilt høyt, og antallet unge uføre er doblet de siste ti årene. Arbeiderpartiet vil derfor ha en aktivitetsreform som sikrer alle unge under 30 år et tilbud om arbeid eller skole. Vi vil gi flere sjansen de trenger for å komme ut i arbeid, delta i arbeidslivets fellesskap og få en egen inntekt å leve av. Nav må få et overordnet ansvar for å sikre at det finnes jobber tilpasset personer med gradert uføretrygd, både i offentlig og i privat sektor. Skal vi komme videre i å sikre full sysselsetting, er det helt avgjørende at vi én gang for alle knekker koden for å kunne kombinere arbeid og trygd. Det har vi alle sammen vært for dårlige på.

I motsetning til regjeringen, som har klokkeetro på finansielle virkemidler, vil Arbeiderpartiet føre en aktiv næringspolitikk som legger til rette for et nyskapende, kunnskapsbasert og klimavennlig næringsliv. Mens Høyre kun er opptatt av å rødme sin politikk, som til nå hovedsakelig har vært en politikk for økte forskjeller, har Arbeiderpartiet en plan, en aktiv næringspolitikk og en vilje til å lykkes med å skape flere jobber for framtiden.

Heidi Nordby Lunde (H) [17:13:58]: Jeg vil takke alle som har deltatt i debatten.

Jeg kan forsikre representanten Aasrud om at det ikke er på grunn av dårlig kommunikasjon mellom Høyres stortingsgruppe og regjeringsapparatet, men fordi det av og til kan være behagelig å høre representantene snakke litt friere i denne sal, og ikke bare ha de partimessige slagordene, slik jeg egentlig oppfattet forrige taler å ha.

Jeg har lyst til å minne om at Norge har håndtert koronapandemien bedre enn land det er naturlig å sammenligne seg med, til tross for at vi har identifisert mange feil og mangler. Vi har færre døde og færre sykehusinnleggelser, og vi ser ut til å ha et mindre økonomisk tilbakeslag enn mange andre. Det gir selvsagt også håp.

Vi visste også før pandemien at vi sto foran store omstillinger. Perspektivmeldingen fra 2009, og sikkert

før den tid også, slo allerede da fast at i løpet av de neste ti årene ville inntektene fra oljen flate ut og gå ned, samtidig som det ville være færre i arbeidsfør alder og flere pensjonister. Vi skal ikke tilbake til dit vi var, men inn i en ny normal. Pandemien kan faktisk kanskje da ha gitt oss noe drahjelp gjennom å fungere nettopp som et forstørrelsesglass på utfordringer som vi må løse.

Noe er nok denne salen ganske enige om – at fellesskapet skal stille krav, men også stille opp, at pensjonssystemet må følge utviklingen og sørge for at det lønner seg å stå i jobb, og at rettigheter skal følge på. Unge skal ha rask og tett oppfølging og stilles krav til, for det å stille krav er også å bry seg. For meg er det i hvert fall ikke omsorg i å la folk gå lenge på midlertidige ytelser eller fullt ut på uføretrygd. Alle skal med, slik et herværende parti hadde som slagord for noen år siden, men da må man også innrette systemene slik at det løfter folk opp og inn og ikke skyver folk ut og vekk.

Men vi har nok et litt ulikt utgangspunkt for statlig styring av mål og virkemidler, slik jeg oppfattet representanten Lundteigen. Timoteien blomstrer ikke av vedtak i denne sal, og det gjør heller ikke arbeidsplasser. Vi vil trenge bærekraftige norske bedrifter for å skape de arbeidsplassene folk skal inkluderes i, og jeg er enig med representanten Lundteigen når han sier at det ikke skal skje på dugnad, men fordi den enkelte er verdifull og er verdt det, både for arbeidsgiveren og for samfunnet for øvrig.

Vi har gjort endringer i introduksjonsprogrammet, vi har innført fagbrev på jobb, vi har innført flere virkemidler nettopp for å løfte folk inn i arbeidslivet. For i Høyre ser vi hele mennesket hele livet – fra tidlig innsats i barnehage og skole til velferd og fellesskap, som skapes best når private entreprenører får lov til å blomstre.

Vi så også at arbeidsmarkedet kom raskt i bedring i årene etter oljekrisen, og at man fikk opp arbeidsmarkedet ganske fort under denne regjeringen, og jeg er sikker på at etter valget vil denne regjeringen kunne gjøre det samme igjen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:17:12]: Jeg vil si tusen takk for diskusjonen. Representanten Aasrud sa at antallet uføre hadde doblet seg under denne regjeringen. Det tror jeg var en forsnakkelse. Hun snakker kanskje om unge uføre. De unge uføre er i og for seg en god illustrasjon på kompleksiteten i disse utfordringene. For det er ikke noen tvil om at hvis man er ung og ufør, så har de fleste først gått på arbeidsavklaringspenger og så over på uføretrygd etterpå.

En av problemstillingene er jo hvorfor vi i Norge har flere på helserelaterte ytelser enn de fleste andre

land i Europa, ja, vel egentlig noe annet land i Europa. Dette er delvis et resultat av politikk. Andre land har jo også sosiale ytelser – riktignok er det ikke så mange som er så rause som oss på mange områder, bl.a. fordi vi er et rikt land – men de har ikke helserelaterte ytelser på den måten vi har det. Det er det ene som er klart.

Det andre er at det også illustrerer det store dilemmaet: På den ene siden vil uføretrygd for mange oppleves som en slags trygg havn. Det er mange som opplever at de må slåss med systemet for å få en anerkjennelse av sin sykdom, som gjør at de ikke kan jobbe. På den andre siden er det åpenbare paradokset at hvis man blir ufør i en alder av 25–26 eller yngre enn det, kan livet 10–15 år senere kanskje være litt annerledes. Selv om Nav formelt sett skal følge deg opp og noen f.eks. kan få en VTA-plass eller noe slikt, vet vi at den tettteste oppfølgingen skjer før man går over på uføretrygd. Det betyr at vi ikke har klart å rigge systemet vårt slik at vi klarer å følge opp folk som f.eks. har gått over på en uføretrygd.

Da vil jeg si at noe av det klokeste vi kan gjøre, er å se på nye, gode forslag som kommer. Sysselsettingsutvalget har en rekke forslag knyttet til dette, og flere av forslagene er det også stort flertall for, der enten alle partene i arbeidslivet eller et flertall av organisasjonene i arbeidslivet er med. Der er det mye vi kan hente for å følge opp dette, bl.a. knyttet til uføretrygd, unge AAP-mottakere, etc.

Så bare et par kommentarer til debatten: Det er helt riktig at den pakken med kompetansereform som Arbeiderpartiet har foreslått, ikke er blitt vedtatt. Men det er fordi regjeringens kompetansereform har en litt annen innfallsvinkel. Det gjennomføres jo nå en kompetansereform, og utdanning og dagpenger er en del av det. Det er bare at det ikke kom i én plan, i ett dokument, med fem tiltak. Det ble gjennomført som en serie tiltak som skulle gjennomføres over tid.

Så til slutt: Jeg er veldig for en aktiv næringspolitikk, men jeg tror at for å skape arbeidsplasser kan det ikke bare være slik at staten er aktiv i å kjøpe opp private bedrifter og så styre dem. Det må også være noen private bedrifter som er aktive i å skape arbeidsplasser.

Presidenten: Debatten i sak nr. 8 er dermed over.

Sak nr. 9 [17:20:23]

Innstilling fra næringskomiteen om Opphevelse av eksportkredittloven (Innst. 345 L (2020–2021), jf. Prop. 103 L (2020–2021))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 10 [17:20:49]

Interpellasjon fra representanten Mathilde Tybring-Gjedde til kunnskaps- og integreringsministeren:

«Regjeringens koordineringsgruppe for sårbare barn og unge under koronakrisen melder at det er grunn til å tro at mange elever opplever et dårligere utbytte av opplæringen og redusert faglig progresjon som følge av begrensningene i skolehverdagen under pandemien. Fremdeles får ikke alle som har krav på spesialundervisning, de timene de skal ha, og det har vært en økning i psykisk uhelse blant barn og unge. Utdanningsdirektoratet viser også til at dette rammer de som allerede slet på skolen, hardest. Høyre er bekymret for at flere elever ikke vil komme til å fullføre skolegangen fordi de henger etter i fagene.

Hva er statsrådens oppfatning av situasjonen, og hva vil statsråden gjøre fremover for å kompensere for tapt læring, særlig med tanke på de elevene som har størst behov for oppfølging, og som står i fare for ikke å fullføre skolegangen?»

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [17:22:05]: På Vestli skole i Oslo finner man elevene Layan og Lucas. Lucas, som pleier å være veldig giret på å stå opp hver eneste dag, forteller til Dagsavisen at han nå sliter med motivasjonen, og at han ikke liker digital undervisning. Det er nesten alltid noen som ikke har skrudd av lyden, og verken han eller Layan får konsentrert seg, og de blir sittende masse inne. Vestli skole er en av de skolene i Norge som har vært hardest rammet av pandemien. De har hatt over 100 klasser i karantene samtidig, og det er vondt å høre om elever som nesten begynner å gråte når rektor kommer inn med munnbind, fordi de vet at da skal de i karantene igjen.

Det viktigste vi gir våre barn og unge, er en god skole, en skole som sikrer at alle barn får de ferdighetene og kunnskapene de trenger for å mestre eget liv og forfølge sine drømmer. På grunn av pandemien er det mange elever som har hatt lengre perioder med digital undervisning og har gått glipp av viktig undervisning i klasserommet med læreren sin og venner. Høyre er veldig takknemlig for at lærere og ansatte i skolen har snudd seg rundt og gjort en fantastisk innsats. Det er flere elever som forteller at digital undervisning har fungert godt, og at de også har fått jobbe mer selvstendig og mer i ro. Det skal vi heller ikke ignorere.

Samtidig er det mye som tyder på at flere elever har falt bakpå på skolen det siste året, og at det er store forskjeller mellom kommuner og skoler. Vi er bekymret for den langsiktige konsekvensen av denne pandemien. Koordineringsgruppen som vurderer tilbudet til sårbare barn og unge, skriver at det er grunn til å anta at mange elever opplever et dårligere utbytte av opplæ-

ringen. Koronakommisjonen kom forrige uke med et tilsvarende varsel, om at hjemmeskole bidrar til mindre motivasjon. Dette er en veldig stor problemstilling. Det er igjen grunn til å si at her er det store forskjeller i hvordan det har slått ut, og jeg vet også at det er kommunene som står nærmest til å vurdere hvilke tiltak som er riktige for deres elever, særlig når pandemien har vært så ulik ulike steder.

Samtidig vil jeg gjerne diskutere med statsråden hvilke initiativ vi kan ta fra staten og Stortingets side, og hvordan vi kan samarbeide med kommunene om å sette inn krafttiltak for ulike elevgrupper som har slitt. Jeg har lyst til å trekke fram kanskje særlig fire grupper. Det er elever som har fått vedtak om spesialundervisning, det er elever på barneskolen som henger etter i grunnleggende ferdigheter, det er elever med høyt fravær, og det er yrkesfagelever.

For å starte med det første: Vi har over 9 500 elever som mistet store deler av spesialundervisningen høsten 2020. Det er heldigvis færre enn vi fryktet, men det er grunn til å tro at skolene har oppbemannet med ukvalifiserte assistenter, og at kanskje innholdet i spesialundervisningen har vært av noe lavere kvalitet. Regjeringen har jo satt i gang et varig og stort kompetanseløft for spesialundervisningen, som skal virke over flere år, men jeg lurer på om statsråden tenker at det kan være nødvendig å gå i dialog med kommunene om å styrke laget rundt elevene nå, og kanskje også flytte ansatte fra PP-tjenesten, fra helsestasjoner, fra andre kommunale instanser mer inn på skolene den nærmeste tiden, slik at man kan være der når unge kommer tilbake, både for dem som trenger spesialpedagogisk oppfølging, og også for dem som sliter med psykiske problemer etter pandemien.

Den andre gruppen jeg vil trekke fram, er elever som ikke har knekket lese- og regnekoden, kanskje særlig på småtrinnet. For det er veldig krevende å lære seg å lese på Teams, og da vil også sosial bakgrunn og det at du har foreldre som leser for deg, ha mer å si. Det jeg er bekymret for, er at disse elevene kommer tilbake til skolen, i normalen, og så faller de etter og mister mestringsfølelsen i fagene. De yngste elevene danner seg veldig raskt et inntrykk av om de er gode nok på skolen. De yngste elevene merker om de mestrer å være elev. Det jeg er redd for, er at hvis de først opplever at de mister mestringsfølelsen, sitter det i og forplanter seg senere i skoleløpet. Vi vet f.eks. at blant elever som er på det laveste nivået på nasjonale prøver i 8. klasse, fullfører kun 30 pst. videregående.

I Oslo, som jeg kjenner godt, har utviklingen i lesing og regning på barneskolen gått feil vei to år på rad. Det er flere elever som sliter med grunnleggende ferdigheter, og det er større forskjeller. Dette er til tross for at

det er færre elever som trenger særskilt norskopplæring, og til tross for at regjeringen har gitt Oslo over 900 flere lærere. Når pandemien kommer på toppen av dette, og det særlig rammer skoler som har mange elever med minoritetsbakgrunn, og som trenger særskilt norskopplæring, vet vi at det kommer til å være krevende å ta igjen. Og vi vet at de kommer til å måtte starte så tidlig som mulig i skolen.

Så vil jeg si at jeg våknet opp til en veldig god nyhet i dag, at regjeringen og statsråden kommer med ytterligere 250 mill. kr til kommunene for å ta igjen tapt læring. Dette kommer på toppen av de 500 mill. kr kommunene har fått til å arrangere ulike sommerskoletilbud. Oslo har f.eks. fått 54 mill. kr. Men skal vi lykkes, må vi også kreve at kommunene bruker disse pengene riktig, at man jobber systematisk for å kartlegge hvordan elevene ligger an, og at man prioriterer grunnleggende ferdigheter. Jeg er opptatt av at de pengene f.eks. Oslo får til sommerskoletilbud, går til å skape gode kurs i matte og norsk med høy kvalitet og læringseffekt og ikke bare spres utover til ulike tiltak med varierende kvalitet. At nesten 200 kommuner ikke søkte om midler til å arrangere sommerskoletilbud til sine elever, må jeg si også tyder på at ikke alle kommuner er på ballen, rett og slett. Når vi gir 500 mill. kr til kommunene, bør man forvente at alle, hver og en, søker om støtte.

Jeg håper også statsråden har noen tanker om hvordan vi kan mobilisere og samarbeide med kommunene for å styrke innsatsen de neste årene, enten det er å gi intensivopplæring til elever som henger etter, finne ut hvordan det står til på hver enkelt skole, sette inn tiltak, arrangere sommerskole og leksehjelp, kanskje gi innføringsfag for elever på videregående skole som har svake karakterer, og kanskje også for de elevene som starter på ungdomsskolen med ganske store kunnskapshull. Vi må ikke glemme at det som for oss har vært over et år med pandemi, for ungdomsskoleelever har vært halve ungdomstiden i en pandemi, og det har store konsekvenser.

Den tredje gruppen jeg vil trekke fram, er elever som har fått høyere fravær under pandemien. Jeg er særlig bekymret for dette, for vi ser at det ofte er en direkte sammenheng mellom fravær og frafall senere, men ikke minst også med tanke på fravær og hvorvidt man får støtte og oppfølging hjemmefra. Det er en av de faktorene som har mest å si for elevenes faglige læring og sosiale situasjon i skolen.

Jeg synes det er overraskende at vi ikke har bedre oversikt over fravær. Oslo, f.eks., klarte jo å sette inn et nytt register for å registrere fravær i en pandemi, som gjør at de ikke vet hvor mange elever som har vært til stede på skolen det siste året. I Hedmark har de aller fleste elever vært fysisk til stede på skolen, men deres

oversikt tyder faktisk på at også der har det vært mye høyere fravær høsten 2020 enn årene før. Det henger selvfølgelig sammen med smittevern rådene, men jeg tror også det henger sammen med at elevene våre mister en del motivasjon under pandemien. Det er utrolig viktig å få elevene tilbake på skolen. Det er også viktig å sikre at kommunene og skolene har gode systemer for å registrere fravær blant elever, slik at man kan sette inn tiltak det øyeblikket fraværet oppstår.

Helt avslutningsvis vil jeg gjerne høre statsrådets tanker om yrkesfagelevne. Her har regjeringen bevilget 350 mill. kr i Utdanningsløftet for å øke lærlingtilskuddet. Man har sikret tilbud til dem som ikke får læreplass. De fikk tilbud på skolen, og mange av disse tiltakene ble videreført i år. Det har vært helt uvurderlig for antall lærlinger som ble permittert, endret seg ikke raskt i løpet av kort tid, selv i 2020. Men det er ingen tvil om at en del av de yrkesfagene hvor det er mange som mangler læreplass, f.eks. mat- og restaurantfag og særlig reiseliv, vil være rammet over lengre tid. Spørsmålet er: Hva gjør vi for de elevene som har startet på f.eks. reiselinjen, for at de skal kunne ha en jobb å gå til når de er ferdige?

Så vil jeg si at det jeg håper vi lærer fra denne pandemien, er viktigheten av å prioritere riktig i norsk skole. For den viktigste jobben gjorde vi jo før pandemien: at 40 000 lærere har fått videreutdanning, at vi har innført videreutdanning i spesialpedagogikk, at vi har over 4 000 flere kvalifiserte lærere og mange flere ansatte i skolehelsetjenesten og på helsestasjonene, at elever som faller etter i lesing, skriving og regning, får en intensiv oppfølging av skolen sin, og at man har systemer og rutiner på plass fra før. Det er også utrolig viktig for å kunne være i beredskap.

Den teknologiske skolesekken, som har gitt bevilgninger til digitale læremidler og digital kompetanse, har også hatt betydning i en pandemi som har slått ut så raskt og så ulikt. Det siste man trenger nå, er at man nedprioriterer lesing, skriving og regning og fjerner åpenhet om hvordan det står til med elevene, eller fjerner satsingen på Lærerløftet. Men det er ingen tvil om at vi allikevel står foran en ganske stor utfordring de neste årene, med de elevene som kommer til å oppleve de langsiktige konsekvensene av en pandemi.

Med det gleder jeg meg til å høre statsrådets vurderinger og refleksjoner.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Guri Melby [17:32:07]: Jeg deler bekymringen som representant Tybring-Gjedde løfter fram i sin interpellasjon, og jeg er også glad for muligheten til å diskutere dette temaet på Stortinget. Det er ingen tvil

om at mange barn og unge har fått et dårligere utbytte av opplæringen som en følge av pandemien. For noen elever kan man nesten gå så langt som å si at det har vært et tapt skoleår, mens det er andre som nesten ikke har merket noen ting. Det gjør det kanskje ekstra krevende at det er såpass store forskjeller i både hvor hardt pandemien har slått til rundt omkring i landet, og hvor godt man har greid å håndtere det. Det jeg synes er aller tyngst å tenke på, er at de som av ulike årsaker er mest sårbare fra før, og som da av ulike årsaker står i fare for å ikke fullføre skolegangen, også er dem som vi føler oss ganske sikre på at blir rammet aller hardest av denne pandemien.

Det er klart at det viktigste vi kan gjøre for alle barn og unge, er å holde barnehager og skoler åpne og i så normal drift som det overhodet er mulig å få til. Dette har regjeringen prioritert under hele pandemien. Sammenlignet med ganske mange andre land har Norge også lyktes ganske godt i å holde skoler åpne det aller, aller meste av tiden, men det er klart at tilbudet noen steder ikke har vært like mye fysisk som andre steder.

Barnehager og skoler er viktige for barn og unges utvikling, læring og psykiske helse, og det er et sted der de blir sett. Nedstengningen vi gjennomførte i fjor og tiden etter, har vist veldig godt hvor sårbar skolen er for at sårbare elever ikke blir fanget opp og får hjelp fra andre tjenester. Det er ikke alltid skolen som må gi tjenester, men det er ofte i skolen de blir sett og fanget opp.

Men av og til er det sånn at det er nødvendig å sette inn smitteverntiltak som gjør at skoler må stenge fysisk. Da har det gått fram av regelverket helt siden nedstengningen i fjor at de som har særlige behov, skal få et stedlig tilbud. Elever som har vedtak om spesialundervisning eller særskilt språkopplæring, skal som hovedregel få det tilbudet som følger av vedtaket. Det skal være svært gode og dokumenterbare grunner for å avvike fra tilbud som elever har krav på, og i slike vurderinger skal det alltid legges vekt på elevens beste.

Jeg er veldig glad for at det ble forbedringer i tilbudet i høst, sammenlignet med det som var før sommeren i fjor. Det var flere elever som fikk de timene de hadde krav på, og skolene greide i større grad å skjerme spesialundervisningstilbudet. Samtidig må vi ta litt forbehold, for det meste vi har av tall, ble samlet inn før 1. oktober i 2020. Da hadde vi et relativt lavt smitetrykk, og etter det er det noen videregående skoler som har vært heldigitale, og andre som har vært på rødt nivå over mange måneder. Vi vil få nye tall i løpet av denne våren, og dette vil være et av de områdene der vi følger med ekstra nøye.

Regjeringen jobber kontinuerlig med å bøte på den vanskelige situasjonen for dem som trenger det mest. I

løpet av 2020 har vi innført flere tiltak for å kompensere for fysisk stengte skoler og langvarige smittevern-tiltak, og denne innsatsen styrker vi i 2021. Jeg er, i likhet med representanten, bekymret for om frafallet i videregående opplæring vil øke dette skoleåret. Vi har alle hørt historiene om de svarte skjermene og lærere som ikke får kontakt med elevene, og det er åpenbart mye vanskeligere å følge opp elever som sliter, når man ikke kan møte dem fysisk.

Gjennom Utdanningsløftet, som kom på plass allerede i revidert nasjonalbudsjett i fjor, er det satt i verk en lang rekke tiltak for å få flere til å komme seg gjennom videregående opplæring. Fylkeskommunene fikk bl.a. 150 mill. kr for å tilby et tilpasset opplæringstilbud til avgangselever i videregående opplæring som har mangler i vitnemålet. Det vil egentlig si elever som hadde mistet retten sin, som hadde brukt den opp, men som da fikk en mulighet til å fortsette likevel.

Det ble i fjor også bevilget 170 mill. kr til tiltak for at elever skulle kunne ta igjen tapt læring som følge av redusert fysisk tilbud på skolen. Og i første halvår i år er det satt av ytterligere 160 mill. kr til det. Her har vi fått rapporter fra Utdanningsdirektoratet som viser at disse pengene har nådd fram. De er blitt brukt på det vi mente de skulle bli brukt på, om det er intensivopplæring, om det er økt lærertetthet for å følge opp flere elever, om det er til spesialundervisning – den typen tilbud som er rettet mot de elevene som har de største behovene, og det er veldig fint å se.

Et annet tiltak som er ment å kompensere for konsekvenser av smitteverntiltak, er tilbud om sommer-skole, som representanten også nevnte. Det er bevilget en halv milliard kroner fra staten til dette. Målet er at vi skal gi barn og unge en arena der de kan delta i både faglige, sosiale og kulturelle aktiviteter og få en mulighet til å ta igjen tapt progresjon. Og jeg er enig med representanten: Jeg håper jo at mange av disse sommerskolene også vil tilby faglige muligheter til elevene, sånn at dette kan bli en mulighet til å ta igjen tapt progresjon.

Vi vet at pandemien har gjort det vanskeligere for ungdom å få læreplass, og at det er mange læringer som har fått opphold i opplæringen sin. Derfor er det også bevilget 100 mill. kr ekstra til tilskudd til læringer som står i fare for å bli permittert eller miste læreplassen sin.

Vi ser at det er svært viktig med fleksible utdanningstilbud som er særlig tilpasset nyutdannede og unge uten mye jobberfaring, eller som er ledige og permittert. Derfor er det også bevilget 140 mill. kr til å oppskalere den typen tilbud.

Så langt i pandemien er det i tillegg til alle disse øremerkede summene også bevilget milliarder av kroner

til skoleeierne, og vi kommer til å bevilge mer dersom det viser seg at det er behov for det. Tall som er innhentet fra kommunesektoren, viser at merutgifter og mindreinntekter knyttet til pandemien samlet sett er godt kompensert for i 2020. Men det er selvsagt viktig at pengene kommer fram, sånn at vi kan opprettholde gode tilbud til barn og unge.

Derfor har jeg sendt et brev til alle landets ordførere og fylkesordførere om at midlene skal bidra til mest mulig tilstedeværelse på skolen, også på rødt nivå. Sammen med helse- og omsorgsministeren har jeg også sendt et brev til alle barnehage- og skoleeiere med det samme budskapet.

Vi jobber ellers kontinuerlig med å ha et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag om elevers læringsutbytte og hvilke konsekvenser pandemien har for barn og unge. I den siste rapporten fra koordineringsgruppen for sårbare barn og unge pekes det på at det ikke er grunnlag for omfattende endring av tiltak som begrenser barns tilgang til barnehage, skole, tjenester og fritidsarenaer. Jeg er enig med koronakommisjonen om at det nå er viktig å legge til rette for at alle elever får anledning til å ta igjen tapt læring. Jeg har allerede startet på det arbeidet, og jeg har fått nyttige innspill til prosessen med å forberede neste barnehage- og skoleår. Jeg vil fortsette den gode dialogen vi har med organisasjoner i sektoren.

Vi er også i gang med å vurdere hvilke langsiktige konsekvenser pandemien og smitteverntiltak har for barn og unge. I denne prosessen er det viktig at vi spiller på lag med skoleeierne, kommunene og organisasjonene, for det er jo de som er nødt til å gjennomføre jobben, og som er nødt til å gjennomføre det løftet vi trenger. Jeg tror vi kan slå fast allerede nå at det vil være behov for en forsterket innsats over lang tid, for det er noen barn og unge som blir rammet ekstra hardt.

I revidert nasjonalbudsjett vil regjeringen foreslå 250 mill. kr til tiltak som bl.a. kan gi flere lærere, intensivopplæring eller ekstra tilbud før eller etter skoletid. Vi skal gi dem som har opplevd å få kunnskapshull og tapt læring, en mulighet til å ta igjen noe av det de har mistet.

Det er uten tvil viktigere enn noensinne at barn og unge får et så normalt liv som mulig. Utsatte barn og unge blir ekstra sårbare når de ikke kan delta i det faglige og sosiale fellesskapet på skolen. Mange av elevene som har behov for særskilt tilrettelegging, vil kunne trenge enda mer støtte og oppfølging på skolen fremover. I tillegg vil flere enn før pandemien ha behov for ekstra hjelp og støtte. Når vi nå gradvis og kontrollert kan åpne samfunnet igjen, skal vi fortsette å prioritere barn og unge. De skal ikke bære belastningen av tiltaksbyrden i bekjempelsen av pandemien.

Så vil jeg i likhet med representanten avslutningsvis trekke fram at mye av det som vil være aller, aller viktigst framover, er noen av de tunge satsingene som vi har jobbet med over lang tid, f.eks. det løftet vi er i ferd med å gjennomføre på spesialpedagogikk, der vi nettopp gjør som representanten pekte på, og flytter ressursene ut fra statlige kontorer og ned til skolene, ned til kommunene, og løfter kompetansen. Det kompetanseløftet er vi i gang med, og det kan være gode grunner til at det bør styrkes på grunn av pandemien, f.eks. at det løftet må skje raskere enn det vi opprinnelig hadde planlagt for.

Vi bør også se på om en enda større del av kompetansehevingen gjennom Kompetanse for kvalitet bør rettes også nettopp mot spesialpedagogikk, mot kompetanseheving knyttet til helt grunnleggende lese-, skrive- og regneferdigheter og den typen ting. For det aller, aller viktigste er jo den kompetansen som lærerne som er i klasserommet hver eneste dag, har. Så det å bygge på de satsingene vi allerede har, som vi vet at fungerer, tror jeg kanskje vil være en viktig del av oppskriften framover.

Så må vi ta en diskusjon om hva slags satsinger som skal initieres nasjonalt, og hva vi tenker at løses best lokalt. For det er ingen tvil om at det er veldig store forskjeller. Det er mange kommuner med store, omfattende utfordringer, og så er det andre kommuner som har kommet seg ganske helskinnet gjennom denne pandemien, og det må vi også ta høyde for.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [17:42:19]: Jeg synes statsråden, særlig på slutten, kom med et veldig godt poeng. Det er forskjell på hva vi skal gjøre nasjonalt, og hva vi skal gjøre lokalt framover når vi ser at det slår så ulikt ut, og også når vi ser at det er noen grupper som får langsiktige konsekvenser av en pandemi. Jeg synes det var mange interessante og gode punkter her. Det er helt åpenbart at på bevilgningssiden fikk kommunene i fjor – og de kommer også nå i revidert til å få – betydelige midler til å kunne følge opp sine skoler. De 500 mill. kr til sommerskoletilbud vil jeg mene er veldig viktig for å kunne skape aktiviteter i sommerferien og også kunne skape tilbud lokalt etter de utfordringene man har. Jeg skal ta ett eksempel: Svømmeopplæring har elevene mange steder faktisk ikke fått. Det er klart at i de kommunene bør man kunne vurdere hvorvidt man i løpet av sommeren skal tilby kurs til sine elever.

Statsråden var inne på at man i 2020 har satt av 170 mill. kr ekstra. Det er helt riktig at mange av de tiltakene som ble tatt i bruk, var flere lærere, miljøarbeidere og intensivopplæring til elever som hang etter, og det var leksehjelp og innkjøp av utstyr, slik som datamaskin for elever som ikke hadde det hjemme. Så det

virker som at kommunene i 2020, særlig i den unntakssituasjonen man var i, håndterte det på en god måte. Men så er vi tilbake til det som er de langsiktige utfordringene, som er hvordan man klarer å følge opp disse elevene over tid når vi kommer tilbake til normalen.

Jeg opplever at når det kommer til å være veldig tydelig overfor kommunene om at elevene skal være på skolen, har det budskapet blitt tatt imot på en god måte, og kommunene har gjort en veldig god innsats. Da vi f.eks. gjorde mer unntak for at dersom undervisningssituasjonen krevde at man hadde noe mer digital undervisning, og man fikk muligheten til det, var det mange som slo alarm. Men det viste seg jo at kommunene i all hovedsak har hatt ordinær undervisning og ønsket å ha elevene på skolen. Så det er veldig bra.

Men spørsmålet framover blir igjen hvordan vi kan sikre og hjelpe kommunene til å ta rollen sin som skoleeier på alvor, og kanskje særlig å gjøre to ting. Det ene er å følge opp den plikten de har til intensivopplæring til elever som henger etter i lesing, skriving og regning i 1.–4. klasse. Det er en plikt som er rimelig ny, og hvor mange skoler har rutiner og systemer på plass, men hvor vi fortsatt ikke vet den fulle effekten og hvordan det faktisk følges opp ute i klasserommene.

Det andre er fravær, som jeg var inne på. Hvordan kan vi sikre at kommunene har rutinene på plass? Vi vet at fravær er den første indikatoren på at her er det noe galt, her har motivasjonen falt, her har kunnskaps-hullene begynt å vokse.

Når det gjelder kartlegging, som er et av de tiltakene jeg vil diskutere, er spørsmålet: Hvordan skal vi sikre at vi får vite hvordan det står til i norsk skole? Dette er et godt eksempel på at de statlige kartleggingsprøvene ikke er tilstrekkelig, og at det er på tide å se på nye muligheter for å finne ut hvordan det står til med elevene.

Statsråd Guri Melby [17:45:34]: Jeg tenkte jeg kunne bruke dette innlegget til å gå litt nærmere inn på noe av det som er krevende, og som har vært krevende, og som har gjort at en del av de tiltakene vi har bevilget penger til, kanskje ikke har kommet opp i det volumet som det vi hadde håpet på. For det er jo, som jeg gjorde rede for i innlegget, blitt satt av ganske betydelige midler både til fylkeskommunene og til kommunene for å kompensere for noen av de negative effektene med pandemien. Men vi har sett at det foreløpig har vært en del utfordringer med å sikre at disse tilbudene har nådd fram til elevene. Representanten nevnte i sitt innledende innlegg f.eks. en yrkesfagelev som går på restaurant- og matfag, og som kanskje har opplevd at restaurantnæringen ha vært stengt omtrent hele tiden, og man kan risikere at den er det også i lang tid framover.

Regjeringen har bevilget ekstra penger til en bedre kvalitet på Vg3 i skole, men det er klart at det å opprette en sånn type tilbud – dersom regjeringen kommer med penger i revidert nasjonalbudsjett – er ikke noe man greier å øke kvaliteten på i løpet av en måned eller to. Det er ingen tvil om at det er et ganske omfattende arbeid å få til. Noen fylkeskommuner har fått det bra til, andre ikke – og dette er ikke for å fordele skyld, for det er en kjempekrevenne oppgave. Når vi ikke greier det til vanlig, så greier vi ikke å stable det på beina i løpet av kort tid, midt i en pandemi, når skolesektoren også har det veldig krevende fra før. Det viser at av de kompenserende tiltakene vi har prøvd å gjennomføre, har noe av det kommet på plass, men ikke alt. Da blir det viktig at vi nå bruker tiden fram mot neste skoleår godt, og forhåpentligvis vil det være et skoleår som ikke blir så sterkt preget av smitteverntiltak som dette skoleåret har vært. Dermed vil det også bli lettere å gjennomføre flere sånne typer kompenserende tiltak, fordi flere elever da kan ha normal undervisning.

Jeg synes representanten tar opp noe interessant, for kommunene og skoleeierne generelt har jo en rekke plikter allerede, sånn som det med lovfestet rett til intensivopplæring. Da kan man tenke at hvis det nå er flere elever som har behov for det, er det noe som liksom automatisk er ordnet fordi vi har lovfestet det. Men det er klart at vi er ikke sikre på om alle kommunene følger opp det lovfestede kravet godt nok, og det er ingen tvil om at det åpenbart krever ressurser. For hvis man skal gi ekstra oppfølging til noen elever, krever det at det er mennesker der til å gjøre jobben. At det også finnes mennesker som har den kompetansen vi trenger, er jo også en begrensende faktor i hvor raskt vi greier å trappe opp den typen tilbud. Derfor er jeg også litt opptatt av at mange av de løftene vi skal gjennomføre, skal være langsiktige satsinger over tid, for det kan hende at vi trenger å bruke litt tid på å bygge opp tilbudene, slik at de har den kvaliteten som trengs.

Solveig Schytz (V) [17:48:57]: Situasjonen i skolen og for barn og unge generelt har hatt høyeste prioritet siden starten av covid-19-pandemien. Norske skoler er blant dem som har vært mest åpne i Europa gjennom pandemien, og det er jeg glad for.

Kunnskapsministeren og regjeringen har lovet å skjerme barn og unge best mulig. Regjeringen har stilt opp både med ekstra ressurser og med tilpasning av rammeverk. Ekstra milliarder til kommunene og midler til tiltak i skole og barnehage, samt alle midlene til tiltakene rettet mot videregående skole, har gjort det mulig for kommuner og fylkeskommuner å tilpasse både undervisning og skolehverdag så godt det har latt seg gjøre gjennom et veldig krevende år.

Kunnskapsministeren har også fulgt opp kommunene for å forsikre seg om at de har gjort det de kan for å styrke opplæringen i barnehager og skoler gjennom pandemien. Men dessverre ser det ut som det er store forskjeller på hvordan kommunene har brukt pengene, og i hvilken grad og på hvilken måte de har nådd fram til barnehager, til skoler, til elever og lærere.

At kunnskapsministeren har hatt en god plan og løpende har greid å ha en god dialog med skole- og barnehagesektoren, og samtidig har innført nødvendige tiltak, er en veldig stor styrke. For Venstre er det en stor trygghet at kunnskapsministeren allerede i fjor vår startet prosessen og arbeidet med å sikre at elever kan ta igjen tapt læring, og at det lyttes til skoler og barnehager for å få viktige innspill også for neste barnehage- og skoleår. Det er satt av betydelige midler for at elever skal kunne ta igjen tapt læring, og jeg er trygg på at regjeringen og kunnskapsministeren skal fortsette å styrke denne innsatsen for barn og unge også i 2021 og framover. Men det er ikke tvil om at vi er nødt til å følge opp dette i lang tid framover. For mange har det året vi har bak oss, gitt store utfordringer, og det får potensielt følger for deres skolegang og læring i lang tid, og derfor er det så utrolig viktig at det settes inn tiltak raskt.

Det aller, aller viktigste er at vi får en så normal hverdag og så normal skolehverdag som mulig, så raskt som mulig, men samtidig må elever raskt få muligheten til å ta igjen tapt læring, og vi som er folkevalgte, må se lenger framover. Vi må følge opp både barnehage, grunnskole, videregående skole og høyere utdanning for å sikre at barn, ungdom og studenter ikke drar med seg de utfordringene de har hatt i dette året, og at det ikke blir varige utfordringer i årene som kommer.

Marit Arnstad (Sp) [17:52:03]: Det er god grunn til, som interpellanten var inne på, å være bekymret for hva det siste året har gjort med barn og unge. Jeg tror mange barn og unge føler at de blir hengende etter på skolen, de har mindre sosialt nettverk, lite fritidsaktiviteter å gå til. Jeg tror mange av dem kjenner på en ensomhet etter det året vi har vært igjennom. Det har vært lange perioder med hjemmeskole, karantene og digital undervisning, sjøl om en fra norsk side har klart å holde skolene mer åpne enn mange andre land.

Men når barn og unge henger etter, øker også forskjellene innad i gruppen barn og unge. De som har det vanskelig fra før, får det ofte enda vanskeligere. De som har det vanskelig hjemme, får en enda tøffere hverdag. Det viser f.eks. at i mange kommuner har antallet bekymringsmeldinger til barnevernet økt kraftig. De som kanskje ikke var så sosialt aktive i utgangspunktet, blir enda mindre sosialt aktive. Jeg tror det blir mye gaming helt fra ungdomsskolen og oppover, og så er det

lite å gjøre på fritida. Jeg tror mange føler en oppgitthet over sin egen situasjon.

Dette gjelder sjølsagt barneskole, ungdomsskole og videregående, men jeg tror det gjelder hele skoleløpet fra barneskolen og fram til studentene. Den undersøkelsen som kom om studentenes situasjon nå nylig, er også et alvorlig bekymringssignal om hvordan det står til blant norske studenter, og jeg tror vi kommer til å oppleve at mange av dem som var førsteårsstudenter i fjor høst, nå vil komme til å falle fra i løpet av våren.

Jeg synes det er viktig, som interpellanten også var inne på, at en tar opp forholdene for barn med spesielle behov og også for ungdommer som går i yrkesfag, og lærlingenes situasjon. Jeg tror det er tre grupper som er særlig utsatt. Det å få muligheten til ikke å miste utdanningsrett og samtidig også mulighet til raskt å ta igjen tapt læring er veldig viktig.

Så er det lett å peke på at en har bevilget penger, og så er en usikker på om kommunene har fulgt opp. Da skal en også huske på at kommunene under denne perioden har hatt formidable oppgaver og tatt på seg enormt stort ansvar på veldig mange områder, og bygd opp et apparat på mange områder. Jeg tror de aller, aller fleste kommunene har gjort det de kan for å ivareta skolene og elevenes situasjon, og også for å prøve å styrke laget rundt eleven. Så er det også store forskjeller mellom kommunene, sjølsagt, fordi det er noen kommuner som har hatt en mye tøffere situasjon enn mange andre kommuner.

Sjøl om en skal være flink til å prøve å sette i verk tiltak som gjør at en kan ta igjen tapt læring, tror jeg også vi må akseptere at noen kommer til å bruke lengre tid på å fullføre det utdanningsløpet som de er inne i, enten det gjelder en som kanskje blir nødt til å bruke et år ekstra på ungdomsskolen, eller på å fullføre videregående.

Jeg synes også det er viktig i denne perioden å registrere fravær, slik at en har en best mulig oversikt over hvem som risikerer å ha et stort gap i undervisningen og dermed risikerer å falle ut, men jeg tror også det er viktig at en holder seg unna strenge fraværsregler i denne perioden. Det vil ikke gjøre det enklere for dem som allerede strever.

Så vil jeg understreke til slutt at det aller, aller viktigste vi kan gjøre, iallfall i resten av den perioden vi har pandemi, er å holde skolene mest mulig åpne. Da er det interessant at det kom en rapport fra FHI så sent som i dag som viser at hjemmeskole ikke gir noen bedre effekt på smittesituasjonen enn det såkalt rødt nivå gir. Rødt nivå bør jo da også utformes på en slik måte at mest mulig av undervisningen foregår fysisk på skolen. Da ville rødt nivå være et mer forholdsmessig tiltak for barn og ungdom enn det hjemmeskole ville være, sam-

tidig som det ikke gir noe dårligere utslag på smittesituasjonen i de kommunene det gjelder.

Siv Henriette Jacobsen (A) [17:56:51]: Dette er en veldig viktig sak og en veldig viktig debatt, og jeg vil berømme interpellanten for å ha tatt den opp. Så synes jeg både interpellanten og statsråden klarer å være nyansert i dette og ikke skjære alle elever og alle skoler og all geografi over én kam. Jeg tror det som særpreger denne situasjonen, er at den har vært svært forskjellig for den enkelte elev på bakgrunn av geografi. Det er mange steder i Norge som knapt har merket pandemien, mens det særlig i det sentrale Oslo-området og Viken er mange steder som har vært spesielt rammet – lenge – av dette.

Jeg tror også vi allerede nå kan konkludere med at det har vært riktig å prioritere barn og unge i denne situasjonen. Det har vært riktig å prioritere tilstedeværelse på skolene, særlig når dette nå drar sånn ut i tid. Det har vært et stort press for at man skulle stenge skoler, særlig fra mange som følte at åpne skoler ville føre til utvikling av smitte og så videre. Så det å holde fast på at man skal prioritere barn og unge, har vært krevende – men det har vært riktig.

Det blir også viktig, tror jeg, å avdekke og kartlegge konsekvensene av pandemien med tanke på elever og skoleverket, på en systematisk og grundig måte. Jeg vet ikke hvem som skal gjøre det, eller når det skal gjøres, men jeg tenker at det blir et viktig tiltak å finne ut av.

Når det gjelder dette med å ta igjen det tapte raskt, er jeg enig med forrige taler i at jeg tror en del vil bruke litt tid på dette. Selv om det er viktig å ta igjen det tapte så raskt som overhodet mulig, tror jeg det er veldig viktig å være klar over hvor slitne folk i skoleverket er. Lederne er slitne, lærerne er slitne, og mange elever er også slitne. Så det kan jo hende at det mange elever først og fremst ønsker seg nå, er litt koronafri.

Så er det viktig å se på de langsiktige konsekvensene som gjelder psykisk helse og tiltak som må settes inn med tanke på dette. Det er krevende når mange kommuner bruker helsesykepleiere til koronaarbeid framfor å ha dem i skolen, og det er krevende når mange barn blir sittende hjemme i for lang tid uten å ha kontakt. Så det å bygge opp laget rundt eleven og avdekke konsekvensene omkring psykisk helse, blir viktig.

Et poeng som sjelden kommer godt nok fram, er at digital undervisning kan være fullgod undervisning. Ja, for mange oppleves det faktisk som en bedre undervisning. De får ro, de får konsentrere seg om skolearbeidet på en god måte. Så for mange har det opplevdes som en god undervisning, og i hvert fall ikke som et tapt skoleår. Det ville være å overdrive mye.

Jeg er veldig fornøyd med at regjeringen videreførte verktøy for yrkesfag og arbeid for å få på plass flere lærlingplasser også i år. Det er viktig. Men med tanke på fullføringsreformen er det verdt å merke seg at Vg3 i skole ikke er et område som det bør satses mye og mer på. Det er ikke hovedsakelig fordi Vg3 i skole ikke fører til resultater – omtrent 70 pst. fullfører der også – men mest fordi så mange takker nei. I Viken har fylkeskommunen opplevd at man måtte doble antall plasser i Vg3 i skole i fjor, men halvparten av elevene takket faktisk nei til det tilbudet. Så for elevene oppfattes ikke det som et fullverdig tilbud, for det er ikke det de ønsker seg, de ønsker seg en lærlingplass. Jeg tenker det er et viktig tankekor å ta med seg, også inn i arbeidet med fullføringsreformen.

Så tenker jeg at det er viktig å videreføre den gode dialogen som statsråden har hatt med fylkeskommunene, for å få tilbakemelding om hvor skoen trykker, og hva man trenger hjelp til. Så må den dialogen også innbefatte kompensering, for den har ikke vært tilstrekkelig.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [18:01:52]: Jeg synes dette har vært en veldig god og nyansert diskusjon, og det er deilig å være i en slik debatt, særlig om et så viktig tema.

Jeg er enig med representanten Arnstad i at kommunene våre har hatt veldig mange oppgaver samtidig. Det har vært en unntakstilstand, og for mange kommuner har det først og fremst handlet om å kunne håndtere smittevernsituasjonen på skolene. Det er færre som har hatt mulighet til å tenke mer langsiktig på hva gjør vi nå for å ruste opp tilbudet for de elevene som henger etter, med mer langsiktige konsekvenser. Jeg håper at det er det vi på en måte kan kickstarte en debatt om her i dag, for det er jo egentlig vår jobb å starte det. Det handler om å ha systemer for fravær, det handler også om å snakke om kvalitet og kompetanse i det tilbudet som er på skolene. Jeg synes det er veldig interessant at statsråden snakker om planen vår for å ha et varig kompetanseløft for spesialundervisningen, og om vi kanskje også kan se på hvordan vi kan forsere det arbeidet, slik at man raskere får til endringer i klasserommet ved å flytte flere ansatte inn på skolene.

Jeg avsluttet så vidt i stad med spørsmål om kartlegging. Jeg føler ikke at den store løsningen rundt omkring nå er å begynne å kartlegge i det øyeblikket elevene er på skolen. Det blir for enkelt. Rektor på Vestli skole sier at det første de skal gjøre, er å fjerne skjerm, ikke ha noe tv-titting i pausen. De skal spille brettspill, de skal snakke sammen, de skal bruke språket for å kunne ha god språkopplæring. Det er det viktigste for dem.

Det er samtidig klart at det at vi har nasjonale prøver kun i 5. klasse, og at det å starte kartleggingsprøver som kun viser de 20 pst. av elevene som er under en viss kritisk grense, ikke gir oss veldig god informasjon om hvordan det egentlig står til på hele barnetrinnet, når vi nå framover skal prioritere tiltak, også hva vi skal prioritere av nasjonale løft og nasjonale strategier. Jeg er veldig glad for at statsråden vil starte en prosess med å se på andre måter å ha et kvalitetsvurderingssystem på, for det tror jeg kommer til å bli viktig framover.

Jeg vil avslutte med å si at det jeg mener kanskje er det mest bekymringsfulle med pandemien, er at sosiale forskjeller øker. De elevene som klarer å ha ro hjemme til å jobbe med fagene, har ofte større grad av selvdisiplin enn det vi vet at en del elever har. De elevene som ikke har det, er kanskje de som ikke har foreldre hjemme til å pushe dem på samme måte. Så det at man får lavere motivasjon, og at noen av elevene kanskje har mindre grad av evne til å jobbe selvdisiplinert med fagene, er det jeg mener vi må klare å kompensere for når skolene er tilbake i normal drift. Da trenger vi igjen kvalitet på tilbudet og systematisk arbeid med grunnleggende ferdigheter.

Statsråd Guri Melby [18:04:51]: I likhet med interpellanten vil også jeg takke for en god debatt.

Jeg synes det er fint at representanten Jacobsen, som jeg jo vet også har andre roller i det politiske systemet, bidrar til å bekrefte at det har vært en tett dialog mellom staten og regjeringen og skoleeierne. Det har vært veldig høyt prioritert for oss, nettopp fordi det er i kommunene og fylkeskommunene og i den enkelte skole at jobben gjøres. Vi må spille på lag. Dette har også vært en svært krevende situasjon å håndtere. Vi har fått mer og mer kunnskap underveis som vi har måttet bygge på, og justert tiltakene.

Det er jo interessant at vi nettopp i dag får presentert en ny rapport fra FHI, som viser at det er veldig mye som tyder på at f.eks. det å drive skoler på rødt nivå gir like godt smittevern som det å ha full digital undervisning. Det er veldig nyttig lærdom for oss å ha i de neste månedene, men vi skal heller ikke utelukke at det kan være situasjoner i løpet av neste skoleår som gjør at vi får en annen virkelighet når det gjelder smittetall, enn det vi håper på, og det at vi faktisk har utviklet et verktøy til å drive skoler i en pandemi – det verktøyet hadde vi ikke før, nå har vi det verktøyet – håper jeg betyr at vi slipper stengte skoler framover, og jeg håper at den kunnskapen som FHI her presenterer, også brukes lokalt i de svært vanskelige beslutningene som skoleeiere står i når de må håndtere økt smitte i sin kommune. Så forhåpentligvis vil det bli færre elever som blir ram-

met av veldig strenge og omfattende karantener og skolestengninger framover, fordi vi får den type kunnskap.

Så har jeg også lyst til å si at mange av de tiltakene som har blitt løftet fram her i dag som aktuelle å gjennomføre, er jo også noe av det som regjeringen har foreslått i vår fullføringsreform for videregående opplæring. Det betyr at vi må få opp farten på å innføre den. Sann som det med utvidet rett til videregående opplæring vil jo åpenbart, tenker jeg, være ekstra nyttig i en situasjon der det er elever som opplever tapt læring, og som kanskje trenger å bruke ett år ekstra, men som ikke ville ha gjort det i en normalsituasjon.

Så er det en interessant diskusjon om dette med Vg3 i skole. Ja, vi ser at elever velger det bort. Men det er det Vg3 i skole som vi har gitt dem fram til nå. Spørsmålet er om vi er i stand til å gi dem et tilbud som i større grad oppleves som en ordentlig kompensasjon for det de ikke får når de ikke får seg lærlingplass. Vi har i vgo-reformen lagt fram et forslag om at man skal utvikle noe som vi kaller for fagbrev i skole, som er et toårig opplegg, og som i mye større grad skal ligne på det tilbudet som lærlingene får. Håpet er at et sånt opplegg i større grad vil være noe som elevene også takker ja til. For jeg tror at denne krisen også har vist at det å skulle ha en garanti for lærlingplass ville vært tilnærmet umulig i en periode der enkeltbransjer nærmest er totalt stengt ned.

Så takk for gode innspill, dem tar jeg med meg i arbeidet videre.

Presidenten: Med det er interpellasjonsdebatten i sak nr. 10 avsluttet.

Sak nr. 11 [18:07:55]

Interpellasjon fra representanten Camilla Strandskog til helse- og omsorgsministeren:

«I dag lever 4 300 personer med hiv i Norge. 98 pst. av disse går på medisiner og er smittefrie. Stadig flere hivsmittede er over 50 år og vil i større grad komme i kontakt med helsetjenesten i årene som kommer. Dessverre rapporterer flere pasienter med hivsmitte om at de har opplevd ubegrunnet smittefrykt og forskjellsbehandling i møte med helsetjenesten. Dette skjer både i eldreomsorgen og i spesialisthelsetjenesten. Manglende kunnskap blant helsepersonell kan føre til overdreven smittefrykt og ubegrunnede smitteverntiltak som doble hansker, gule varseltrekanter eller redusert kroppskontakt. Dette fører til at pasientene ikke får den gode og profesjonelle helsehjelpen de har krav på.

Hva vil statsråden gjøre for at personer som lever med hiv, blir møtt med et likeverdig tilbud i helsetje-

nesten, og for å sikre at helsepersonell har tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om hivsmitte?»

Camilla Strandskog (H) [18:09:06]: For et par år siden var jeg på besøk på Kampen Omsorg+ her i Oslo i forbindelse med Oslo Pride. Kampen Omsorg+ var et omsorgssenter drevet av Kirkens Bymisjon med egne leiligheter, fellesarealer med kantine, sosiale aktiviteter og ikke minst døgnbemanning av helsepersonell. Kampen Omsorg+ framsto for meg som et fantastisk hyggelig sted å bo når man kanskje er kommet dit i livet at man ikke helt tør eller vil bo alene. Nå er dessverre Kampen Omsorg+ overtatt av kommunen og blitt noe helt annet enn det var, men det er en annen debatt.

Kampen Omsorg+ var den gangen blitt kjent for å ha mange LHBT-beboere, og det var også bakgrunnen for mitt besøk. De hadde egne regnbuekvelder, og de deltok i Pride. Jeg snakket mye med en av dem som jobbet der, og spurte om det var noe hun så for seg kunne bli en utfordring nå som det blir stadig flere eldre i samfunnet. Da nevnte hun at de for kort tid siden hadde fått sin første beboer med hivsmitte. Dette hadde skapt litt usikkerhet hos noen av de ansatte hva gjaldt smittevern. Siden sjekket jeg litt rundt dette og tok også kontakt med HivNorge for mer informasjon.

I dag lever det 4 300 mennesker med hiv i Norge. 98 pst. av disse er medisinerende og smittefrie. Vi kan altså anslå at om lag 50 pst. av dem som lever med hiv i dag, er over 50 år. Det betyr at stadig flere av dem i økende grad vil komme i kontakt med helsevesenet, og de vil ha behov for omsorgstjenester fra kommunen. De kommer til å ha behov for alt fra hjemmehjelp til sykehjemsplasser, og de kommer til å ha behov for spesialisthelsetjeneste. Det er også slik at mange av dem som lever med hiv i dag, har levd med det lenge, de har vært medisinerende i mange år, og de har en kropp som er litt mer sliten enn snittet av dem på deres alder. De tidlige utgavene av medisinen var ikke like gode som dem de har i dag. Vi har med andre ord en gruppe mennesker som i stadig større grad kommer til å banke på døren hos helsetjenesten. Dette er en situasjon som for mange ansatte er ny, kanskje særlig på sykehjem, og manglende kunnskap kan dessverre føre til ubegrunnet frykt.

HivNorge har en lang rekke historier om tilfeller der hivpositive blir møtt med ubegrunnet smittefrykt og stygg forskjellsbehandling. Det kan handle om ubegrunnede smitteverntiltak, som doble hansker og redusert kroppskontakt. Et eksempel fra HivNorge er fra pårørende til en eldre mann som lever med hiv og bor på sykehjem her på Østlandet. Han ble nylig flyttet fra et sykehjem til et annet. På det første sykehjemmet var de pårørende veldig fornøyd med pleien. På det andre

opplevde de at de ansatte hadde satt en gul smittefaretrekant på døren hans. Mannen det gjelder, er velmedisinert, uten påvisbart virus og derfor ikke smitteførende. Dette er selvfølgelig et brudd på taushetsplikten, men det er også et soleklart eksempel på hvilken kunnskapsmangel som gjelder enkelte steder i helsevesenet. Slik behandling fører til at man ikke får den gode, profesjonelle omsorgen vi alle ønsker å gi våre eldre.

I 2021 er det lett å glemme hvordan det var på 1980- og 1990-tallet. Jeg husker ikke så mye av da hivepidemien kom, og det gjør nok ikke generasjonene under meg heller. Vi har hørt historiene, men det er ikke et stort tema i dag. Nå er det også noe vi har ganske god kontroll på, og det er få som blir smittet i dag, så det er kanskje derfor det har blitt litt glemt. Det er på mange måter en bra ting, men for dem som opplevde dette, var det både tøft og traumatisk.

Jeg fikk selv et nytt blikk på dette da jeg så tv-serien «It's a Sin», som handler om en gjeng unge homofile som levde i London på 1980-tallet. De hadde reist inn til byen fra små steder hvor de ikke kunne vise hvem de egentlig var – inn til storbyen, hvor de kunne være seg selv. At en gruppe som i utgangspunktet var stigmatisert på den tiden, skulle rammes så hardt av en slik epidemi, fikk svært stygge konsekvenser. De opplevde diskriminering fra helsetjenesten, fra begravellesbyråer og fra venner og familie. Noe av det skyldtes at de var unge homofile, og at man i starten trodde dette kun rammet dem, men mye skyldtes også selvfølgelig frykten for et svært dødelig virus og ikke minst manglende kunnskap om hvordan det smittet. Det var også svært mange som døde.

Av dem som overlevde, og som lever med hiv i dag, har flere opplevd stigmatisering, frykt og ikke minst tap av partnere og venner. Dette er de samme menneskene som nå om kort tid skal innta sykehjemmene, og da skal de slippe å bli minnet om den tiden som var, med doble hansker og varselrekanter på døren. Det fortjener de ikke, og det er heller ikke nødvendig, for så lenge de er medisinerne, er de smittefrie.

HivNorge har de siste årene hatt et samarbeid med Diakonhjemmet Dialog om særskilte samtaletilbud og seminarer for pionerer, altså de som fikk hiv på 1980- og 1990-tallet, før medisinen kom i 1996 – til tross for at vi ikke så en framtid, ser vi en framtid foran oss. Dette er en gruppe som sliter med både somatiske helseplager og psykiske traumer etter at de overlevde til tross for dårlige odds. Dette samarbeidet er et eksempel til etterfølgelse, for vi trenger mer kunnskap om hiv blant helsepersonell.

Jeg kunne ramset opp flere eksempler fra HivNorge her i dag, det er mange av dem. Selv om jeg i dag har

fokusert på eldreomsorgen, er det eksempler på dette også i spesialisthelsetjenesten og med unge hivpositive.

Det viktigste virkemiddelet mot frykt er kunnskap. Da kan vi påvirke holdninger, og det trenger vi i helsetjenesten, i utdanningsinstitusjonene og rundt lunsjbordet hver dag. Det er viktig at både faglært og ufaglært personell får en riktig innføring dersom de møter brukere som lever med hiv, det være seg unge nyutdannede eller ufaglærte. I årene framover vil vi ha større behov for helsepersonell, og vi kommer til å utdanne stadig flere. Det er en god anledning til å øke kunnskapen om hiv.

Hva vil statsråden gjøre for at personer som lever med hiv, blir møtt med et likeverdig tilbud i helsetjenesten, og for å sikre at helsepersonell har tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om hivsmitte?

Statsråd Bent Høie [18:15:48]: Takk til interpellanten for å reise et viktig spørsmål.

Etter at effektive antivirale legemidler ble alminnelig tilgjengelig på midten av 1990-tallet, har situasjonen for hivsmittede bedret seg betydelig. Hiv har gått fra å være en dødelig infeksjon til å være en kronisk sykdom. Personer som blir smittet med hiv i dag, og som får god og rask behandling, vil sannsynligvis ha like gode og lange liv som resten av befolkningen. En fersk kartlegging viser at over 98 pst. av alle som lever med hiv i Norge i dag, går på antiviral behandling. En nesten like stor andel har ikke målbart virus i blodet og er derfor ikke smittsomme. De kan ikke overføre hiv seksuelt til andre, og de kan leve normalt, uten behov for særskilte smitteverntiltak. For tjenestene er det derfor ikke nødvendig å iverksette særskilte tiltak for pasienter med kjent hivsmitte. Basale smittevernrutiner gjelder ved arbeid med alle pasienter, uavhengig av mistenkt eller bekreftet diagnose eller antatt infeksjonsstatus. Basale smittevernrutiner er basert på prinsippet om at alle kroppsvæsker, herunder blod, kan inneholde smitte-stoffer. Basale smittevernrutiner ivaretar dermed også forebygging av blodsmitte.

For mange personer som lever med hiv, har den effektive behandlingen vært livsendrende. Seksuallivet er endret til det bedre, og ikke minst har mange opplevd en frigjøring fra stigma og utenforskap som har fulgt det å leve med hiv siden 1980-tallet.

I dag er over halvparten av alle som lever med hiv i Norge, over 50 år. Etter hvert vil flere og flere ha behov for helsetjenester for andre tilstander enn hiv. Derfor må helsetjenesten ha god kunnskap om hiv og hivsmitte for å møte disse pasientene på en god og verdig måte.

Fafo presenterte i 2018 en studie der de spurte personer som lever med hiv og som er over 50 år, om deres

erfaringer og om hvordan de oppfattet utfordringene framover. Forholdet til helse- og omsorgstjenesten var en viktig del av studien. Det kunne se ut til at historiene om uforstand, diskriminering og overdrevne smitteregimer i hovedsak lå noe tilbake i tid, heldigvis. Et annet funn var at helsetjenestens viktigste utfordringer var å se disse pasientenes helhetlige situasjon og å møte dem med interesse for å se sammenhengen mellom de ulike helseutfordringene. Det er lett å konsentrere seg om hiv i pasientmøtet, men det er viktig at alle helseutfordringer tas på alvor, enten de er hivrelaterte eller ikke.

Som interpellanten er inne på, er mange av disse innbyggernes erfaringer med helsetjenesten erfaringer fra da de var i 50- og 60-årene, og dette kan endre seg når de blir eldre og skal møte den kommunale helse- og omsorgstjenesten og eldreomsorgen.

Selv om det er relativt sjelden at de sentrale helsemyndighetene får melding om at personer som lever med hiv, blir utsatt for ubegrunnede smitteverntiltak i helse- og omsorgstjenesten, kan en ikke utelukke at det skjer, og ikke minst at det er risiko for at det kommer til å skje i økende grad framover når disse får behov for helsetjenester fra andre enn de er vant med i dag. Men generelt har helsepersonell god kompetanse og følger gjeldende rutiner. For eksempel har Oslo universitets-sykehus jobbet systematisk med å redusere overdreven smittefrykt blant ansatte. Blant annet har de etablert en hiv-ressursgruppe, som er et tverrfaglig samarbeid mellom infeksjonsmedisin og fødeavdelingen for å sikre at de fødende med hivsmitte blir korrekt mottatt og behandlet.

Helsedirektoratet er kjent med at flere av organisasjonene på hivfeltet stadig får enkeltstående meldinger om ubegrunnet smittefrykt fra brukere eller helsepersonell som søker råd eller kunnskap.

Frivillige organisasjoner gjør en betydelig innsats for å øke kunnskapen og kompetansen om hiv og hvordan tjenesten skal møte personer som lever med hiv. Både HivNorge, Kirkens Bymisjons Aksept og Leve med hiv og andre organisasjoner gir viktige bidrag i form av veiledning og kurs. For å møte etterspørselen etter kunnskap i pleie- og omsorgstjenesten har HivNorge nå startet en særskilt skolering av sine hivinformerer om eldre og pleietrengende med hiv.

Senter for fagutvikling og forskning og Utviklings-senter for sykehjem og hjemmetjenester i Oslo kommune har samarbeidet med HivNorge om å utvikle nettbasert opplæring og materiell som skal formidle kunnskap om hiv, og hva det betyr å bli eldre og leve med hiv.

Det fordeles hvert år omtrent 23 mill. kr i tilskudd over statsbudsjettet til målrettet arbeid knyttet til hiv. Et mål med tilskuddsordningen er å bidra til en helhet-

lig ivaretagelse av personer som lever med hiv. De senere årene er tiltak og prosjekter som kan bedre forhold for eldre som lever med hiv, og mennesker som har levd lenge med hiv, blitt særlig prioritert.

Det er all grunn til å glede seg over at situasjonen for hivsmittede har bedret seg dramatisk de siste tiårene, men det er nødvendig med kontinuerlig oppmerksomhet på helsepersonellens kunnskap om og holdninger til personer som lever med hiv. Det er også behov for fortsatt å jobbe for å fjerne stigmatisering, fordommer og mangel på kunnskap om hivsmitte i hele det norske samfunnet. Svært mange mennesker som er hivpositive, lever fortsatt uten å fortelle dette til sine aller nærmeste, nettopp i redsel for hva det skal føre til av reaksjoner. Vi har behov for generell informasjon til hele befolkningen om at mennesker som lever med hiv og som er medisinerbare, ikke lenger er smitteførende, og at det dermed ikke er behov for spesielle smitteverntiltak.

Ledelsen ved helseinstitusjonene har ansvar for å sikre tilstrekkelig kompetanse hos sine medarbeidere. Helsemyndighetene må sikre at smittevernmateriell holdes oppdatert og avspeiler den faktiske smittesituasjonen. Pasient- og interesseorganisasjoner må fortsette sitt viktige og gode arbeid, og myndighetene må fortsette å støtte opp om dette, også økonomisk. Pasienter som opplever unødig smittefrykt i helsetjenesten, har selvfølgelig muligheten til å ta dette opp med ledelsen på det stedet de mottar behandling, og å få hjelp av pasientombudet i fylket, som formidler den typen hjelp. Målet er selvfølgelig at alle skal bli møtt på en likeverdig og respektfull måte uavhengig av hivstatus.

Camilla Strandskog (H) [18:23:43]: Jeg vil gjerne takke for helseministerens svar, og jeg er helt enig med ham i at dette er noe vi må fokusere på hele tiden. Jeg håper det også er noe han innimellom tar med seg inn i dialogen med både helseforetakene og FHI.

Jeg tenker at dette kan være en anledning til å se litt på opplæringen rundt smittevern, og jeg tenker også at flere kommuner rundt omkring i landet bør kunne se litt mer på organiseringen av eldreomsorgen, særlig med tanke på at vi nå vil få flere brukere med hiv. Dette gjelder kanskje særlig Oslo, som burde ta dette spesielt på alvor, men det gjelder også andre store byer, hvor de fleste med hivsmitte i dag bor.

Men det er ikke bare de eldre jeg er bekymret for, selv om jeg tror det er der utfordringen er størst nå, for det er der situasjonen er litt ny. HivNorge har også flere eksempler på pasienter i spesialisthelsetjenesten som kommer inn, og som blir møtt med overdrevne smitteverntiltak. Hvert år fødes det f.eks. om lag 15–20 barn av hivpositive kvinner i Norge. Ingen av de barna er

blitt smittet ved fødsel, takket være dagens effektive medisiner. Det har derfor vært trist å høre om kvinner som er blitt møtt med overdrevne smitteverntiltak, som smittevernutstyr ved fødsel. I en fødsel, som er en krevende situasjon, trenger man på ingen måte ytterligere stress eller påkjenninger. Derfor var jeg også veldig glad for det helseministeren sa om at man har satt ned en egen ressursgruppe for dette, og særlig for at det er ved Oslo universitetssykehus. Det tror jeg er viktig, og det tror jeg kan bidra til, forhåpentligvis, å trygge flere kvinner som er hivpositive som skal inn og føde.

Men når dette nå har skjedd – for det har skjedd flere ganger, det skjer innimellom, selv om rutinene er der – håper jeg at flere kommuner, og kanskje også helseforetakene og FHI, vil ta en ny runde på smittevernprosedyrer.

Statsråd Bent Høie [18:25:54]: Jeg er enig med interpellanten i at dette arbeidet må fortsette og forsterkes. Mange av de positive eksemplene som hun viser til, er jo fra Oslo. Det er behov for å spre dette utover hele landet, og det er behov for å ha økt oppmerksomhet på denne problemstillingen, spesielt rettet inn mot de

kommunale helse- og omsorgstjenestene, som interpellanten var opptatt av.

Vi er på dette området helt nødt til å spille på lag ikke bare med de flinke fagfolkene vi har som jobber med dette området, men også med de ulike frivillige, ideelle organisasjonene, som gjør en helt uvurderlig jobb og kan jobbe systematisk på dette området. Derfor er det så viktig at vi hele veien støtter opp om deres arbeid videre og løfter problemstillingene også her i Stortinget, som interpellanten har gjort.

Presidenten: Med det er interpellasjonsdebatten i sak nr. 11 avsluttet.

Sak nr. 12 [18:26:58]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 18.28.

